

Pirkko Lehto-Salo

KOULU KOTI SUOMUS

nuoren toinen mahdollisuus?

Mielenterveyden häiriöiden, oppimisvaikeuksien ja perheongelmien kirjo kehittämishaasteena

Pirkko Lehto-Salo

Koulukotisijoitus
- nuoren toinen mahdollisuus?

Mielenterveyden häiriöiden, oppimisvaikeuksien
ja perheongelmien kirjo kehittämishaasteena

Esitetään Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi yliopiston Villa Ranan Blomstedtin salissa
kesäkuun 17. päivänä 2011 kello 12.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

JYVÄSKYLÄ 2011

Koulukotisijoitus

- nuoren toinen mahdollisuus?

Mielenterveyden häiriöiden, oppimisvaikeuksien
ja perheongelmien kirjo kehittämishaasteena

Pirkko Lehto-Salo

Koulukotisijoitus
- nuoren toinen mahdollisuus?

Mielenterveyden häiriöiden, oppimisvaikeuksien
ja perheongelmien kirjo kehittämishaasteena

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

JYVÄSKYLÄ 2011

Editors

Aarno Laitila

Department of Psychology, University of Jyväskylä

Pekka Olsbo, Ville Korhakangas

Publishing Unit, University Library of Jyväskylä

Cover by Laura Valkama

URN:ISBN:978-951-39-4435-3

ISBN 978-951-39-4435-3 (PDF)

ISBN 978-951-39-4342-4 (nid.)

ISSN 0075-4625

Copyright © 2011, by University of Jyväskylä

Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä 2011

ABSTRACT

Lehto-Salo, Pirkko

The placement on a reform school - The second change for an adolescent? Psychiatric disorders, learning disabilities and problems in the family as a challenge of treatment
Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2011, 74 p.

(Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research

ISSN 0075-4625; 414)

ISBN 978-951-39-4342-4 (nid.), 978-951-39-4435-3 (PDF)

This study was meant to determine the psychiatric, neuropsychological and psychosocial problems of reform school adolescent, which prevent them to proceed in their normative adolescent development.

The cross-sectional study consisted of four different studies, of which two deal with adolescents in reforms schools and the two others adolescents with conduct disorder. The first and second studies were based on psychiatric assessment and neuropsychological examination of 87 adolescents (females $n = 38$, males $n = 49$) in reform schools. Most of the subjects (89%) had at least one psychiatric diagnosis, 76% had conduct disorder with marked comorbidity, and learning disabilities (59%) and parental psychopathology were common. In the most disturbed group were mostly females and all had conduct disorder, mood disorder and substance use disorder.

The second study aimed at characterizing substance use problems among adolescents in reform schools. Adolescents with substance use disorders differed from those without in being more often females, having more severe conduct disorder, more often comorbid mood disorders, and more family problems. Major depression and suicidality were more common among adolescents with drug use disorder than among those with only alcohol use disorder.

The subjects of the third and fourth studies were 77 adolescents (females $n = 40$, males $n = 37$) with conduct disorder. The third study compared females to males. No gender differences were found in the number of conduct disorder symptoms or aggressive symptoms. Family adversities, comorbid major depression, anxiety disorders, and substance use disorders as well as suicidality were more common while reading disability was less common among girls than boys.

In the fourth study adolescents with CD were compared to controls on neuropsychological measures and adolescents were grouped on the basis of their neuropsychological deficits. Among subjects with CD we identified subjects with no, diffuse, verbal and executive function deficits. In total, neuropsychological deficits, especially verbal deficits were more common among subjects with CD relative to controls.

The comorbidity of psychiatric disorders among adolescents in reform school was common. The most common psychiatric diagnosis was conduct disorder. Also learning disabilities and neuropsychological deficits are common, which place demands on the school arrangements. The psychiatric treatment, which deals with all these challenges, is important to develop.

Key words: conduct disorder, comorbidity, gender, substance abuse, learning disorders, verbal deficits, child custody.

Authors' address

Pirkko Lehto-Salo
Nuorten hoitopiste
Mannerheimintie 3
50100 Mikkeli, Finland
pirkko.lehto-salo(at)fimnet.fi

Supervisors

Timo Ahonen, PhD, Professor of Developmental
Psychology, University of Jyväskylä,

Vesa Närhi, PhD, Niilo Mäki Institute
Mauri Marttunen, MD, Professor of Adolescent
Psychiatry, University of Helsinki

Reviewers

Eila Laukkanen, MD, Professor of Adolescent
Psychiatry, University of Eastern Finland

Markku Jahnukainen, PhD, Professor of
Special Education, University of Jyväskylä

Opponents

Eila Laukkanen, MD, Professor of Adolescent
Psychiatry, University of Eastern Finland

ESIPUHE

Koulukotinuorten tutkimus ”Polku-projekti” käynnistettiin Mikkelissä jo vuonna 1996. Tällöin tutkimuksen tarkoituksena oli ensin kartoittaa koulukotinuorten mielenterveyden ongelmia ja myöhemmin jatkaa tutkimuksen tekemistä koulukotinuorten psykiatrisen hoidon kehittämiseksi. Elämää määräävät kuitenkin monet tekijät, joten koulukotinuorten mielenterveyden ongelmia kartoitava tutkimus on vasta tässä. Väitöskirjatyöhön käytetty aika on kuitenkin tuonut paljon uusia näkemyksiä ja syventänyt ymmärrystäni tästä haastavasta aiheesta.

Tutustuin koulukotinuorten ongelmiin ensimmäisen kerran toimiessani Etelä-Savon sairaanhoitopiirin nuorisopsykiatrian ylilääkärinä vuosina 1994–2002. Vuosina 2002–2008 työskentelin Etelä-Savon sairaanhoitopiirin nuorisopsykiatrisella osastolla osapäiväisenä lääkärimäisenä, jolloin opin ymmärtämään ja hoitamaan vaikeasti oireilevia nuoria. Lisäksi olen toiminut Kasvun yhteisöt - koulukotien konsultoivana lääkärimäisenä miltei yhtäjaksoisesti tutkimuksen aloittamisesta lähtien. Tänä aikana olen oppinut arvostamaan sijaishuoltolaitosten tekemää työtä ja olemme löytäneet työntekijöiden kanssa ”yhteisen kielen” niin, että ymmärrämme ja arvostamme toistemme työtä.

Vuonna 2007 aloimme kehittää psykiatrisia hoitoja koulukodissa sekä muissa sijaishuoltolaitoksissa oleville nuorille yhdessä sosiaalityöntekijä Terhi Laukkasen kanssa. Työn kehittämiseen on tuonut uusia näkemyksiä käymäni koulutus, joka käsitteli vaikeasti traumatisoituneiden ja dissosiaatiohäiriöstä kärsivien potilaiden hoitamista. Koulukotinuorten psykiatrisen hoidon kehittäminen on mielenkiintoista ja vaatii edelleen paljon työtä.

Silloiset Moision sairaalaan ylilääkäri Hannu Koponen, Sairilan koulukodin johtaja Ilpo Huvinen ja Koivikon koulukodin johtaja Heikki Soininen loivat mahdollisuudet Polku-tutkimuksen aloittamiseen ja tutkimuksen aineiston keräämiseen. Koulukodin johtaja Ilpo Huvinen toi vahvasti esiin tarpeen tutkia nuoret myös oppimisongelmien kannalta. Tällöin käynnistettiin yhteistyö Niilo Mäki Instituutin kanssa, joka on vastannut neuropsykologisen tutkimuksen tekemisestä. Polku-tutkimuksen aineistoa oli keräämässä laaja joukko nuorisopsykiatrian alan työntekijöitä. Psykiatrisen haastattelun osalta haluan kiittää psykiatrian erikoislääkäriä Auvo Mahlata, psykiatrian erikoislääkäriä, psykoanalyttikko Ritva Levää sekä lasten ja nuorisopsykiatrian erikoislääkäriä Veli-Matti Tainiota. Neuropsykologisen tutkimuksen osalta kiitän psykologi Ari Kuuria ja psykologi Pirjo Toivolaa. Tutkimussihteerinä Polku-tutkimuksessa toimi sosiaalityöntekijä Terhi Laukkanen, jonka kanssa yhteistyö on jatkunut antoisana ja tiiviinä sen jälkeenkin.

Tutkimuksen tärkein anti on minulle nuorisopsykiatrina ollut sen ymmärtäminen, että näillä nuorilla on ”oikeasti hätä”. He haluavat apua, mutta he eivät usko, että mikään voisi tai kukaan osaisi heitä auttaa. He eivät osaa pyytää apua ja he torjuvatkin sen usein. He osaavat oirehtia – se on tapa, jolla he kerto-

vat omasta ahdingostaan. Tutkimus on auttanut minua ymmärtämään paremmin tämän oirehdinnan tarinaa.

Tutkimuksen tekeminen on ollut antoisaa, mutta yksinäistä. Väitöskirjatyöni tekemisessä yhteistyön merkitys on kuitenkin ollut ratkaiseva. Aineiston työstämisessä ja erillisten artikkelien kirjoittamisessa nuorisopsykiatrian professorilla Mauri Marttusella on ollut ratkaiseva merkitys. PsT Vesa Närhi on vastannut neuropsykologisesta tutkimuksesta. Hän on kirjoittanut käytöshäiriön neuropsykologiaa käsittelevän artikkelin ja ollut koko pitkän prosessin ajan tukenani. Väitöskirjan yhdistelmäosuuden kirjoittamisen mahdollisti psykologian professorin Timo Ahosen antama kannustus ja tuki.

Haluan kiittää myös lähipiiriäni, erityisesti miestäni Markku Saloa sekä lapsiani Henniä ja Arttua ymmärryksestä ja kärsivällisyydestä tutkimuksen tekemistäni kohtaan.

Monen vuoden antoisa uurastus on päättymässä. Tuntuu mukavalta ja haikealta.

Mikkelissä 16. marraskuuta 2010

Pirkko Lehto-Salo

ORIGINAL PAPERS

- I Lehto-Salo, P., Närhi, V., Ahonen, T., Marttunen, M. (2009). Psychiatric disorders, behavioral and family problems and neuropsychological disabilities are common among adolescent reform school students *Psychiatria Fennica*, 40, 174-191.
- II Lehto-Salo, P., Kaltiala-Heino, R., Luukkaala, T., Marttunen, M. (2010). Adolescents with substance use disorders at reform schools are severely maladjusted. *Psychiatria Fennica*, 41, 130-146.
- III Lehto-Salo, P., Närhi, V., Ahonen, T., Marttunen, M. (2009). Psychiatric comorbidity is more common in adolescent females with CD/ODD than males *Nordic Journal of Psychiatry*, 63, 308-315.
- IV Närhi, V., Lehto-Salo, P., Ahonen, T., Marttunen, M. (2010). Neuropsychological subtypes of adolescents with conduct disorder. *Journal of Psychology*, 51, 278-284.

KUVIOT

Kuvio 1 Käytöshäiriön syntyyn vaikuttavat tekijät.....	18
Kuvio 2 Käytöshäiriön syntyyn vaikuttavat riski- ja suojaavat tekijät	24
Kuvio 3 Osajulkaisujen aineistot	34
Kuvio 4 Yhdistelmä- ja yhteishoito	59

TAULUKKO

Taulukko 1 Tutkimuksessa käytetyt muuttujat	36
---	----

SISÄLLYS

ABSTRACT

ESIPUHE

KUVIOT JA TAULUKOT

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	11
2	LASTENSUOJELUN PALVELUISSA OLEVAT NUORET.....	14
	2.1 Lastensuojelun asiakkaat.....	14
	2.2 Koulukodit.....	15
	2.3 Sijoitettujen ja koulukotinuorten ongelmat	15
3	KÄYTÖSHÄIRIÖ	17
	3.1 Käytöshäiriö diagnoosina.....	17
	3.2 Käytöshäiriön epidemiologia.....	18
	3.3 Käytöshäiriön muodot	19
	3.3.1 Lapsena alkava ja nuoruusiässä alkava käytöshäiriö	19
	3.3.2 Käytöshäiriön määrittäminen aggressiivisen oireen mukaan..	19
	3.3.3 Psykopaattinen käytöshäiriö	19
	3.3.4 Tyttöjen käytöshäiriö	20
	3.4 Samanaikaissairastavuus käytöshäiriössä	21
	3.5 Riski- ja suojaavat tekijät käytöshäiriössä	23
	3.6 Tyttöjen ja poikien käytöshäiriön erilaisuus.....	25
	3.7 Biologiset tekijät käytöshäiriöissä	27
	3.8 Käytöshäiriön neuropsykologia	28
4	PÄIHTEET JA KÄYTÖSHÄIRIÖ.....	30
	4.1 Suomalaisnuorten päihteiden käyttö.....	30
	4.2 Alkoholin käyttö ja riskikäyttäytyminen	31
5	TUTKIMUKSEN TARKOITUS	32
6	AINEISTO JA MENETELMÄT	33
	6.1 Aineisto	33
	Katoanalyysi	34
	6.2 Menetelmät	34
	6.2.1 Psykiatrinen haastattelu	34
	6.2.2 Vanhempien haastattelu.....	36
	6.2.3 Koulukodin erityistyöntekijän arviointilomake	37
	6.2.4 Lukemisen vaikeuden arviointi	37
	6.2.5 Matematiikan vaikeuden arviointi	37
	6.2.6 Kielelliset taidot.....	37
	6.2.7 Visuaaliset taidot'	38

6.2.8	Toiminnanohjauksen taidot.....	38
6.3	Tilastolliset menetelmät.....	38
7	ALKUPERÄISJULKAISUT.....	40
7.1	Osajulkaisu 1.....	40
	Tutkimuksen tarkoitus.....	40
	Aineisto ja menetelmät.....	40
	Tulokset.....	40
	Pohdinta.....	42
7.2	Osajulkaisu 2.....	43
	Tutkimuksen tarkoitus.....	44
	Aineisto ja menetelmät.....	44
	Tulokset.....	44
	Pohdinta.....	44
7.3	Osajulkaisu 3.....	46
	Tutkimuksen tarkoitus.....	46
	Aineisto ja menetelmät.....	46
	Tulokset.....	46
	Pohdinta.....	47
7.4	Osajulkaisu 4.....	48
	Nuorten käytöshäiriössä on neuropsykologisesti erilaisia alaryhmiä.....	48
	Tutkimuksen tarkoitus.....	48
	Tulokset.....	49
	Pohdinta.....	49
8	TUTKIMUKSEN RAJOITTEET.....	51
9	TIIVISTELMÄ.....	52
9.1	Koulukoteihin sijoitettujen nuorten kehitys on vakavasti vaarantunut.....	52
9.2	Käytöshäiriöstä kärsivät tytöt ja koulukoti.....	53
9.3	Tyttöjen käytöshäiriön ominaispiirteet.....	53
9.4	Neuropsykologiset muutokset ja oppimisvaikeudet käytöshäiriöisillä nuorilla.....	55
9.5	Koulukotinuoret ja pähteiden käyttö.....	56
9.6	Sijoitettujen nuorten psykiatrinen hoito.....	57
9.6.1	Lastensuojelulaitokseen sijoitettujen nuorten psykiatrisen hoidon malli.....	58
9.7	Johtopäätökset.....	59
	LIITE 1.....	73

1 JOHDANTO

Nuoruusikä on siirtymäaikaa lapsuudesta aikuisuuteen. Kehityskulkua vievät eteenpäin monet muutokset, jotka liittyvät fyysiseen kasvuun, keskushermoston kehitykseen, ajattelun kehittymiseen, muutoksiin sosiaalisissa suhteissa ja asettumiseen yhteiskunnan jäseneksi. Puberteetilla ymmärretään nuoruusikään liittyvien fyysisten muutosten tapahtuma-aikaa, jonka käynnistävät hormonaaliset muutokset, erityisesti sukupuolihormonien erityksen voimakas lisääntyminen (Aalberg & Siimes, 2007). Puberteettiin aikana tapahtuu fyysisten muutosten lisäksi aivojen neuroendokriinisia muutoksia, ja nämä johtavat monimuotoiseen kasvuun ja kehitykseen ja päättyy, kun nuori on kasvanut lisääntymiskykyiseksi aikuiseksi (Susman & Rogol, 2004). Puberteetin tuomat muutokset vaikuttavat nuoren minäkuvaan johtaen seksuaalisen identiteetin vahvistumiseen ja nämä heijastuvat nuoren sosiaaliseen elämään. Nuoruusikä päättyy, kun ihminen on saavuttanut aikuisuuden keskeiset tunnusmerkit, esimerkiksi siirtynyt työelämään tai saanut lapsia. Nuoruusiän katsotaan pidentyneen jopa kolmannelle tai neljännelle vuosikymmenelle (Nurmi ym., 2006).

Johnsonin, Blumin ja Gieddin (2009) mukaan viime vuosien aivotutkimus on lisännyt ratkaisevasti ymmärrystämme aivoissa tapahtuvista muutoksista ja aivojen suuresta kehityspotentiaalista nuoruusiässä. Heidän mukaansa käyttäytymisen muutokset, jotka heijastavat nuoruusikäisen aivojen muuttumista, ovat 1) lisääntynyt uusien elämysten etsiminen, 2) lisääntynyt riskin otto ja 3) sosiaalinen sitoutuminen ikätovereihin. Niiden katsotaan auttavan irtautumaan primaariperheen luomasta turvasta.

Aivojen kehitykseen nuoruusiässä vaikuttaa erityisesti sukupuolihormonien lisääntyvä erityys, joka muokkaa hermosolujen synapsien toimintaa ja plastisiteettia (de Bellis ym., 2001). Selvimmät aivoissa tapahtuvat muutokset nuoruusiän aikana ovat valkoisen aivoaineen määrän kasvu ja harmaan aivoaineen määrän pieneneminen (Giedd, 2008). Valkoisen aivoaineen kasvuun liittyy hermoimpulssien kulun nopeutuminen, mikä luo ajatteluun joustavuutta. Harmaan aineen volyymi muuttuu siten, että hermosolujen määrä kasvaa varhaisnuoruusiässä ja käyttämättä jääneet hermosolut karsiutuvat nuoruusiän kehityksen myöhemmässä vaiheessa. Tämän karsiutumisen katsotaan olevan

”kokemuksesta riippuvainen” eli nuoren elämäkokemukset määräävät hermosolujen muutoksia (Giedd, 2008).

Nuoruusikäisen aivoissa suurimmat muutokset tapahtuvat aivojen etualueilla, joiden toiminta liittyy itsetietoisuuteen, abstraktiin ajatteluun, tulevaisuuden suunnitteluun ja käyttäytymisen inhibitioon (Giedd, 2008). Kehitystä tapahtuu myös aivopuoliskot yhdistävässä aivokurkiaisessa, jonka toiminta on liitetty muistiin, tarkkaavaisuuteen ja kielellisiin toimintoihin (Giedd, 2008). Myös etuaivokuoreen yhteydessä olevissa aivojen syvemmissä rakenteissa kuten mantelitimakkeessa (amygdalassa) ja aivotursossa (hippokampus) tapahtuu muutoksia nuoruusiässä. Mantelitimake on osa limbistä järjestelmää, ja aivoturson toiminta taas on keskeinen muistitiedon varastoimisessa ja tiedon mieleen palauttamisessa, ja ne toimivat läheisessä yhteydessä toisiinsa (Giedd, 2008). Onkin ajateltu, että näiden aivomekanismien, limbisen järjestelmän sekä aivojen etualueiden kehittyminen ja toiminnan synkronian lisääntyminen johtavat emotionaaliseen kypsytyteen, jonka tunnusmerkkinä on kyky säädellä ja tulkita tunteita sekä käyttäytymistä (Johnson, Blumm & Giedd, 2009). Steinbergin (2005) mukaan 16-vuotiailla nuorilla ja aikuisilla on yhtä hyvä kyky loogiseen ajatteluun, mutta 16-vuotiaat ovat alttiimpia toveriin vaikutuksille ja heillä on huonompi impulssikontrollikyky.

Piaget'n (1955) mukaan ajattelun taidot kehittyvät merkittävästi toisen elinvuosikymmenen aikana. Hän kuvasi tätä 11–12 vuoden iässä tapahtuvaa muutosta siirtymiseksi konkreettisesta abstraktis-formaaliin ajatteluun. Ajattelun taitojen muutoksessa on kyse lähinnä uusien välineiden, kuten abstraktin ja loogisen ajattelun omaksumisesta, kun taas tietomäärä ja kokemus lisääntyvät myöhemmin nuoruusiässä ja aikuisuudessa. Ajattelun muuttuminen luo pohjaa moraalille, koska nuoren kyky ymmärtää toisen näkökulmaa on yhteydessä hänen moraalisesta ajatteluunsa (Eisenberg, Sheffield & Morris, 2004).

Jo hyvin varhaiset kokemukset määrittävät lapsen kehitystä. Erityisesti lapsen ja hoivaajan välille 2–3 ensimmäisen elinvuoden aikana syntyvä kiintymyssuhde luo pohjan lapsen mielen rakenteille aikuisuuteen asti. Lapsuudesta nuoruusikään siirryttäessä vanhemman ja lapsen vuorovaikutus muuttuu vanhemman yksisuuntaisesta ohjauksesta keskusteluun, neuvotteluun ja yhteiseen päätöksentekoon perustuvaksi vuorovaikutukseksi. Siirtymä näkyy nuoren ja vanhemman keskinäisen läheisyyden ja riippuvuuden sekä myös yhdessä viettelyn ajan vähenemisenä (Collins & Laursen, 2004).

Nuoren ajattelu ja toimintatavat ovat monin tavoin yhteydessä siihen, millaiset vanhemmat heillä on ja millaisia kasvatuskäytäntöjä vanhemmat ovat soveltaneet (Baumrind, 1971). Kuitenkin myös toveriryhmä, johon nuori liittyy, saa yhä keskeisemmän merkityksen kehityksessä. Samoissa toveriryhmissä oleskelevat nuoret ovat keskenään samankaltaisia, ja nuoret omaksuvat kaveriltaan monia ajatuksia ja toimintatapoja (Nurmi ym., 2006). Normit säätelevät kaikenikäisten ryhmien toimintaa, mutta erityisen voimakas ryhmän vaikutus on nuorilla, joiden arvot ja ajattelu eivät ole vielä yhtä vakiintuneita kuin aikuisilla. Ryhmässä voi kehittää myönteisiä sosiaalisia taitoja, mutta ryhmä voi luoda myös mahdollisuuden vähemmän toivottuun toimintaan (Nurmi ym., 2006).

Nuoret elävät osana aikansa yhteiskuntaa ja kulttuuria, ja näissä tapahtuvat muutokset säätelevät monin tavoin nuoren kehitystä. Yksi keskeinen viime aikojen muutos on tapahtunut perheinstituutiossa. Molempien vanhempien töissäkäynti on lisääntynyt, sukulaisten merkitys arjessa on vähentynyt, ja avioerot ja yksinhuoltajuus ovat yleistyneet. Tämä on johtanut siihen, että aikuiset ovat entistä vähemmän nuoren arjessa mukana ja nuoret viettävät paljon aikaansa ikätovereiden kanssa. Nykyajan yhteiskuntaa voisi kuvailla samanikäisten yhteiskunnaksi, jossa sukupolvien välinen vuorovaikutus on vähentynyt ja ihmiset viettävät aikaansa pääasiassa samanikäisten kanssa (Nurmi ym., 2006).

Toinen merkittävä muutos Suomessa on koulutustason nouseminen; suurin osa nuorista on hyvin koulutettuja ja kielitaitoisia.

Opiskelu esimerkiksi korkeakouluissa saattaa jatkua lähemmäksi 30:a ikävuotta, ja opiskelijat siirtyvät työelämään varsin myöhään. Toisaalta osa nuorista joutuu työelämän ulkopuolelle, koska nuorisotyöttömyys on huolestuttavan korkea. Vuonna 2009 oli 15–24-vuotiaista nuorista yli 20 prosenttia työttömänä (Valtiovarainministeriö, 2010). Työttömyys on merkittävin tekijä nuorten syrjäytymisen kehityksessä. Usein kuitenkin syrjäytymisvaaraa ja työttömyyttä lisää ammatillisen koulutuksen ulkopuolelle jääminen. Vuoden 2009 tietojen mukaan 15–24-vuotiaista nuorista noin 10 prosenttia oli vailla ammatillista tutkintoa (Valtiovarainministeriö, 2010).

Vaikka lapsuuden varhaisvuodet ovat merkittäviä lapsen kehityksen kannalta, voi nuoruusikäkin luoda mahdollisuuden korjaaviin kokemuksiin. Blos (1962) puhuu nuoruusiästä ”elämän toisena mahdollisuutena” ja tarkoittaa tällä, että nuoren mielen rakenteen kehittyneemmät osat pystyvät uudestaan käsittelemään lapsuusiässä ratkaisematta jääneitä kehityksen ongelmia ja näin lapsuuden psyykkiset ongelmat voivat saada nuoruusiässä uuden ratkaisumahdollisuuden ja tulla integroiduksi mielen rakenteisiin. Nuoruusiän kehityksessä vaihtelevat regressio ja progressio. Blosin (1962) mukaan nuoruusiässä progressio perustuu kykyyn regressoitua, ja hän näkee tämän kehitystapahtuman ”regressioksi kehityksen palveluksessa”. Toisaalta Blos (1962) varoittaa, että tämän ikään kuuluvan regression potentiaaliset vaarat tekevät nuoruusikäisen alttiiksi psyykkisen sairauden puhkeamiselle.

Normaalia nuoruusiän kehitystä voivat vaarantaa monet niin nuoreen, toveripiiriin, perheeseen kuin yhteiskuntaankin liittyvät riskitekijät. Lastensuojelun sijoittamien nuorten sekä käytöshäiriönuorten elämään on usein ehtinyt jo vaikuttaa monet normaalia kehitystä vaarantavat tekijät. Näiden nuorten ongelmien ymmärtäminen on tärkeää, koska se on korjaavien hoitotoimenpiteiden kehittämisen keskeinen edellytys.

2 LASTENSUOJELUN PALVELUISSA OLEVAT NUORET

2.1 Lastensuojelun asiakkaat

Vuonna 2008 suomalaisista lapsista ja nuorista 67 347 oli lastensuojelun avohuollon tukitoimien piirissä. Tämä on 6,2 % vastaavanikäisistä lapsista ja nuorista. (Stakes, 2009.) Lastensuojelun sijoittamien lasten ja nuorten määrä on kaksinkertaistunut 20 viime vuoden aikana, ja suurin lisäys 2000-luvulla on tapahtunut juuri nuoruusikäisten kohdalla (Bardy, 2009). Samana vuonna oli sijoitettuna 16 608 lasta ja nuorta. Näistä huostaan otettuna oli 65 % (10 716) ja avohuollon tukitoimien piirissä 35 %. Kaikista sijoitetuista lapsista ja nuorista 8 827 oli sijoitettuna laitokseen tai ammatilliseen perhekotiin ja 5 468 oli perhehoidossa. Sijoitettujen määrä on noin 1,3 % vastaavan ikäisistä suomalaisista; kaupunkimaisissa kunnissa vastaava luku oli 1,5 % ja maaseutumaisissa 0,9 %. (Stakes, 2009.)

Lastensuojelusijoitusten lisääntymisen syinä pidetään yhteiskunnan huono-osaisten määrän lisääntymistä, perheen tukirakenteiden höllentymistä, yhteiskunnan kulttuuri-ilmapiirin muuttumista sekä tiedon lisääntymistä huono-osaisuuden merkityksestä lapsen kehitykselle (ks. esim. Bardy ym., 2009).

Lastensuojelulain (2007) 40 §:n mukaan lapsi tulee ottaa huostaan, jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolot uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos lapsi itse vaarantaa vakavasti terveytään tai kehitystään käyttämällä päihteitä tai tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään.

Lastensuojelun asiakasperheet ovat usein sosiaalisesti eristyneitä, ja perheillä on monia ongelmia (Lehto-Trapnowski, 1997). Perheenjäsenet asennoituvat usein kielteisesti viralliseen palveluverkoston, vaikka eivät kykenekään itse ratkaisemaan ongelmiaan. Perheille on tyypillistä myös ongelmien siirtyminen sukupolvelta toiselle. (Forssén, 1993.) Lastensuojelun palvelujen piirissä olevien perheiden keskeinen voimavara on usein äidin jaksaminen, ja äidin voimien ehtyminen saattaa johtaa lasten huostaanottoon (Lehto-Trapnowski, 1997).

2.2 Koulukodit

Koulukotien edeltäjät, kasvatuslaitokset, aloittivat toimintansa Suomessa jo 1800-luvun lopussa, ja ne perustettiin vastaamaan ”pahantapaisten lasten kasvatuksesta ja huollosta” (Pösö, 1990). Kasvatuslaitoksilla oli aikoinaan myös rikollisoikeudellinen vastuu, kunnes vuoden 1934 lastensuojelulaissa määrättiin, että alle 15-vuotiaat rikoksentekijät kuuluvat lastensuojelun piiriin (Pösö, 1990).

Ensimmäisiä tutkimuksia koulukotinuorista oli Niilo Mäen tekemä tutkimus (1950) ”Valtion kasvatuslaitoksista vuosina 1931–35 päässeiden poikien myöhempi rikollisuus” (www.nmi.fi/niilomäki/bibliografia.html), ja koulukotinuorten ongelmia ja heidän selviytymistään on seurattu monissa tutkimuksissa (mm. Helimäki & Pelkonen, 1970; Toivola, 1987; Pösö, 1990; Pösö, 1993; Jahnukainen, 2004; Kitinoja, 2005).

Tällä hetkellä koulukodit ovat edelleen vaikeahoitoisten nuorten sijoituspaikka. Suomessa on 8 koulukotia, jotka tarjoavat yhteensä vuosittain noin 300 sijoituspaikkaa 12–18-vuotiaille nuorille. Määrä vastaa noin 2 prosenttia vuosittaisista lastensuojelusijoituksista. Koulukodit pyrkivät tarjoamaan erilaisia nuoren hoidolliset tarpeet huomioon ottavia hoitoyksiköitä, ja koulukodissa nuori voidaan sijoittaa perhekotiin, osastolle, erityisen huolenpidon, intensiivihoidon tai päihdehoidon yksikköön. Koulukotien vahvuus on erityiskoulut, jossa pystytään antamaan nuoren oppimisvalmiuksia vastaavaa opetusta. Koulukodit ovat kehittäneet lastensuojelun jälkihuoltopalveluja, joissa pystytään tukemaan nuoren asumista ja kouluttautumista koulukotisijoituksen jälkeen ja näin autetaan nuorta itsenäistymään (Stakes ja valtion koulukodit, 2008).

Kitinojan (2005) mukaan koulukotiin tulevista nuorista 79 prosenttia oli otettu huostaan eli suurempi määrä kuin sijoitetuista keskimäärin. Koulukotiin tulleista nuorista 62 prosenttia oli ollut aiemmin sijoitettuina kodin ulkopuolelle lastensuojelun toimesta, ja koulukoteja pidetäänkin lastensuojelun palvelukentässä vaikeasti oirehtivien nuorten ”viimesijaisina” laitoksina (Kitinoja, 2005). Koulukotisijoitus tulee tarpeelliseksi silloin, kun yhteistyö nuoren kanssa ei onnistu, psyykkiset oireet lisääntyvät, ilmenee päihteiden käyttöä tai rikollisuutta, tarvitaan tukevia koulujärjestelyjä peruskoulun loppuunsaattamiseksi tai kun ongelmat nuoren senhetkisessä lastensuojelun sijoitusyksikössä kärjistyvät. Koulukodit antavat lastensuojelulain ja -asetuksen mukaisia kokonaisvaltaisia psykososiaalisia palveluja, jotka ovat ympärivuorokautisia ja kotia korvaavia. Ne voivat olla lyhyt- tai pitkäkestoisia. Myös psykiatrinen hoito on tullut keskeisemmin mukaan koulukodin toimintaan. (Kitinoja, 2005.)

2.3 Sijoitettujen ja koulukotinuorten ongelmat

Lastensuojelun sijoittamien lasten perheissä on ilmennyt sekä ulkomaisten että suomalaisten tutkimusten mukaan runsaasti erilaisia ongelmia, kuten vanhem-

pien päihdeongelmia (11–65 %), vanhempien epäsosiaalista käyttäytymistä (20–60 %), vanhempien mielenterveyden ongelmia (7–50 %), vanhempien avioeroja (51–87 %), (Scholte, 1997; Hukkanen, Sourander, Bergroth & Piha, 1999; Pasanen, 2001; Kalland & Sinkkonen, 2001) ja perheväkivaltaa (25–48 %) (Hukkanen ym., 1999; McMillen ym., 2005).

Ulkomaisten tutkimusten perusteella lastensuojelun sijoittamista nuorista 40–100 %:lla on todettu jokin mielenterveyden häiriö (Bundle, 2001; Hurlburt ym., 2004; McMillen ym., 2005). Yleisimpiä ovat päihdehäiriö (3–73 %), käytöshäiriö (18–71 %), mielialahäiriö (7–40 %), ahdistuneisuushäiriö (30–40 %) ja tarkkaavaisuushäiriö (1–20 %), ja yhdellä nuorella voi olla niistä useampia (Richards, 1996; McCann, James, Wilson & Dunn, 1996; McMillen ym., 2005; Wasserman, McReynolds, Ko, Katz & Carpenter, 2005). Näiden tutkimusten tulosten vaihteluvälit ovat varsin suuria, mitä selittänee eniten aineistojen erilaisuus.

Itsemurha-ajatuksia tai -tekoja on ilmennyt 20–30 %:lla lastensuojelun sijoittamista nuorista (Hukkanen, Sourander & Bergroth, 2003). Ne liittyvät mielialahäiriöihin, käytöshäiriöihin sekä aggressiivisiin oireisiin (AACAP, 2001; Garrison, McKeown, Valois & Vincent, 1993). Aggressio-oireet ovat mukana häiriöissä, joihin liittyy varhaisia huolenpidon riittämättömyyden kokemuksia sekä traumaattisia kokemuksia. Psykkisiä oireita lisäävät myös seksuaaliset hyväksikäyttökokemukset, joita on ilmennyt 7–35 %:lla lastensuojelun sijoittamista nuorista (Hukkanen ym., 1999; McMillen ym., 2005).

Suomessa Kitinojan (2005) mukaan koulukotinuorten mielenterveyden ongelmat ovat lisääntyneet viime vuosikymmeninä. Ennen koulukotisijoitusta noin puolella oli ollut myös jonkinasteisia päihdeongelmia. Lisäksi noin puolet koulukotiin sijoitetuista nuorista oli tehnyt jonkin rikoksen, kun vastaavanikäisellä väestöllä näin oli vain 7 %:lla (Kivivuori, 2006; Kitinoja, 2005).

Sijoitetuilla lapsilla on myös havaittu kognitiivisten kykyjen, erityisesti kielellisten kykyjen heikkouksia enemmän kuin muilla lapsilla (Pasanen, 2001; Rosenfeld ym., 1997). Myös oppimisvaikeudet ovat yleisiä, samoin kuin niihin usein liittyvät koulumotivaatio-ongelmat ja koulupoissaolot. Kitinojan (2005) mukaan kouluongelmat ovatkin merkittävin yksittäinen syy koulukotisijoitukseen, toiseksi yleisimmät ongelmat liittyvät käyttäytymisen piirteisiin ja toimintatapoihin ja kolmanneksi yleisimpiä ongelmia ovat päihdeongelmat. Sijoitetujen nuorten koulunkäyntiin liittyviä vaikeuksia kuvaa myös Heinon ja Johnsoinin (2010) tutkimus, jonka mukaan huostaan otetut nuoret osallistuvat keski-ikäisen nuoria selvästi harvemmin peruskoulun jälkeiseen opiskeluun.

Lastensuojelurekisteritutkimuksen mukaan, missä 1990-luvulla sijoitettuja lapsia ja nuoria (Kalland, Pensola, Meriläinen & Sinkkonen, 2001) seurattiin 25 ikävuoteen asti, kuolleisuus oli lisääntynyt moninkertaisesti johtuen itsemurhailtiudesta, päihdeiden väärinkäytöstä, onnettomuusalttiudesta, mutta myös lisääntyneestä somaattisesta sairastamisesta. Erityisen haavoittuvana aikana pidettiin itsenäistymisvaihetta kohti omaa elämää.

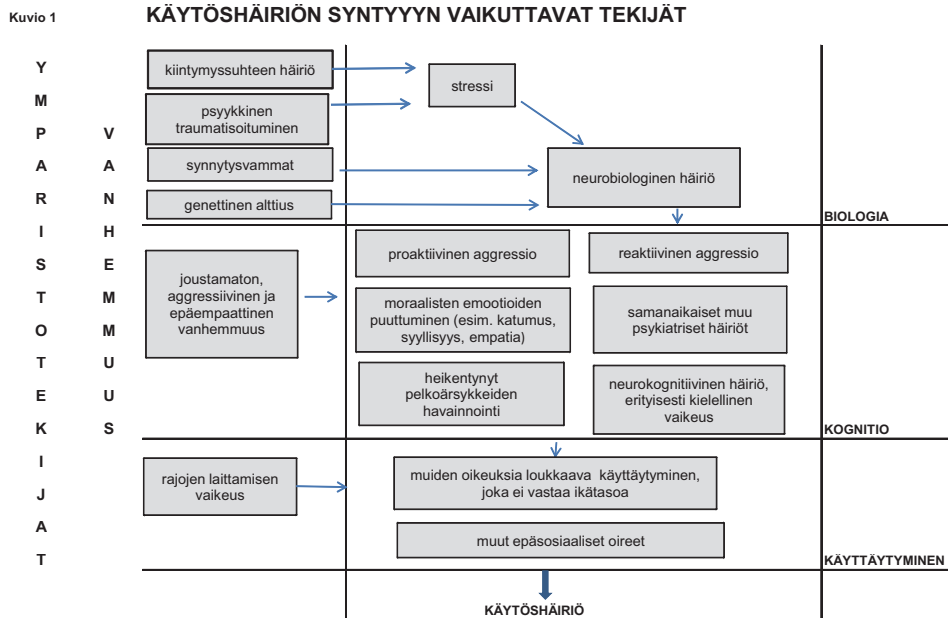
3 KÄYTÖSHÄIRIÖ

3.1 Käytöshäiriö diagnoosina

Käytöshäiriö on toistuva ja itsepintainen muiden oikeuksia ja ikäryhmän tärkeitä sosiaalisia normeja rikkova käyttäytymismalli, ja häiriö aiheuttaa laaja-alaista haittaa niin nuorelle itselleen kuin yhteiskunnalle. Käytöshäiriöön liittyy useita kehityksen riskitekijöitä, keskeisimpinä koulutuksellinen alisuoriutuminen, rikollisuus, mielenterveyden häiriöt sekä teiniraskaudet (Pajer, 1998). Näin ollen käytöshäiriö on merkittävä riski syrjäytymiselle työelämästä. Kouluissa nuoret, joilla on käytöshäiriöitä, ovat suuri haaste oppimisongelmien ja häiriökäyttäytymisen vuoksi, ja he hankaloittavat myös muiden luokkansa nuorten mahdollisuutta opiskella. Yhteiskunnassa käytöshäiriö näkyy rikollisuutena ja yhteiskunnallisen turvallisuuden vaarantumisena.

Käytöshäiriö on heterogeeninen häiriö. Sen syntyyn voi olla useita eri reittejä, samoin se voi ilmetä eri tavoin. Käytöshäiriön syntyä voidaan kuvata siihen vaikuttavien ympäristötekijöiden sekä biologisen, kognitiivisen ja käyttäytymisen tason yhteisvaikutteisena tuloksena (kuvio 1).

Suomessa kliinisessä käytössä olevassa ICD-10-tautiluokituksessa (WHO, 1992) käytöshäiriön eri muodot ovat perheen sisäinen, epäsosiaalinen, sosiaalinen ja masennusoireinen käytöshäiriö, uhmakkuushäiriö sekä hyperkineettisten häiriöiden ryhmään kuuluva hyperkineettinen käytöshäiriö. Uhmakkuushäiriön diagnostiset kriteerit sisältyvät käytöshäiriön kriteereihin, mutta sitä pidetään käytöshäiriön lievempänä muotona tai käytöshäiriön esiasteena (AACAP, 1997; WHO, 1992) (taulukko 1). Useimmissa tieteellisissä tutkimuksissa käytöshäiriön diagnosoinnissa on käytetty DSM-IV:n (APA, 1994) mukaisia diagnostisia kriteereitä, jossa käytöshäiriön diagnoosi arvioidaan 15:n eri oireen perusteella ja käytöshäiriö ja uhmakkuushäiriö ovat omina diagnooseinaan (Maughan, Rowe, Messer, Goodman & Meltzer 2004; Moffitt, Caspi, Rutter & Silva, 2001) (liite 1). Tutkimusten mukaan 25 prosenttia lapsena käytöshäiriödiagnoosin saaneista saa aikuisena antisosiaalinen persoonallisuushäiriö -diagnoosin (Calkins & Keane, 2009).

KUVIO 1 Käytöshäiriön syntyyn vaikuttavat tekijät

3.2 Käytöshäiriön epidemiologia

Ulkomaalaisten epidemiologisten tutkimusten perusteella käytöshäiriö on 10–13-vuotiaista tytöistä 1–5 prosentilla ja pojista 3–13 prosentilla. 14–16-vuotiaista tytöistä se on 1–6 prosentilla ja pojista 3–14 prosentilla. (Moffitt ym., 2001; Maughan ym., 2004.) Maughanin ja muiden (2004) tutkimuksessa uhmakkuushäiriötä oli eri-ikäisistä tytöistä keskimäärin 1,4 prosentilla ja pojista 3,2 prosentilla, joten pojilla esiintyy myös uhmakkuushäiriötä useammin kuin tytöillä.

Suomalaisten lasten ja nuorten käytöshäiriön esiintyvyydestä ei ole tehty epidemiologista tutkimusta, mutta eri tutkimuksista saadun tiedon avulla, voidaan käyttöoireilun esiintymisestä tehdä arvioita. Souranderin ja kumppaneiden (2007) oirekyselyllä tehdyn tutkimuksen perusteella vuonna 1989 käytösongelmia oli 8-vuotiaista pojista 10,2 prosentilla ja Rosen, Dickin, Vikenin, Pulkisen ja Kaprion (2004) kaksoistutkimuksessa käytöshäiriön kriteerit täytti 12 % tutkituista 14-vuotiaista nuorista, pojista 15 % ja tytöistä 8 %.

Käytöshäiriö yleistyy lapsuusiästä nuoruusikään mennessä. Pojilla käytöshäiriön esiintyvyyden huippuikä on 17 ja tytöillä 16 vuotta (Storvoll & Wichstrøm, 2003). Tyttöjen käytöshäiriön esiintyvyys alkaa vähentyä 16 ikävuoden jälkeen, mutta pojilla se säilyy samalla tasolla aikuisena (Ehrensaft, 2005).

3.3 Käytöshäiriön muodot

3.3.1 Lapsena alkava ja nuoruusiässä alkava käytöshäiriö

Moffitt (1993) on jakanut käytöshäiriön lapsena, ennen 10 vuoden ikää alkavaan ja nuoruusiässä alkavaan muotoon. Lapsena alkavaan käytöshäiriöön liittyy usein suurempi geneettinen alttius kuin nuoruusiässä alkavaan muotoon sekä monenlaisia oireita ja vaikeuksia: perinataalisia komplikaatioita, heikkouksia erilaisissa kognitiivisissa taidoissa, heikko yleinen älykyys, aggressiivisuutta, hyperaktiivisuutta, tarkkaamattomuutta, impulsiivisuutta, kouluvaikeuksia ja vaikeuksia kaverisuhteissa sekä merkittäviä vanhemmuuteen liittyviä ongelmia ja vanhempien epäsosiaalisuutta (Moffitt ym., 2008). Lapsena alkavan käytöshäiriön diagnoosin saaneet selviytyvät aikuisena huonosti. Heillä ilmenee väkivaltaisuutta, tuomioita, persoonallisuushäiriöitä, muita mielenterveyden häiriöitä, päihteiden käyttöä ja perhe-elämän vaikeuksia. Heillä on myös ongelmia somaattisessa terveydessä (kuten seksuaaliteitä tarttuvia sairauksia ja kroonisia keuhkosairauksia), mikä näkyy runsaina käynteinä terveydenhuollossa. (Moffitt 2003; Moffitt 2006; Moffitt ym., 2008.)

Nuoruusiässä alkavassa käytöshäiriössä on osin samanlaisia ympäristöön liittyviä riskitekijöitä kuin häiriön lapsena alkavassa muodossa, mutta varhainen neuropsykologinen kypsymättömyys ja aggressiivisuus ovat harvinaisempia (Moffitt, 1993). Nuoruusiässä alkavaa käytöshäiriötä on selitetty vahvalla ystäväpiirin vaikutuksella nuoren kiirehtiessä omaa nuoruusiän kehitystään (Moffitt ym., 2008). Tällöin nuori voi hakeutua epäsosiaalisten nuorten joukkoon pyrkien kapinoimaan irrottautuakseen vanhemmistaan ja saadakseen tunteen aikuismaisesta käyttäytymisestä. Moffittin (1993) mukaan nuori, jolla on nuoruusiässä alkava käytöshäiriö, voi hyvin pystyä palaamaan normaaliin elämään aikuisena, jos hän ei käytöshäiriövaiheen aikana juutu ongelmiinsa rikosrekisterin tai huumeongelman vuoksi.

3.3.2 Käytöshäiriön määrittäminen aggressiivisen oireen mukaan

Käytöshäiriötä on pyritty kuvaamaan erilaisten aggressio-oireiden mukaan. Dodge ja Coie (1987) tekevät eron reaktiivisen ja proaktiivisen aggression välillä. Reaktiiviseen aggressioon kuuluu räjähtävä, nopeasti tilanteissa syntyvä ja vaikeasti kontrolloitava aggressio. Sen syntyy vaikuttavat varhaiset traumaattiset kokemukset kuten perheväkivalta ja hyväksikäyttökokemukset. Proaktiivinen aggressio on harkittua aggressiota, johon kuuluu rikoksia, kiusaamista ja kaverien hallitsemista, ja sitä voidaan nimittää ”psykopaattiseksi” toiminnaksi.

3.3.3 Psykopaattinen käytöshäiriö

Frick, Stickle, Dandreaux, Farrell ja Kimonis (2005) jakavat käytöshäiriön kahteen ryhmään affektiivis-kognitiivisten erojen perusteella. Ensimmäiseen ryh-

mään liitetään piirteet kylmä ja tunteeton, ”psykopatia” (CU + = callous-unemotional), mutta toisessa ryhmässä näitä piirteitä ei ilmene (CU -). Vidingin ja muiden (2008) tutkimuksen mukaan CU+-ryhmässä ilmeni suurempi geneettinen alttius (.81) kuin ryhmässä CU- (.30) ja CU+-ryhmässä epäsosiaaliset oireet olivat myös vakavampia. On huomattava, että perinnöllinen alttius ei yksin saa aikaan psykopaattista käytöshäiriötä, vaan häiriö syntyy vasta tietynlaisessa välittömässä ympäristössä.

CU+-käytöshäiriö liitetään erityisen huonoon selviytymiseen aikuisuudessa. Yhdessä esiintyvät CU+-käytöshäiriöpiirteet sekä masennus ja päihteiden käyttö ennustavat antisosiaalista persoonallisuushäiriötä (Loeber, Burke & Lohay, 2002). Näillä nuorilla on havaittu mantelitulmakkeen alireagointia, joka heikentää reagoointia pelottaviin tilanteisiin (Frick & White, 2008). Tämän vuoksi CU+-nuoret tunnistavat huonosti pelokkaita kasvojen ilmeitä eivätkä siksi pysty havainnoimaan oikein vihjeitä sosiaalisissa tilanteissa. He eivät tunnista normaalilla tavalla toisten emotionaalisia reaktioita. (Frick & White, 2008.) Heillä ilmenee myös vähemmän moraalisia tunteita, kuten katumusta, syyllisyyttä ja empatiaa. Vanhempien yritykset rajoittaa näiden nuorten käyttäytymistä epäonnistuvat usein, eivätkä heidän antamansa rangaistukset juuri vaikuta käyttäytymiseen. CU+-käytöshäiriössä nuorta motivoi palkinnon ja sosiaalisen dominanssin saavuttaminen (Frick & White, 2008). Käytöshäiriönuoren ”psykopaattisilla” piirteillä tarkoitetaan siis huonoa empatiakykyä, taipumusta tulkita väärin toisen tekojen motiivit, kyvyttömyyttä tuntea syyllisyyttä tai katumusta, toisen hyväksikäyttämistä, huonoa impulssikontrollikykyä, elämishakuista elämäntapaa ja huonoa itsetuntoa, jonka nuori peittää ”kovisroolin” taakse (AACAP, 1997; Frick & Dickens, 2006).

Toinen käytöshäiriö, CU-, on lievempi. Siinä on vähemmän aggressiota, ja epäsosiaalinen toiminta alkaa vanhempana kuin CU+-ryhmässä. Nuorilla, joilla on CU-, ilmenee ahdistusta ja uhkaan liittyvää reaktiivista aggressiota. Käytöshäiriöön kuuluu myös amygdalan ylireaktiot, jotka saavat nuoret reagoimaan voimakkaasti vihaisiin kasvojen ilmeisiin. Heillä on myös sekä kasvatukseen ja perheeseen liittyviä että neuropsykologisia riskitekijöitä, kuten heikkouksia kielellisissä taidoissa (Frick & Dickens, 2006).

Käytöshäiriön jakaminen ryhmiin erilaisten ominaisuuksien perusteella synnyttää alaryhmiä, jotka ovat ainakin osin päällekkäisiä. CU+-käytöshäiriön ja lapsena alkavan käytöshäiriön nuoret ovat samanlaisia ja edustavat vaikeaa käytöshäiriön muotoa (Moffitt ym., 2008). Näillä nuorilla esiintyy myös proaktiivista aggressiota, joten on ilmeistä, että proaktiivinen aggressio kuuluu käytöshäiriön vaikeaan muotoon. Ryhmän CU- nuorilla esiintyy reaktiivista aggressiota, joten ryhmä CU- ja reaktiivisen aggression ryhmä voivat olla osin päällekkäisiä (Frick & White, 2008).

3.3.4 Tyttöjen käytöshäiriö

Mielenterveyden häiriöiden luokituksissa (esim. DSM-IV, APA, 1994; ICD-10, WHO 1992) ei ole sukupuolispesifejä kriteereitä käytöshäiriölle. Käytöshäiriön diagnostisten kriteereiden taustalla ovat lähinnä pojista tehdyt tutkimukset,

jotka eivät selitä tyttöjen käytöshäiriöitä (Silverthorn & Frick, 1999; Moffitt ym., 2008). Tyttöjen käytöshäiriöstä suurin osa alkaa vasta nuoruusiässä, joten sitä on kuvattu ”myöhään alkavaksi käytöshäiriön kehitystieksi” (Silverthorn & Frick, 1999), joskaan Diamantopouloun, Verhulstin ja van der Endenin (2010) tutkimus ei vahvistanut tällaista tyttöjen kehitystietä. Osa tyttöjen käytöshäiriöistä alkaa jo lapsuudessa. Silloin häiriö on usein vaikea ja poikien lapsuudessa alkavan käytöshäiriön kaltainen (Côte, Zoccolillo, Tremblay, Nagin & Vitaro, 2001).

Frick ja Dickens (2006) arvioivat tyttöjen käytöshäiriön erilaisuuden liittyvän siihen, että ennen nuoruusikää tyttöjen käytöshäiriö on oireiltaan erilainen kuin pojilla. Tyttöjen aggressio on epäsuoraa. Se ilmenee muiden kielellisenä ja muuna hienovaraisena, usein aikuisilta pimentoon jäävänä kiusaamisena, eikä tytölle nykykriteereiden mukaan voida tällöin asettaa käytöshäiriödiagnoosia. Frick ja Dickens (2006) esittävätkin, että epäsuora aggressio saattaisi olla merkki tyttöjen käytöshäiriöstä.

Kaiken kaikkiaan tyttöjen käytöshäiriön piirteinä ovat epäsuora aggressio, päihteiden väärinkäyttö, riskinomainen seksuaalinen käyttäytyminen ja konfliktit huoltajan kanssa (Moffitt ym., 2008). Käytöshäiriöistä kärsivillä tytöillä ei ilmene aikuisena niin paljon rikollisuutta ja persoonallisuushäiriöitä kuin käytöshäiriöistä kärsivillä pojilla aikuisina miehinä, mutta aikuisina heillä ilmenee väkivaltaa läheisissä ihmissuhteissa, masennusta ja ongelmia somaattisessa terveydessä (Moffitt ym., 2008). Edelleen on epäselvää, onko CU+-käytöshäiriön rakenne tytöillä ja pojilla samanlainen, mutta ilmeistä kuitenkin on, että tyttöjen CU+-käytöshäiriössä ilmenee epäsuoraa aggressiota. Lisäksi tyttöjen käytöshäiriöön liittyy hyvin vahvasti tupakka, alkoholi ja päihteet, ja päihteiden käyttö saattaaakin olla tyttöjen käytöshäiriön tärkeä ilmiö. Edelleen on selvittävää, tulisiko tytöille asettaa omat käytöshäiriön diagnostiset kriteerit, jotka paremmin tavoittaisivat tyttöjen käytöshäiriön spesifit piirteet. (Moffitt ym., 2008.)

3.4 Samanaikaissairastavuus käytöshäiriössä

Angoldin, Costellon ja Erkanlin (1999) mukaan samanaikaissairastavuus voi ilmetä eri tavoin ja se voi liittyä häiriöiden heterotyypiseen tai homotyypiseen jatkuvuuteen. Heterotyypinen jatkuvuus tarkoittaa sitä, että häiriö ilmenee eri-ikäisillä erilaisena, josta on esimerkkinä tyttöjen käytöshäiriö: lapsilla se näkyy vain emotionaalisina oireina. Homotyypinen jatkuvuus tarkoittaa häiriön esiintymistä pääosin samanlaisena lapsuudesta aikuisikään, ja tästä esimerkkinä voidaan mainita pojilla esiintyvä käytöshäiriö, jonka oireet säilyvät tietyllä tavalla samanlaisina vaikka nimi muuttuu lapsen uhmakuushäiriöstä nuoren käytöshäiriöksi ja aikuisen antisosiaaliseksi persoonallisuushäiriöksi.

Käytöshäiriötä voidaan kuvata säätelyhäiriöksi. Siinä masennushäiriö ja ahdistushäiriö edustavat tunteiden säätelyn vaikeutta, ajattelun kapea-alaisuus

ja vääristyminen sekä toiminnanohjauksen vaikeudet kuvaavat kognitiivisen säätelyn vaikeutta ja käytöshäiriö puolestaan sosiaalisen toiminnan säätelyn vaikeutta, jolloin nuori ei pysty itse estämään tai kontrolloimaan sosiaalisesti sopimatonta käyttäytymistään (Calkins & Keane, 2009).

Moffitt ja muut (2001) ovat analysoineet Dunedinin syntymäkohorttiaineistoa, jossa seurattiin 1 000 poikaa ja tyttöä 21 ikävuoteen. Siinä 93 prosentilla käytöshäiriödiagnoosin saaneista tytöistä ja 88 prosentilla pojista todettiin jokin muu samanaikainen mielenterveyden häiriö. Käytöshäiriön samanaikaisuus masennuksen ja ahdistuksen kanssa oli tyypillistä erityisesti tytöillä (Moffitt ym., 2001; Wasserman ym., 2005), kun taas pojilla oli tyttöjä useammin tarkkaavaisuushäiriötä (Moffitt ym., 2001; Maughan ym., 2004). Toisaalta tyttöjen tarkkaavaisuushäiriöön liittyi usein vahvemmin käytöshäiriö kuin pojilla (Szatmari, Boyle & Offord, 1989), ja siksi tarkkaavaisuushäiriön diagnosoiminen tytöillä on vaikeaa.

Costellon, Erkanlin, Federmanin ja Angoldin (1999) mukaan tytöillä liittyi käytöshäiriöön yleisemmin päihdehäiriö kuin pojilla, erityisesti silloin, jos oireiluun kuului rikollista käyttäytymistä (Windle, 1994). Myös somatisaatiohäiriön on havaittu liittyvän tyttöjen käytöshäiriöön, ja sitä on kuvattu suvuissa, joissa miehillä on todettu antisosiaalista persoonallisuushäiriötä (Cloninger & Gottesman, 1987). Lukemisvaikeus oli yleinen käytöshäiriöisillä nuorilla, pojilla yleisempi (23 %) kuin tytöillä (10 %) (Beitchman & Young, 1997). Käytöshäiriö jatkuu tytöillä aikuisena usein epävakaana persoonallisuushäiriönä, pojilla taas usein antisosiaalisena persoonallisuushäiriönä (Ehrensaft, 2005).

Käytöshäiriöistä kärsivien nuorten kouluhistoria on usein katkonainen. Knollmann, Knoll, Reissner, Metzelaars ja Hebebrand (2010) jakavat koulunkäymättömyyden koulupinnaukseen ja siihen, ettei nuori lainkaan mene kouluun. Koulupinnaus liittyy käyttäytymiseen, esimerkiksi käytöshäiriöön ja tarkkaavaisuushäiriöön. Jos nuori ei mene kouluun ollenkaan, syynä ovat puolestaan enemmänkin tunteisiin liittyvät oireet, kuten koulufobia ja koulun käymisen aiheuttama ahdistus. Lisäksi he käyttävät käsitettä ”sekaoireet” tapauksista, joissa ilmenee molemmantyyppistä koulunkäyntivaikeutta. Tällaisia oireita voidaan nähdä nuorilla, joilla oli käytöshäiriön kanssa samanaikaisia emotionaalisia oireita. Koulupinnauksen taustalla on usein käytöshäiriöperheen psykososiaalisia ongelmia ja koulukieltäytyjien vanhemmilla puolestaan enemmän psyykkistä sairautta (Knollmann ym., 2010).

Marttusen (1994) tutkimuksen perusteella nuorista itsemurhantekijöistä 45 prosentilla pojista ja 33 prosentilla tytöistä ilmeni antisosiaalista käyttäytymistä. Gould, Fisher, Parides, Flory ja Shaffer (1996) raportoivat aggressiivisia ja antisosiaalisia piirteitä ilmenneen yli puolella itsemurhan tehneistä. Näyttää siltä, että käytöshäiriön, masennuksen ja itsemurha-alttiuden välillä on selvä yhteys.

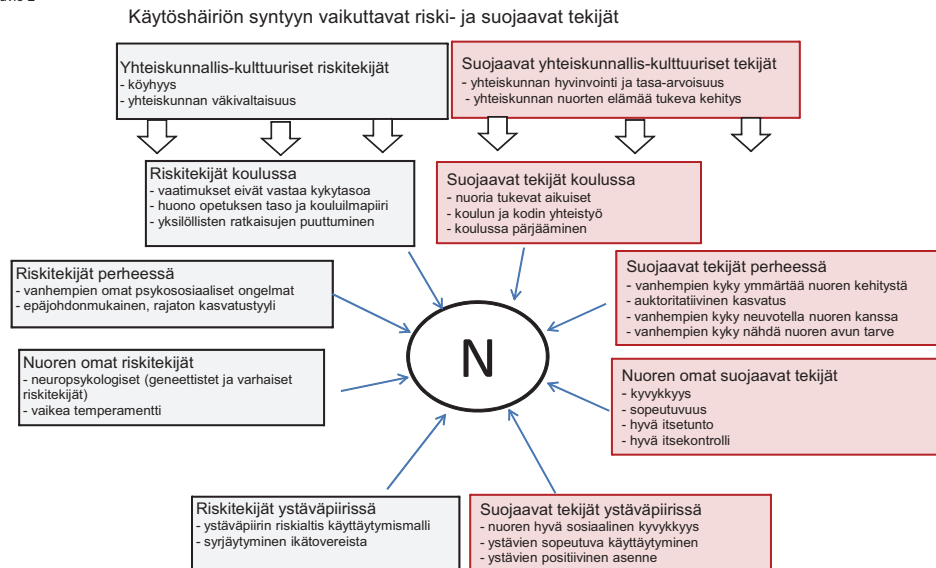
3.5 Riski- ja suojaavat tekijät käytöshäiriössä

Käytöshäiriö syntyy lapsen elämässä ilmenneiden riskitekijöiden ja suojaavien tekijöiden yhteisvaikutuksen tuloksena (Gaoni, Black & Baldwin, 1998). Yleensä lapsen kehitystä suojaavat hänen omat hyvät kykynsä sekä hänen elämänpiirissään kehitykseen myönteisesti vaikuttavat aikuiset ja olosuhteet (Gaoni ym., 1998).

Suojaavat tekijät voivat merkittäväällä tavalla pienentää riskitekijän vaikutusta. Esimerkiksi väkivaltaisen ympäristön aiheuttama riski lapsen kehitykselle voi pienentyä tai poistua kokonaan vanhempien hyvän huolenpidon ansiosta. Hyvän huolenpidon ansiosta nuorelle kehittyy hyvä itsesäätelykyky, joka puolestaan vähentää nuoren riskiä väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Suojaava tekijä voi vaikuttaa kurvilineaarisesti, jolloin heikot ja vahvat riskitekijät vaikuttavat nuoren käyttäytymiseen kielteisesti, mutta kohtalainen vaikutus sopeuttaa häntä selviytymään riskitekijän kanssa. Esimerkiksi kodissa kohtuullisesti ilmenevät konfliktit opettavat nuorta käsittelemään ristiriitoja, mutta liian vähäinen konfliktikokemus ei kasvata häntä tähän, ja liialliset konfliktit puolestaan tuovat toisenlaisia riskejä (Fergus & Zimmerman, 2005).

Käytöshäiriön riskitekijät voivat liittyä nuoreen itseensä, nuoren ja vanhemman väliseen suhteeseen, perheen psykososiaalisiin olosuhteisiin, kouluun sekä ympäröivään yhteiskuntaan. (Kuvio 2.) Lisäksi voidaan puhua geenien ja ympäristön toisiaan vahvistavasta vaikutuksesta. Asiaa selvittivät Cloninger, Sigvardsson, Bohman ja von Knorring (1982) adoptoiduista tehdyssä tutkimuksessa, jossa seurattiin geneettisten ja ympäristön riskien vaikutusta rikosten tekemiseen. Niistä tutkittavista, joilla ei ollut geneettisiä eikä ympäristön riskitekijöitä, 3 % teki rikoksia, ja niistä, joilla oli vain ympäristön riskitekijöitä, 7 % teki rikoksia. Niistä, joilla oli vain geneettisiä riskitekijöitä, rikoksia teki 12 %, mutta sellaisista, joilla oli sekä geneettisiä että ympäristön riskitekijöitä, rikoksia teki 40 %.

Kuvio 2

KUVIO 2 Käytöshäiriön syntyyn vaikuttavat riski- ja suojaavat tekijät

a) *Nuoreen liittyvät tekijät:* Lapsena tai nuoruusiässä käytöshäiriön esiintymistä määrää merkittävämpin ympäristötekijät kuin geneettiset tekijät, kun taas aikuisena diagnosoitavan antisosiaalisen persoonallisuushäiriön syntyä määräävät vahvemmin geneettiset tekijät (Lyons ym., 1995). Käytöshäiriöön usein liittyvistä oireista mm. aggressiivisuus ja hyperaktiivisuus määräytyvät myös usein geneettisesti. Eley, Lichtenstein ja Stevenson (1999) totesivat kaksostutkimusten perusteella, että 50–70 prosentilla käytöshäiriöisistä oli geneettisesti periytyneitä aggressiivisia piirteitä. Käytöshäiriöisten ei-aggressiiviset piirteet periytyivät heikommin, vain 0–47-prosenttisesti. Hyperaktiivisuus johtui geneettisesti syystä 60–90 prosentissa tapauksista. (Simonoff, 2001.) Suomalaisen kaksostutkimuksen mukaan 14-vuotiailla nuorilla käytöshäiriössä ilmeni merkittävä geneettinen alttius, mutta alkoholiriippuvuutta määrittivät puolestaan ympäristötekijät (Rose ym., 2004). Simonoffin (2001) mukaan päihteiden käyttöön liittyy geneettistä alttiutta, joka voi vaikuttaa joko suoraan päihteiden käyttämiseen tai isän antisosiaalisen persoonallisuushäiriön kautta. Varhaisiin biologisiin riskitekijöihin, kuten keskosuuteen, voi liittyä kehityksellisiä ongelmia, esimerkiksi tarkkaavaisuushäiriötä ja/tai neuropsykologisia erityishäiriöitä (Loeber & Coie, 2001).

b) *Nuoren ja vanhemman väliseen suhteeseen liittyvät tekijät:* Lapsen kehityksen lähtökohtana on lapsen ja vanhemman välille kehittyvä kiintymyssuhde. Turvallinen kiintymyssuhde voi suojata lasta sekä varhaisilta että myöhemmiltä riskitekijöiltä. Turvaton kiintymyssuhde voi puolestaan altistaa lapsen erilaisille psyykkisille häiriöille (DeKlyen & Speltz, 2001). Lapsen ja vanhemman välinen suhde määrittää myös osaltaan lapsen myöhempää kasvua, ja vanhempien kasvatuskyvyt johdonmukaisine rajojen asettamisineen vaikuttavat ratkaisevasti lapsen ja nuoruusikäisen terveeseen kehitykseen. Reiss tutkijaryhmineen (1995)

arvioi, että aggressiivinen, impulsiivinen ja epäjohdonmukainen vanhemmuus liittyy 60 prosenttiin nuorten epäsosiaalisista käytösongelmista.

c) Perheen psykososiaalisiin olosuhteisiin liittyvät tekijät: Käytöshäiriön kehittymisen riskiä lisäävät merkittävästi vanhemman tai vanhempien psyykkiset ongelmat, päihteiden käyttö, rikollisuus, työttömyys, parisuhdeongelmat ja perheiden rikkoutuminen, perheväkivalta tai lapsen hyväksikäyttö, alhainen koulutustaso sekä se, että vanhempi ei jaksaa tai ehdi olla lapselle vanhempana. Usein käytöshäiriönuorelle näitä riskitekijöitä on kasautunut useita (Angold & Costello, 2001). Epäsosiaalisten äitien lapset joutuvat liian usein elämään ympäristössä, jota kuvaa fyysinen hyväksikäyttö, perheväkivalta ja äitien vihamielinen asennoituminen lapseen (Kim-Cohen, Caspi, Rutter, Tomás & Moffitt, 2006; Moffitt, 2008).

d) Kouluun liittyvät tekijät: Nuoren koulunkäyntiä voivat vaarantaa koulun levottomuus, koulukiusaaminen sekä se, ettei koulussa osata hyödyntää nuorelle ominaista oppimistapaa eikä ymmärretä heidän kehitystään (Maughan, 2001).

e) Ympäröivään yhteiskuntaan liittyvät tekijät: Nuorta altistavat ei-terveeseen kehitykseen ohjaaville virikkeille köyhyys, kaupunkimainen elinympäristö sekä väkivaltainen, päihteille altistava tai seksistinen elämänympäristö ja kulttuuri (AACAP 1997; Wichstrøm, Skogen & Oia, 1996).

3.6 Tyttöjen ja poikien käytöshäiriön erilaisuus

Käytöshäiriöiden yleistymisen nuoruusiässä on yhteydessä sekä tytöillä että pojilla nuoruusiästä lähtien psykofysiologisiin muutoksiin. Tyttöjen ja poikien aivojen erilainen kehitys alkaa jo sikiöaikana sukupuolihormonien vaikutuksesta. Sikiön aivojen sukupuolispesifit ominaisuudet alkavat kehittyä, kun poikasikiön kivekset alkavat erittää testosteronia 6 viikon ikäisenä. Testosteronin erityks on suurimmillaan raskauden 3–5 kuukaudella. Testosteronin vaikutus johtaa poikien alttiuteen aggressiiviseen käyttäytymiseen sekä tyttöjä hieman hitaampaan kielelliseen kehitykseen. (Hill, 2001.)

Eme ja Kavanagh (1995) ovat esittäneet, että poikien kehitys on tyttöjen kehitystä suuremmissa vaarassa hedelmöityshetkestä lähtien. Suomalaisen tilastojen perusteella pojilla on suurempi riski syntyä ennenaikaisesti, korkeampi perinataalimortaliteetti ja enemmän synnynnäisiä epämuodostumia sekä kehityksen viivästymistä (Gissler, 2006). Pojilla on tyttöihin verrattuna suurempi riski myös neuropsykiatrisiin häiriöihin, kuten tarkkaavaisuushäiriöön, lukemisvaikeuteen ja autistisiin häiriöihin (Eme & Kavanagh, 1995).

Keenanin ja Shawn (1997) mukaan poikien kehityksen haavoittuvuus liittyy keskushermoston hitaampaan kypsyymiseen. Poikavauvat kypsyvätkin tyttövauvoja hitaammin fyysisesti, kielellisesti, sosiaalisesti sekä tunnekehityksen osalta. Pojat ovat tyttöjä jäljessä kehityksestä keskimäärin 3 viikkoa syntymähetkellä, yhden vuoden koulun alkaessa ja kaksi vuotta puberteetin alkaessa

(Eme & Kavanagh, 1995). Werner (1989) arvioi 32 vuoden seuranta tutkimuksen perusteella, että pojat ovat kehityksessään haavoittuvampia kuin tytöt ensimmäisen kymmenen vuoden aikana, mutta asia kääntyy päinvastaiseksi seuraavan 10 vuoden aikana.

Tyttöjen mielenterveyden häiriöt yleistyvät nuoruusiässä, samoin heidän riskinsä käytöshäiriöön. Tytöt ja pojat kasvavat puberteetin aikana eri tavoin: tytöillä puberteettikehitys ja fyysinen kasvu tapahtuvat samaan aikaan, kun taas pojilla puberteettikehitykseen liittyvät muutokset edeltävät fyysistä kasvua (Aalberg & Siimes, 2007). Toisin kuin pojat tytöt suhtautuvat ristiriitaisesti puberteettiin liittyvistä ruumiinkuvan muutoksista ja nämä muutokset helposti heikentävät heidän itsetuntoaan (Silverthorn & Frick, 1999). Lisäksi kuukautiskiertyön liittyvät sykliset muutokset altistavat tytöt mielialanvaihteluille (Eme, 1992). Ehrensaftin (2005) mukaan tyttöjen kehityksen herkkyyys nuoruusiässä näkyy heidän suurempana haavoittuvuutenaan esimerkiksi lähi-ihmissuhteiden ristiriidoissa. Becker ja muut (2007) esittävät, että nuoruusiän hormonaaliset ja aivorakenteissa tapahtuvat muutokset heikentävät tyttöjen kykyä sietää stressiä ja että tämä altistaa heidät herkemmin mieliala- ja päihdehäiriöille. Cyranowskin, Frankin, Youngin ja Shearin (2000) mukaan tyttöjen haavoittuvuutta lisää se, että tytöt luottavat huomommin omiin kykyihinsä ratkaista haasteita ja ”märehtivät” sen sijaan, että alkaisivat toimia.

Cyranowski ja muut (2000) kirjoittavat sukupuoliominaisuuksien voimistumisesta nuoruusiässä sekä tytöillä että pojilla. Naisille tyypillisiä ominaisuuksia ovat läheisyyden ja ihmissuhteisiin liittyvien tekijöiden tärkeä merkitys, kun taas miehille tärkeitä ominaisuuksia ovat henkilökohtainen itsenäisyys, välineellisyys ja toiminta. Tyttöillä merkittävä biologinen taustatekijä näille ominaisuuksille on sukupuolihormonien erityksen lisääntyminen yhdistettynä neuropeptidi oksitosiinin vaikutuksiin. Oksitosiini on neurohormoni, joka esimerkiksi stimuloi maidon eritystä synnytyksen jälkeen, ja sen arvellaan vaikuttavan yleensäkin äidillisen huolenpidon syntymiseen naisella (Cyranowski ym., 2000).

Caspi, Lynamin, Moffittin ja Silvan (1993) mukaan varhainen kuukautisten alkamisajankohta voi lisätä tytöillä käytöshäiriötä, sillä varhainen puberteetti aiheuttaa ”paineen” aikuismaiseen elämäntapaan ja muuttaa mahdollisesti myös ympäristön reagoimista tyttöön. Tällöin tytöt voivat hakeutua tuttavuuteen ”aikuismaisesti”, usein myös käytöshäiriöllä oirehtivien nuorten joukkoon. Dishionin, Pattersonin ja Grieslerin (1994) mukaan käytöshäiriöön johtaa syrjäytyminen normaaleista ikätoverisuhteista, jonka seurauksena itsetunnoltaan heikentynyt tyttö voi hakeutua epäsosiaaliseen ystäväpiiriin saadakseen sieltä hyväksyntää. Uudessa ystäväpiirissä nuoren käyttäytyminen muuttuu ryhmän käyttäytymisen kaltaiseksi, ja näin tytön käytöshäiriöoireilu saa alkunsa (Ehrensaft, 2005). Caspi ja kollegat (1993) ovat pitäneet tyttöjen käytöshäiriön synnyn kannalta merkittävänä myös seurustelun aloittamista käytöshäiriöllä oirehtivan pojan kanssa.

Käytöshäiriötä pidetään pojille tyypillisenä ja tytöille epätyypillisenä häiriönä. Tähän ilmiöön liittyy käsite ”sukupuoliparadoksi” (Keenan & Shaw, 1999; Loeber & Keenan, 1994). Käsitteellä tarkoitetaan sitä, että jos tavanomai-

sesti vain toiseen sukupuoleen liittyvä häiriö ilmenee ei-tyypillisellä sukupuolella, sen syntyyn on vaikuttanut useampi riskitekijä ja se ilmenee tavanomaista vaikeampana. Tämän teorian mukaan tyttöjen käytöshäiriön kehittyminen edellyttäisi siis enemmän ja vaikeampia nuoreen itseensä liittyviä tai ympäristössä ilmeneviä riskitekijöitä kuin pojilla. Teoriaa tukevat esimerkiksi havainnot siitä, että vaikka geneettisessä alttiudessa käytöshäiriölle ei ole todettu sukupuolieroja (Dick, Viken, Kaprio, Pulkkinen & Rose, 2005), niin tyttöjen käytöshäiriöön liittyy enemmän ympäristön riskitekijöitä (Silverthorn & Frick, 1999), kuten seksuaalista ja fyysistä hyväksikäyttöä (Vial-Val & Sylvester, 1993). Se, onko tyttöjen käytöshäiriön synnyssä kyse sukupuoliparadoksista vai vain erilaisista ja eri kehitysvaiheen aikana vaikuttavista riskitekijöistä, jää edelleen selvittäväksi.

3.7 Biologiset tekijät käytöshäiriöissä

Käytöshäiriön ymmärtämiseksi ja sen eri muotojen selvittämiseksi on tutkittu, onko käytöshäiriöisten nuorten aivojen rakenteissa ja toiminnassa, geeneissä ja fysiologiassa joitakin biologisia merkkejä. Nykyiset biologiset löydökset ovat ryhmätason havainnoja, joten niitä ei voida vielä käyttää yksilödiagnostiikassa.

Aivojen kuvantamistutkimuksissa on havaittu käyttäytymishäiriöön liittyviä muutoksia etuaivo- ja ohimolohkoissa, jotka vaikuttavat puutoksiin toiminnanohjauksessa ja affektiivisessä prosessoinnissa (Moffitt ym., 2008). Raineen, Lenczin, Bihrlen, LaCassen ja Collettin (2000) magneettikuvaustutkimuksessa todettiin, että antisosiaalinen persoonallisuushäiriö -diagnoosin saaneiden etuaivolohkon tilavuus oli 11 prosenttia pienempi kuin kontrolliryhmällä.

Toiminnallista magneettikuvausta hyödyntäneissä tutkimuksissa taas on havaittu, että puberteetin alkaessa striataalisen alueen dopamiinin erityis muuttuu ja se vaikuttaa haluun hakea elämyksiä. Etuaivolohkon kypsyminen taas liittyy impulssikontrollin kehittymiseen (Johnson, Blum & Giedd, 2009).

Käytöshäiriönuorten eräs aivoalue, anteriorinen cingulate cortex, reagoi emotionaalisiin ärsykkeisiin normaalia pienemmällä vasteella. Tämän alueen osoitettu olevan avainroolissa subjektiivisen kokemuksen todentamisessa ja emotionaalisen tietoisuuden ylläpitämisessä. (Moffitt ym., 2008; Ogden, Minton & Pain, 2009.) Lisäksi on havaittu harmaan aineen poikkeavuutta ohimolohkon alueella ja amygdalan toiminnassa. Amygdalan toiminta vaihtelee käytöshäiriön muodon mukaan. CU+-muodossa ilmenee amygdalan alireaktioita, kun taas ahdistusoireita sisältävässä (CU-) käytöshäiriössä ilmenee amygdalan yliaktioita. (Moffitt ym., 2008.)

Geenien ja käytöshäiriön yhteyksiä selvittäessä on tutkittu geenien suora vaikutusta käytöshäiriön syntyyn, josta esimerkkinä on 5-HTT-geenin (serotoniinin kuljettajageenin) vaikutus (Beitchman ym., 2006). Toisena tutkimussuuntana on ollut geenien ja ympäristön yhteisvaikutukset. Tunnetuin esimerkki tästä on MAO-A-geeni (monoamiinioksidaasi A, joka vaikuttaa välittäjäainei-

ta – dopamiinia serotoniinia ja noradrenaliinia – metabolisoivan entsyymin toimintaan). Tämän geenin aktiivisuuden on havaittu suojaavan lapsuuden kaltoinkohtelun vaikutuksilta ja ehkäisevän aikuisiän epäsosiaalisen käyttäytymisen kehittymistä (Caspi ym., 2002; Kim-Cohen ym., 2006).

Yksi käytöshäiriöön liittyvä biologinen piirre on, että sydämen sykkeestä ja ihon sähkönjohtavuudesta (GSR) mitattu autonominen heräteväste on heikko. Hidas sydämen syke sekä levossa että stressin aikana on merkittävimpiä käytöshäiriötä kuvaavia biologisia löydöksiä (Otriz & Raine, 2004; Moffitt ym., 2008). Hypofyyysi-aivolisäke-lisämunuais-akselin toiminnan muutoksia kuvaa stressihormoni kortisolin matala leptaso ja hyperreaktiivisuus (Susman, 2006; Moffitt ym., 2008). Välittäjäaineista erityisesti serotoniinin vähäisyys liittyy käytöshäiriöön (Moffitt ym., 2008). Matala serotoniinipitoisuus todetaan myös masennuksessa, mutta serotoniinin vähyys ilmenee käytöshäiriössä etuaivokuoren alueella, kun masennuksessa puutosta ilmenee mantelitulmakkeessa ja hypofyyysi-aivolisäke-akselilla (Penningtonin, 2002). Moffitt ja muut (2008) muistuttavat, että ei ole selvää, ovatko fysiologiset poikkeavuudet todellisia etiologisia tekijöitä vai käytöshäiriön kanssa samaan aikaan ilmeneviä muutoksia.

Käytöshäiriön syntyyn voivat vaikuttaa myös sikiöaikaan ja synnytykseen liittyvät ongelmat, jotka johtavat neuropsykologisiin muutoksiin, mutta nämä muutokset tulevat esiin usein vasta muiden riskitekijöiden kuten vaillinaisen hoivan kanssa (Moffitt ym., 2008). Rainen (2002) mukaan fyysiseen ulkomuotoon liittyvät pienet poikkeavuudet ovat yhteydessä väkivaltaiseen käyttäytymiseen nuorilla, joilla on epävakaa kasvuympäristö. Lisäksi äidin raskaudenai-kaisella tupakoinnilla ja myöhemmin lapsella esiintyvillä käytös- ja väkivalta-ongelmilla on selvä yhteys. Käytösongelmien vakavuus kasvaa äidin tupakoinnin määrän kasvaessa, ja äidin tupakointi yhdistettynä synnytysongelmiin lisää käytösongelmien riskiä merkittävästi. (Raine, 2002.)

3.8 Käytöshäiriön neuropsykologia

Käytöshäiriöön liittyvistä neuropsykologisista heikkouksista yleisimpiä ovat ikätovereita heikommalla kielellisillä ja toiminnanohjauksen taidot (Lynam & Henry, 2001). Toiminnanohjauksen ongelmat ilmeisesti kuitenkin selittyvät samanaikaisella tarkkaavuushäiriöllä (Pennington & Ozonoff, 1996; Kuuri, 2008). Käytöshäiriöön liittyvä kielellisten taitojen heikkous on kielellis-käsitteellisten taitojen heikkoutta, joka näkyy esimerkiksi kielellisen älykkyyssosamäärän heikkoutena (Teichner & Golden, 2005).

Levine, Karniski, Palfrey, Maltzer ja Fenton (1985) ovat tutkineet rikollisia ja Denno (1990) nuorisorikollisia. Tutkimuksissa tuli esiin monenlaisia neuropsykologisia vaikeuksia, kuten näönvaraisen prosessoinnin hitautta, kielellisiä vaikeuksia, tarkkaavuuden ongelmia, muistiongelmia ja oppimishäiriöitä, joten ongelmia esiintyy varsin laaja-alaisesti. Raine (2002) on esittänyt teorian, että nuoruusiän sosiaaliset ja toiminnanohjauksen kehittymiseen liittyvät vaateet

ylikuormittavat myöhään kehittyvää etuaivokuorta, mikä voi johtaa etuaivokuoren toiminnan häiriintymiseen, jolloin epäsuotuisan käyttäytymisen estäminen ei onnistu ja riski epäsosiaaliseen ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen kasvaa.

Teichnerin ja Goldenin (2000) mukaan käytöshäiriö syntyy erilaisten neuropsykologisten riskitekijöiden sekä lapsuuden ja nuoruuden kehityksen aikana vaikuttavien psykososiaalisten riskitekijöiden yhteisvaikutuksesta. Merkittävänä riskitekijänä keskushermoston kehityksen poikkeavuudelle he pitävät päihteiden käyttöä, joskaan heidän mukaansa se ei yksin riitä selittämään käytöshäiriöön liittyviä kognitiivisia heikkouksia (Teichner & Golden, 2000). Heidän mukaansa useilla eri keskushermoston alueilla olevat rakenteelliset tai toiminnalliset heikkoudet voivat lisätä käytöshäiriön mahdollisuutta. Vastaavasti on oletettavaa, että käytöshäiriönuorissa on useita neuropsykologisilta piirteiltään erilaisia alaryhmiä.

Aivokuoren alaisten alueiden heikkoudet voivat aiheuttaa käyttäytymisen tasolla hyperaktiivisuutta ja vaikeuksia vuorovaikutustilanteissa. Näiden alueiden heikkouksiin liittyy laajasti kognitiivisten taitojen heikkoutta, joka näkyy keskimääräistä alempana älykkyydosamääränä. Ohimo-päälöhenkän keskiosien alueiden heikkouksissa ilmenee käyttäytymisen tasolla impulssikontrollin vaikeutta ja aggressiivisuutta. Kognitiivisista taidoista erityisesti muistitoimintojen vaikeudet liittyvät näiden alueiden heikkouksiin. (Teichner & Golden, 2000.)

Vaikeudet dominoivan aivopuoliskon ohimo-päälöhenkän takaosissa ilmenevät kognitiivisesti kielellisten taitojen heikkouksina. Koska lapsen kyky itsesäätelyyn kehittyä kielen avulla, heikkoudet tällä alueella näkyvät käyttäytymisessä nimenomaan itsesäätelyssä. Ei-dominoivan aivopuoliskon ohimo-päälöhenkän takaosien toiminnalliset häiriöt vaikeuttavat kognitiivisella tasolla monimutkaisten visuaalisten havaintojen tekemistä sekä avaruudellista hahmottamista. Käyttäytymisessä tämä näkyy vaikeuksina tulkita oikein sosiaalisia tilanteita ja mahdollisesti aggressiivisuutena. Otsalöhenkän etuosa kehittyä viimeiseksi, nuoruusiässä ja varhaisaikuisuudessa, ja tämä alue säätölee toiminnanohjauksen taitoja, kuten tarkkaavuutta, abstraktia päätölyä, käsitteiden hallintaa ja itseohjautuvuutta. Näiden taitojen heikkoudet näkyvät käyttäytymisen tasolla usein impulsiivisuutena ja käyttäytymisen säätölyn vaikeutena. (Teichner & Golden, 2000.)

Teichnerin ja Goldenin (2000) mukaan käytöshäiriöön liittyvä käyttäytymisen voi siis olla seurausta usean eri keskushermoston alueen rakenteellisesta tai toiminnallisesta heikkoudesta. Kunkin keskushermoston alueen heikkouteen liittyy tyypilliset kognitiiviset vaikeudet, jotka kaikki voivat toimia riskitekijänä käytöshäiriön kehittymiselle. Neuropsykologisessa arvioinnissa näkyvät kognitiiviset heikkoudet ovat luonnollisesti vain yksi riskitekijöiden ryhmä, ja on siis oletettavaa, että osalla käytöshäiriöisistä nuorista ei ole lainkaan neuropsykologisia heikkouksia.

4 PÄIHTEET JA KÄYTÖSHÄIRIÖ

4.1 Suomalaisnuorten päihteiden käyttö

Suomalaisnuoret ovat tanskalaisten nuorten jälkeen Euroopan innokkaimpia humalajuojia (von der Pahlen, Lepistö & Marttunen 2008). Nuorten mielenterveys -kohorttitutkimuksen mukaan suomalaiset nuoret joivat itsensä tosi humalaan ensimmäisen kerran keskimäärin 13,4-vuotiaana; pojat joivat tyttöjä useammin ja humalahakuisemmin (von der Pahlen ym., 2008). Vähintään kerran viikossa alkoholia käyttää 18-vuotiaista pojista 40 prosenttia ja tytöistä 30 prosenttia (Nurmi ym., 2006). 18-vuotiaista pojista viikoittain humalaan asti juovien osuus yleistyi 7 prosentista 12 prosenttiin vuosina 2003–2005 (von der Pahlen ym., 2008). Vuosina 2002–2003 nuorten mielenterveyskohortin vastaajista 20 prosenttia oli käyttänyt huumaavia aineita ja 2,4 prosenttia yli viisi kertaa edeltävän kuukauden aikana (von der Pahlen ym., 2008).

Huumausaineiden käytön aloittamista on kuvattu usein nk. porttiteorian avulla, jolloin lievempien huumaavien aineiden, tupakan ja alkoholin, kokeilu altistaa varsinaisten huumeiden käyttöön (Nurmi ym., 2006). Alkoholin käytön aloittaminen lapsuudessa tai varhaisnuoruudessa lisää merkittävästi alkoholin runsaan ja usein tapahtuvan käytön riskiä aikuisuudessa. Tämä vuoksi alkoholin tai muun päihteen käytön aloittamiseen ja käyttöön nuoruusiässä liittyvät tekijät on tärkeä ymmärtää erityisesti päihteiden käytön riskiryhmään kuuluviin nuorten osalta.

Suomessa Kitinon (2005) mukaan noin puolella nuorista on ennen koulukotisijoitusta jonkinasteisia päihdeongelmia. Koulukotiin sijoitettujen nuorten nelivuotisen seurantatutkimuksen mukaan päihdeongelmat huononsivat selvästi nuoren selviytymistä; päihdeongelmaisilla oli hankaluuksia sekä työelämässä että ihmissuhteissa (Jahnukainen, 2004).

Sijoitetuista tai vankeinhoitolaitoksessa olevista nuorista päihdeongelmia on 40–73 prosentilla (Abram, Teplin, McClelland & Dulcan, 2003; Richards, 1996; Vreugdenhil, van den Brink, Wouters & Doreleijers, 2003), kun muusta vastaavanikäisestä väestöstä sitä on noin 6 prosentilla (Armstrong & Costello, 2002). Päihdehäiriöihin liittyy sekä kliinisissä että väestöpohjaisissa tutkimuk-

sissa yleisesti myös muita mielenterveyden häiriöitä. Couwenbergin ja muiden (2006) tutkimuksessa 74 prosentilla päihdehäiriöisistä nuorista oli samanaikaisia muita mielenterveydenhäiriöitä, kuten käytöshäiriötä (64 %), mielialahäiriöitä (26 %) ja tarkkaavaisuushäiriötä (22 %). Loeberin, Burken ja Laheyn (2002) tutkimuksen mukaan toistuva marihuanan käyttö 13–17 vuoden ikäisenä ennusti käytöshäiriön jatkumista aikuisena antisosiaalisena persoonallisuushäiriönä. Itsetuhoisuutta todetaan esiintyvän niin päihdehäiriön kuin käytöshäiriön ja mielialahäiriöidenkin kanssa samaan aikaan (AACAP, 2001).

Nuoren päihdehäiriö liittyy miltei aina muihin ongelmiin nuoren elämässä, kuten varhaisiin traumaattisiin tai hoivan laiminlyönnin kokemuksiin ja/tai puutteelliseen vanhemmuuteen sekä vanhempien omiin ongelmiin (Dierker, Merikangas & Szatmari, 1999; Hawkins, Catalano & Miller, 1992). Perhemuoto on myös yhteydessä nuorten huumaavien aineiden käyttöön, sillä ydinperheissä elävistä kahdeksannen ja yhdeksannen luokan oppilaista jotakin huumaavaa aineita oli kokeillut 16 %, kun vastaavat luvut olivat ns. uusperheissä 30 % ja yksinhuoltajien perheissä 26 % (Nurmi ym., 2006). Nuoren päihdehäiriötä nuoruusiässä ennustaa päihdehäiriöinen ystäväpiiri (Hawkins ym., 1992), johon hakeutumisen riski kasvaa, jos nuori syrjäytyy normatiivisesti käyttäytyvästä ystäväpiiristä (Dishion ym., 1994).

Hull ja Slone (2004) arvioivat itsesäätelykyvyn olevan merkittävästi yhteydessä alkoholin käyttöön: itsesäätelykyvyltään heikot käyttävät enemmän alkoholia kuin ne, joilla on hyvä itsesäätelykyky. Alkoholin käyttö johtaa aivojen rakenteellisiin ja toiminnallisiin muutoksiin. Nuorena alkanut alkoholin väärinkäyttö, johon liittyy samaan aikaan muita psykiatrisia häiriöitä, vähentää de Bellisin ja muiden (2005) tutkimuksen mukaan otsalohkon etuosan kuorikerrosta ja erityisesti sen valkeaa ainetta. Tämän katsotaan liittyvän etanolin neurotoksisiin vaikutuksiin. Otsalohkon etuosan kuorikerroksen häiriytynyt kehitys näkyy päätöksenteon, kielellisen sujuvuuden ja tarkkaavaisuuden ylläpidon vaikeutena sekä käytöksen inhibition, työmuistin ja motivaation säätelyn vaikeutena (de Bellis ym., 2005).

4.2 Alkoholin käyttö ja riskikäyttäytyminen

Alkoholin käyttö johtaa epäjohdonmukaiseen ja ennalta-arvaamattomaan käyttäytymiseen. Alkoholi heikentää impulssikontrollia, jolloin se lisää riskialtista käyttäytymistä. Sen muotoja ovat mm. väkivaltainen tai itseä vaarantava käyttäytyminen, pelaaminen ja kontrolloimaton seksuaalinen toiminta.

Hullin ja Slonen (2004) mukaan Yhdysvalloissa yli 18-vuotiaiden väkivaltaan johtaneista tilanteista oli kahdessa kolmasosassa mukana alkoholi. Väkivaltaista käyttäytymistä lisää erityisesti alkoholin kertakulutuksen suuri määrä, ei niinkään alkoholin käytön tiheys. Väkivaltaisen käyttäytymisen taustalla on usein paitsi alkoholinkäyttö myös ympäristön vihjeiden väärintulkitseminen, jotka yhdessä heikentävät kognitiivista toimintaa edelleen ja lisäävät väärintulkintojen mahdollisuutta (Hull & Slone, 2004).

5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS

Tämän tutkimuksen tarkoitus oli:

- selvittää koulukoteihin sijoitettujen nuorten moniongelmaisuuksien kirjoa tutkimalla psykiatrisia häiriöitä, oppimiseen liittyviä ongelmia ja perheeseen liittyviä tekijöitä
- löytää koulukoteihin sijoitettujen nuorten joukosta heidän ongelmiinsa perustuvia alaryhmiä, jotka voisivat auttaa kohdentamaan paremmin erilaisia hoitointerventioita.
- selvittää päihteiden käytön yleisyyttä koulukotinuorilla sekä päihteiden käytön merkitystä koulukotinuorten ongelmissa.
- selvittää käytöshäiriön ilmentymistä sekä sukupuolen mukaisia eroja
- tutkia onko käytöshäiriössä neuropsykologisilla ongelmilla yhteyttä psykiatrisiin häiriöihin
- ymmärtää koulukotinuorten oppimiseen liittyviä ongelmia ja löytää näkökohtia, jotka voisivat auttaa oppimisessa
- pyrkiä kehittämään psykiatrisen hoitointervention malli

6 AINEISTO JA MENETELMÄT

6.1 Aineisto

Tutkimus tehtiin kolmessa koulukodissa, Sairilan, Koivikon ja Vuorelan koulukodeissa, 1.3.1997–31.3.1998 sekä Moisio sairaalan nuorisopsykiatrisella osastolla 1.3.1997–30.1.2000. Tutkimusaineisto koostui kaikista niistä nuorista, jotka olivat olleet sijoitettuna näihin kolmeen koulukotiin tai olivat tutkimusajankohdalla hoidossa nuorisopsykiatrisella osastolla. Vertailuaineiston muodosti 48 nuorta yläasteen kouluista Mikkelistä ja heidät valittiin käyttämällä satunnaisgeneraattoria (SPSS 6.1.2).

Osajulkaisut 1 ja 2

Tutkimuksen aineistoon kuuluivat kaikki koulukoteihin tutkimusajankohdalla sijoitetut 12–18-vuotiaat nuoret. Heidä oli yhteensä 104. Heistä valittiin tutkimukseen 87 nuorta (84 %) (kuvio 3).

Osajulkaisut 3 ja 4

Tutkimukseen pyydettiin osallistumaan kaikki koulukoteihin tutkimusajankohdalla sijoitetut sekä nuorisopsykiatrisella osastolla hoidossa olleet 148 nuorta. Näistä nuorista 117 (79 %) valikoitui tutkimusaineistoon. Heistä 87 oli sijoitettuna koulukoteihin ja 30 oli hoidossa nuorisopsykiatrisella osastolla. Kaikkiaan 77 nuorella diagnosoitiin käytöshäiriö (32 tyttöä ja 35 poikaa) tai uhmakuushäiriö (8 tyttöä ja 2 poikaa) ja nämä nuoret muodostivat tutkimuksen kohteena olevan käytöshäiriöryhmän (kaavio 3). Koulukotinuorista 76 % ja osastonuorista 37 % sai käytöshäiriödiagnoosin.

Vertailuaineisto

Vertailuaineiston nuoret olivat tilastollisesti merkitsevästi nuorempia kuin tutkimusaineiston nuoret (kuvio 3).

Kuvio 3

OSAJULKKAISUJEN AINEISTOT

Osajulkaisu 1 ja 2	Osajulkaisu 3 ja 4	Osajulkaisu 4
<p>Tutkimusaineisto:</p> <p>87 koulukotinuorta tytöt vs pojat 38 (44%) vs. 49 (56 %)</p> <p>tyttöjen ikä: keskiarvo 15,4 vaihteluväli 13,2-17,1 keskihajonta 0,99 mediaani 15,5</p> <p>poikien ikä: keskiarvo 15,5 vaihteluväli 12,4-18,2 keskihajonta 1,29 mediaani 15,3 t = ,1 df = 85 , p = ,93</p>	<p>Tutkimusaineisto:</p> <p>77 käytöshäiriönuorta, tytöt vs. pojat: 65 (84 %) koulukodeista ja 40 (50,8%) vs. 12 (16 %) osastolta 37 (58,3 %)</p> <p>sukupuolten välinen ero verrattuna eri lähdeaineistoja $\chi^2 = ,23$, df = 1, p = ,63</p> <p>koulukotinuorten ikä: tyttöjen ikä: keskiarvo 15,3 keskiarvo 15,5 vaihteluväli 12,4-18,0 vaihteluväli 13,1- 17,1 keskihajonta 1,14 keskihajonta 1,1 mediaani 15,3 mediaani 15,5</p> <p>osastonuorten ikä: poikien ikä: keskiarvo 15,4 keskiarvo 15,3 vaihteluväli 13,1 - 17,3 vaihteluväli 12,4 - 18,0 keskihajonta 1,28 keskihajonta 1,3 mediaani 15,5 mediaani 15,2 t = ,23, df = 75, t = ,7, df = 75, p = ,84 p = ,49</p>	<p>Tutkimusaineisto: Vertailuaineisto: ¹⁾</p> <p>77 käytöshäiriö- 48 nuorta Mikkelin nuorta, 65 yläasteilta, koulukodeista ja tytöt vs. pojat 12 osastolta 31 (64,5 %) vs 17 (35,5%)</p> <p>sukupuolten välinen ero verrattuna eri lähdeaineistoja $\chi^2 = 1,92$, df = 1, p = ,17</p> <p>ikä: ikä: keskiarvo 15,4 keskiarvo 14,9 vaihteluväli 12,4 - vaihteluväli 13,6 - 18 16,3 keskihajonta 1,15 keskihajonta 0,79 mediaani 15,3 mediaani 14,9</p> <p>t = 2,57, df = 123, p = ,01</p>

1) Vertailuaineistoa käytetty neuropsykologisten muuttujien standardoimisessa, joten näitä muuttujia on käytetty kaikissa osajulkaisuissa

KUVIO 3 Osajulkaisujen aineistot

Katoanalyysi

Kutsutuista 148 nuoresta 31 nuorta ei osallistunut tutkimukseen: 17 kieltäytyi osallistumasta, yhdeltä puuttui vanhempien suostumus, 7 nuoren sijoitus tai hoito loppui ennen tutkimuksen loppuun saattamista, kolme nuorta kieltäytyi psykologisesta tutkimuksesta, kaksi kieltäytyi psykiatrisesta haastattelusta ja yksi poistettiin aineistosta psykoottisuuden takia. Katoaineisto ei eronnut tutkimusaineistosta sukupuolen (naisia 61,3 %, $\chi^2 = 1,55$, df = 1, p = .21), iän (katoaineisto: keskiarvo 15,4, keskihajonta 1,1 ja tutkimusaineisto: keskiarvo 15,7, keskihajonta 1,1; t = 1,1, p = .30) eikä vanhempien sosioekonomisen aseman puolesta (katoaineiston nuorten vanhemmissa yksityisyrittäjiä 6,5 % ja tutkimusaineistossa 14,7 %, ylempiä toimihenkilöitä 9,7 ja 3,4 %, alempia toimihenkilöitä 16,1 ja 16,4 %, työntekijöitä 22,6 ja 37,9 % ja muita 41,9 ja 26,7 %; ei tietoa 3,2 ja 0,9 %; $\chi^2 = 7,83$, df = 5, p = 0,17).

6.2 Menetelmät

Osajulkaisuissa käytetyt muuttujat on esitetty taulukossa 1.

6.2.1 Psykiatrinen haastattelu

Tiedonkeruussa käytettiin strukturoitua psykiatrista haastattelua (The Structured Clinical Interview for DSM-III-R, SCID I, Spitzer ym., 1989), johon kuului

lisäksi puolistrukturoitu haastatteluosuus. Akseli I:n eliniän ja senhetkiset diagnoosit asetettiin DSM IV:n (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorder, Ed.4) (1994) mukaan. Tarkkaavuushäiriön, uhmakkuushäiriön ja käytöshäiriön diagnoosit tehtiin käyttäen puolistrukturoitua diagnostista haastattelua (Schedule for Affective Disorders and Schizophrenia for School-Aged Children - Present and Life-Time, K - SADS-PL, Kaufman ym., 1997). Kaikki diagnoosit vahvistettiin konsensusneuvotteluissa, joissa haastattelijoiden itsenäisesti tekemien arvioiden jälkeen kaikki ei-yhdenmukaiset diagnoosit arvioitiin uudelleen, kunnes saatiin lopullinen tutkimusdiagnoosi. Nuorten psykiatriset haastattelut teki kolme nuorisopsykiatriassa työskennellyttä psykiatria, ja haastattelut kestivät 1,5–2 tuntia. Alkuperäisten diagnoosien inter-rater-reliabiliteetti laskettiin käyttäen kappa-tilastomenetelmää (Fleiss ym., 1975). Eliniän aikaisten diagnoosien kapat olivat seuraavat: vakava masennustila .84, kaksisuuntainen mielialahäiriö .95, ahdistuneisuushäiriö .79, tarkkaavaisuushäiriö .96, käytös- tai uhmakkuushäiriö .91, päihdehäiriö .86 ja muut mielialahäiriöt .52.

Käytöshäiriön vaikeusasteen arviointiin käytettiin käytöshäiriön 15 diagnostisen kriteerin summaa ja erikseen arvioitiin aggressiivisten oireiden (yhteensä 7 oiretta) summaa (APA, 1994). Tutkimuksessa käytöshäiriödiagnoosin ja uhmakkuushäiriödiagnoosin saaneet nuoret muodostivat yhdessä käytöshäiriöryhmän, koska uhmakkuushäiriötä voidaan pitää käytöshäiriön lievempänä muotona tai sen esiasteena (AACAP, 1997). Käytöshäiriön diagnostisissa kriteereissä (DSM-IV, APA, 1994) aggressiiviset oireet kuvaavat proaktiivista aggressiota (Vitaro, Gendreau, Tremblay & Oligny, 1998)

Puolistrukturoidussa haastatteluosuudessa kysyttiin nuoren itsemurha-alttiudesta, väkivaltakokemuksista, seksuaalisesta hyväksikäytöstä, rikollisesta käyttäytymisestä, suhteesta vanhempiin sekä omaa käsitystä koulukotiin joutumisen syistä (taulukko 1).

TAULUKKO 1 Tutkimuksessa käytetyt muuttujat

OSAJULKAISUT	1	2	3	4
sukupuoli	x	x	x	x
ikä tutkimushetkellä	x	x	x	x
MUUTTUJAT PSYKIATRISESSA HAASTATTELUSSA				
psykiatriset diagnoosit - eliniän	x	x	x	x
psykiatriset diagnoosit - nykyiset		x	x	
psykiatristen diagnoosien lukumäärä	x	x		
käytöshäiriön kokonaisoireet	x	x	x	x
käytöshäiriön aggressiiviset oireet	x	x	x	x
käytöshäiriön ei-aggressiiviset oireet			x	x
käytöshäiriöön liittyvä sääntöjen rikkominen			x	

käytöshäiriö alkamis- ajankohdan mukaan			x	x
itsemurha-ajatukset/ yrityk- set	x	x	x	
seksuaalinen hyväksikäyttö	x			
perheväkivalta	x	x	x	
rikokset, jotka poliisi kirjannut	x			
tuomiot	x			
aikaisempien sijoitusten määrä	x			
nuoren oma käsitys sijoituksen syystä	x			
vanhemmat läheisin ihmissuhde	x		x	
MUUTTUJAT ERITYISTYÖNTEKIJÄN HAASTATTELUSSA				
johtajuus kaveriporukassa		x		
kavereiden puuttuminen		x		
MUUTTIJAT VANHEMPIEN HAASTATTELUSSA				
vanhempien sosioekonominen luokitus	x	x	x	
ikä ensimmäisen sijoituksen aikana	x			
vanhempien ero	x	x	x	
vanhempien psykiatriset hoidot	x	x	x	
vanhempien päihteiden käyttö	x	x	x	
vanhempien asosiaalisuus		x	x	
äidin asosiaalisuus	x			
isän asosiaalisuus	x			
suhde äitiin			x	
suhde isään			x	
vanhempien työttömyys	x		x	
psykososiaalinen riskitekijä				x
MUUTTUJAT NEUROPSYKOLOGISESSA TUTKIMUKSESSA				
oppimisvaikeus	x		x	x
luki-vaikeus	x		x	x
matematiikan vaikeus	x		x	
yleinen älykkyyys	x		x	x
kielellinen kyky	x		x	x
visuaalinen kyky	x		x	x
muisti				x
toiminnanohjaus				x

6.2.2 Vanhempien haastattelu

Vanhempien haastattelussa käytettiin puolistrukturoitua lomaketta, jossa kysyttiin vanhempien sosioekonomista asemaa, perheen ongelmia, kuten vanhempi-

en päihteiden käyttöä, epäsosiaalisuutta, psykiatrisia hoitoja ja työttömyyttä sekä nuoren sijoitus- ja hoitohistoriaa. Haastattelut teki tutkimusprojektin koordinaattorina toiminut sosiaalityöntekijä sekä yhdessä koulukodissa koulun erityisopettaja. Suurin osa haastatteluista tehtiin kasvokkain (89,7 %) ja osa puhelimitse (10,3 %).

6.2.3 Koulukodin erityistyöntekijän arviointilomake

Kullakin nuorella oli koulukodissa oma erityistyöntekijä, joka täytti tutkimusta varten tehdyn arviointilomakkeen. Lomakkeessa kysyttiin nuoren käyttäytymisestä koulukodissa, erityisesti nuoren suhteista ikätovereihin ja asemasta nuorten ryhmässä.

6.2.4 Lukemisen vaikeuden arviointi

Lukemisen vaikeuden määrittämiseksi nuoren luku- ja kirjoitustaitoa tutkittiin tekstin ja epäsanon ääneenlukemistehtävillä ja sanelukirjoituksella. Lukutaitotestinä oli teksti, jossa oli 215 sanaa (Leinonen ym., 2001). Koehenkilö luki tekstin nauhalle, ja siitä laskettiin lukemiseen kulunut aika ja oikein luetut sanat. Lukutaidon ilmaisimena käytettiin minuutin aikana oikein luettujen sanojen määrää. Kirjoitustaitoa tutkittiin sanojen ja epäsanon sanelukirjoitustehtävällä. Koehenkilö kirjoitti 10 sanaa ja 10 epäsanana, joissa oli 6–14 kirjainta ja 2–7 tavua (Leinonen ym., 2001; Lyytinen, 1997). Lukuvaikeuden kriteerinä oli, että koehenkilö suoriutui vähintään 1,5 keskihajontaa heikommin kuin vertailuryhmä joko luku- tai kirjoitustehtävässä.

6.2.5 Matematiikan vaikeuden arviointi

Matematiikan oppimisvaikeutta arvioitiin testillä, joka vaati matematiikan peruskäsitteiden ja -laskusuoritusten hallintaa sekä yksinkertaisten sanallisten tehtävien ratkaisemista. Tutkimus sisälsi 26 osiota ja oikein suoritettut osiot laskettiin yhteen.

6.2.6 Kielelliset taidot

Kielellisten taitojen tutkimiseen käytettiin alle 16-vuotiailla WISC-R-testin (Wechsler, 1984) ja 16 vuotta täyttäneillä WAIS-R-testin (Wechsler, 1992) kolmea osatestiä: samankaltaisuudet, sanavarasto ja yleinen käsityskyky. Analyyseissä käytettiin testien antamia standardipisteitä. Kielellisen sujuvuuden tehtävässä koehenkilön oli minuutin aikana lueteltava mahdollisimman monta K- tai S-kirjaimella alkavaa sanaa (Korkman, Kirk & Kemp, 1997). Hyväksytyt sanat olivat kaikki muut paitsi erisnimet ja selkeästi samasta sanasta johdetut sanat. Pistemääränä käytettiin K-sanojen ja S-sanojen keskiarvoa. Kielellistä muistia tutkittiin Rey Auditory Verbal Learning -testillä (RVLT). Testissä luettiin koehenkilölle viidentoista substantiivin lista (yksi sana sekunnissa), ja sen kuultuaan hänen piti luetella mahdollisimman monta kuulemaansa sanaa missä ta-

hansa järjestyksessä. Sama lista käytiin viisi kertaa läpi, ja näin saatiin opittujen sanojen kokonaistulos (Lezak, 1983).

6.2.7 Visuaaliset taidot

Visuaalisten taitojen tutkimiseen käytettiin alle 16-vuotiailla WISC-R-testin (Wechsler, 1984) ja 16 vuotta täyttäneillä WAIS-R-testin (Wechsler, 1992) osates-tejä kuutiot, kokoamistehtävät ja kuvien järjestäminen. Analyyseissä käytettiin standardipisteitä.

6.2.8 Toiminnanohjauksen taidot

Toiminnanohjauksen taitoja testattiin käyttämällä Trail Making -testiä (TMT; Reitan & Davidson, 1974). Siinä selvitetään jaettua tarkkaavuutta, motorista nopeutta ja keskittymiskykyä. TMT:n A-osassa koehenkilön täytyi yhdistää viival-la pisteet numerojärjestyksessä 1, 2, 3 jne. B-osassa edettiin numero- ja aakkos-järjestyksessä 1-A, 2-B, 3-C jne. Analyyseissä käytetty muuttuja oli B-osan aika.

Wisconsin Card Sorting -testiä (WCST; Heaton, 1981) käytettiin arvioi-maan abstraktien käsitteiden muodostamisen kykyä ja kykyä toimia palautteen perusteella. Testissä koehenkilön täytyy lajitella kortteja tietyn periaatteen mu-kaan (väri, muoto, lukumäärä). Periaatetta ei kerrota hänelle suoraan, vaan siitä annetaan hänelle vihjeitä korttien lajittelun aikana, ja koehenkilön täytyy oival-taa periaate itse. Lisäksi periaate vaihtuu testin aikana ennalta arvaamatta. Analyyseissä käytetty pistemäärä oli perseveraatiovirheet. Hanoin torni -testi oli mukana korkeamman tason toiminnanohjauksen kykyjen, kuten suunnitte-lukyvyn, arvioimiseksi (Spreeen & Strauss, 1998). Testissä koehenkilön täytyi neljää kiekkoa siirtämällä rakentaa mallinmukaisia rakennelmia. Minimisiirroil-la tehdystä oikeasta ratkaisusta saa yhden pisteen.

6.3 Tilastolliset menetelmät

Luokiteltujen muuttujien välisiä riippuvuuksia arvioitiin Pearsonin khin neliö-testillä ja jäännöstestillä (adjusted residual), ja kun tapauksia oli vain vähän, käytettiin Fisherin eksaktia testiä. Jos jatkuvat muuttujat olivat jakautuneet normaalisti, niiden jakaumien keskiarvojen eroja testattiin kaksisuuntaisella T-testillä; muussa tapauksessa käytettiin Mannin-Whitneyn U-testiä. Jos normaalisti jakautuneita muuttujia oli enemmän kuin kaksi, keskiarvojen eroja testattiin ANOVA:lla, ja ei-normaalisti jakautuneita tutkittiin Kruskalin-Wallis testillä.

Osajulkaisussa 2 tutkittiin ensin logistisella regressioanalyysillä muuttuja kerrallaan, mitkä niistä erottavat päihteitä käyttävän ryhmän ja ryhmän, jossa päihteitä ei käytetä. Analyysit tehtiin tytöille ja pojille erikseen käyttäen 95 %:n luottamusväliä. Ne muuttujat, jotka erottivat ryhmät toisistaan tilastollisesti merkitsevästi, otettiin mukaan lopulliseen monimuuttujaiseen logistiseen reg-

ressioanalyysiin. Osajulkaisussa 3 otimme logistiseen regressioanalyysin ne muuttujat, jotka tilastollisesti merkittävästi erottivat tytöt pojista aiempien testi-en perusteella ja kontrolloimme tämän analyysin sosioekonomista asemaa kuvaavalla muuttujalla.

Tutkimuksen tuloksia analysoitaessa käytettiin SPSS 14.0 -ohjelmaa (SPSS Inc., 2005).

7 ALKUPERÄISJULKAISUT

7.1 Osajulkaisu 1

Psykiatriset häiriöt, käyttäytymis- ja perheongelmat sekä neuropsykologiset vaikeudet ovat yleisiä koulukotinuorilla

(Psychiatric disorders, behavioral and family problems and neuropsychological disabilities are common among adolescent reform school students)

Tutkimuksen tarkoitus

Tutkimuksessa selvitettiin koulukodissa olevien nuorten ongelmien monimuotoisuutta. Klusteri-analyysillä etsittiin psyykkisten häiriöiden, perheen ongelmien ja kognitiivisen kykyprofiilin suhteen toisistaan poikkeavia ryhmiä, jotta erilaisia hoitointerventioita pystyttäisiin paremmin kohdentamaan niitä tarvitseville nuorille.

Aineisto ja menetelmät

Tutkimuksessa koulukotinuorten aineisto (87 nuorta, joista 38 tyttöjä ja 49 poikia) jaettiin viideksi klusteriksi (A:sta E:hen). Klustereihin jakamisen perusteena käytettiin seuraavia diagnooseja: vakava masennustila, kaksisuuntainen mielialahäiriö, käytöshäiriö (joko käytöshäiriö tai uhmakkuushäiriö), tarkkaavaisuushäiriö ja päihdehäiriö. Ryhmittämisessä pyrittiin maksimoimaan ryhmien sisäinen samankaltaisuus käyttäen Eucliden etäisyyden neliötä samankaltaisuuden mittarina. Tällä tavalla saatiin ryhmät A :sta E:hen. Tutkimuksessa tarkasteltiin ryhmätason tuloksia sekä verrattiin ryhmien välisiä eroja valittujen muuttujien suhteen.

Tulokset

Koulukotinuorista 88,5 %:lla oli psykiatrinen diagnoosi. Yleisimpinä mielenterveyden häiriöinä olivat käytöshäiriö (76 %), mielialahäiriö (50 %) ja päihdehäi-

riöt (40 %). Päihdehäiriöistä alkoholin käyttöön liittyvä häiriö oli tavallisin (35 %).

Itsetuhoisuutta oli 40 %:lla, seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksia 15 %:lla, rikollisuutta oli ilmennyt 70 %:lla ja tuomioita 29 %:lla. Koulukotinuorten vanhemmat kertoivat perheeseen liittyvinä ongelmina olevan yleisimmin perheen hajoaminen (83 %), vanhempien päihteiden käyttö (71 %), perheväkivalta (59 %) ja isän antisosiaalisuus (63 %). Lukivaikeutta tai matematiikan vaikeutta oli 59 %:lla koulukotinuorista; tarkemmin sanoen lukemisen vaikeutta oli 40 %:lla ja matematiikan vaikeutta 43 %:lla. Ryhmät eivät eronneet iän suhteen, mutta ryhmät A ja D olivat tyttövaltaisia ja ryhmät B, C ja E poikavaltaisia. Ryhmissä A, B, C ja D kaikilla nuorilla oli jokin psykiatrinen diagnoosi, ryhmä E:ssä 37,5 %:lla.

Ryhmät erosivat selvästi toisistaan psyykkisen häiriintyneisyyden, vanhempien ongelmien ja jonkin verran myös oppimisvaikeuksien ja kognitiivisten taitojen suhteen.

Ryhmässä A, "Vakavasti käytöshäiriöisten tytöt" (12 nuorta, joista tyttöjä 92 %) kaikilla nuorilla oli käytöshäiriö, vakava masennustila ja päihdehäiriö. Tässä ryhmässä käytöshäiriöoireita oli eniten mitattuna käytöshäiriön kokonaisuoreiden sekä aggressiivisten oireiden summalla. Ryhmän nuorilla diagnoosien yhteismäärä oli suurempi kuin missään muussa ryhmässä. Tähän ryhmään kuuluvat päihdehäiriödiagnoosin saaneet nuoret käyttivät muiden ryhmien nuoria useammin huumeita. Itsetuhoisuutta ilmeni paljon (92 %), samoin rikollisuutta (92 %), tuomioita (55 %) ja seksuaalisia hyväksikäyttökokemuksia (42 %). Perheväkivaltaa ilmeni useimmiten (92 %) juuri tässä ryhmässä.

Ryhmä B, "Tarkkaavaisuushäiriöiset pojat" (11 nuorta, joista tyttöjä 27,3 %) oli poikavaltainen ryhmä, jossa kaikilla nuorilla oli käytöshäiriön lisäksi tarkkaavaisuushäiriö, mutta päihdehäiriötä ilmeni vähän (36 %). Oppimiseen liittyvät ongelmat ja kognitiiviset taidot eivät poikenneet muista koulukotinuorista.

Ryhmä C, "Perinteiset koulukotinuoret" oli suurin ryhmä (31 nuorta, joista tyttöjä 35,5 %). Käytöshäiriö oli kaikilla paitsi yhdellä, mutta tässä ryhmässä käytöshäiriö oli lievimmillään. Puolella oli jokin mielialahäiriö, ahdistuneisuushäiriötä oli 30 %:lla. Oppimiseen liittyviä ongelmia oli eniten (71 %), mutta nuorten kykytaso ei poikennut muista koulukodin nuorista.

Ryhmässä D, "Epäsosiaalisten äitien päihdehäiriöisten tytöt" (17 nuorta, joista tyttöjä 65 %) monella ilmeni käytöshäiriö (77 %:lla), puolella oli mielialahäiriö, päihdehäiriö oli kaikilla ja nimenomaan alkoholin käyttöön liittyvä häiriö oli 88 %:lla. Tämä ryhmän nuoret oli sijoitettu nuorimpana (keskiarvo 9,2 vuotta). Tälle ryhmälle tunnusomaista on äidin epäsosiaalisuus (53 %).

Ryhmässä E, "Ei-käytöshäiriöiset ongelmalliset pojat" (nuoria 16, joista tyttöjä 12,5 %) kenelläkään ei ollut käytöshäiriödiagnoosia. Kouluvaikeudet (87 %) oli yleisin syy nuoren sijoitukseen, joskaan oppimisvaikeuksia ei ollut merkittävästi enempää (63 %) kuin muissa ryhmissä. Ryhmän nuoret nimesivät ihmissuhteistaan läheisimmiksi suhteet perheenjäseniinsä (75 %), vaikka perheissä oli paljon ongelmia, kuten perheväkivaltaa (44 %), vanhempien päihteiden

käyttöä (81 %), isän epäsosiaalisuutta (63 %) ja vanhempien pitkäaikaista työttömyyttä (63 %).

Pohdinta

Koulukotiin sijoitetuista nuorista melkein yhdeksällä kymmenestä oli ainakin yksi mielenterveyden häiriö. Yleisimmät psykiatriset häiriöt olivat käytöshäiriö, mielialahäiriö ja päihdehäiriö. Tulokset vastaavat aikaisemmin ulkomailla tehtyjen tutkimusten tuloksia (Bundle, 2001; Hurlburt ym., 2004; McMillen ym., 2005).

Tämän tutkimuksen nuorista 70 prosenttia oli ennen nykyistä koulukotisijoitustaan ollut sijoitettuna jonnekin muualle, joten tutkimuksemme vahvistavat Kitinon (2005) näkemystä koulukodeista sijaishuollon paikkana, johon tullaan muista lastensuojeluyksiköistä.

Koulukoteihin sijoitettujen nuorten perheissä oli paljon ongelmia. Erityisen tavallisia olivat vanhempien päihdeongelmat sekä vanhempien epäsosiaalinen käyttäytyminen. Nuoret joutuvatkin alkoholia käyttävissä perheissä kokemaan monia psyykkisiä stressitekijöitä sekä joutuvat olemaan vailla johdonmukaista ja jatkuvaa huolenpitoa (Sher, 1991).

Samoin kuin aiemmissa tutkimuksissa nuorista, jotka ovat eläneet vailla asianmukaista ja hyvää hoivaa (Lehto-Salo ym., 2002; Hukkanen ym., 1999; Scholte, 1997), tämänkin tutkimuksen nuorilla oli keskimääräistä heikommat kielelliset taidot ja monella oppimisvaikeuksia. Teichnerin ja Goldenin (2000) mukaan on tyypillistä, että käytöshäiriöisen nuoren kielelliset taidot ovat tasoltaan heikommat kuin hänen muut taitonsa.

Ongelmallisimmat nuoret kuuluivat ryhmään A: , "Vakavasti käytöshäiriöisten tytöt". Zoccolillon (1993) mukaan käytöshäiriön kanssa samanaikainen vakava masennustila on yleisempi tytöillä kuin pojilla, ja jotkut tutkimukset ovat tehneet vastaavanlaisen havainnon myös päihdehäiriöistä (Costello, Mustillo, Erkanli, Keeler & Angold, 2003; Sung, Erkanli, Angold & Costello, 2004). Tässä ryhmässä, josta 91,7 prosenttia oli tyttöjä, oli enemmän aggressiivisia oireita kuin muissa ryhmissä, vaikka pojilla väestötasolla on enemmän aggressiooireita. Hornick, Phillips ja Kerr (1989) ovatkin todenneet, että huostaanotetut tytöt ovat aggressiivisempia kuin huostaanotetut pojat. Myös itsetuhoisuus oli yleisintä tämän ryhmän nuorilla. Samankaltainen havainto on saatu Vivionan ja muiden (1995) kliinisestä aineistosta tekemässä tutkimuksessa, jossa itsetuhoisuus oli liittynyt aggressiivisiin oireisiin. Tästä valtaosin tytöistä koostuneesta ryhmästä 90 prosenttia oli kokenut perheväkivaltaa ja 40:ää prosenttia oli seksuaalisesti hyväksikäytetty, joten nämä traumat saattavat olla vahvasti vaikuttamassa sekä itsetuhoisuuteen että aggressiivisuuteen (Kaplan, Pelcovitz, Salzinger, Mandel & Weiner, 1997; McMillen ym., 2005; Haapasalo, 2006).

Ryhmässä B, "Tarkkaavaisuushäiriöiset pojat" kaikilla oli käytöshäiriö ja tarkkaavaisuushäiriö. Disneyn ja muiden (1999) mukaan tarkkaavaisuushäiriödiagnoosin saaneiden riski päihdehäiriöön välittyy nimenomaan käytöshäiriön kautta. Tässä ryhmässä päihdehäiriö oli 37 prosentilla, paljon harvemmallalla kuin siis saattaisi odottaa. Päihteidenkäytön vähäisyys saattaa liittyä

siihen, että ryhmän jäsenten vanhemmilla oli ollut vähemmän psykiatrisia hoitoja eikä kenelläkään äideistä ollut epäsosiaalisuutta, joten vanhemmat olivat kenties pystyneet huolehtimaan lapsistaan paremmin ja kontrolloimaan heidän käyttäytymistään enemmän kuin muut vanhemmat. Vanhempien huolenpito vähentää lasten riskiä epäsosiaalisuuteen (Siebenbruner, Englund, Egeland & Hudson, 2006).

Käytöshäiriö ryhmässä C, ”Perinteiset koulukotinuoret” näytti lievemmältä kuin muissa käytöshäiriöryhmissä, mutta oppimisvaikeuksia ilmeni paljon. Kitinojan (2005) mukaan psykiatriset ongelmat tuntuvat nykyään olevan koulukotinuorilla yleisempiä kuin joitakin vuosikymmeniä sitten, joten tätä ryhmää voidaan kutsua ”perinteiseksi koulukotiryhmäksi”. Tämän ryhmän nuoret voivat hyötyä merkittävästi koulukotisijoituksesta ja erityisesti koulukodin tarjoamasta erityiskoulusta.

Ryhmässä D, ”Epäsosiaalisten äitien päihdehäiriöisten tytöt”, päihdehäiriö liittyi lähinnä alkoholiin. Ryhmän nuorten äidit olivat usein epäsosiaalisia, mikä saattoi selittää sen, että ryhmän nuoret oli sijoitettu muiden ryhmien jäseniä nuorempina (9-vuotiaina). Kuitenkin monella nuorella oli päihdehäiriö, mikä taas saattaa kertoa siitä, ettei lasten ja nuorten elämässä ole kuitenkaan ollut riittävästi johdonmukaista ja jatkuvaa huolenpitoa – näiden ominaisuuksien puuttuminen lisää merkittävästi nuorten päihdeongelmien riskiä (Siebenbruner ym., 2006).

Ryhmässä E, Ei-käytöshäiriöiset ongelmalliset pojat” kenelläkään ei ollut käytöshäiriötä ja noin kolmanneksella oli emotionaalisia oireita. Vaikkakaan oppimisvaikeudet eivät olleet tässä ryhmässä yleisempiä kuin muissa, kouluongelmat olivat olleet merkittävä syy koulukotisijoitukseen. Tämän ryhmän nuorilla ilmeni paljon perheongelmia, kuten perheväkivaltaa ja vanhempien päihteiden käyttöä, mutta nuoret mainitsivat kuitenkin vanhempansa ihmissuhteistaan läheisimmiksi. Tämä havainto muistuttaa Kingin ja Bernsteinin (2001) havaintoa siitä, että ”koulukieltäytyjillä” on paljon perheongelmia, mutta perheen toiminta on yhteen kietoutunutta. Tämän ryhmän kohdalla on mahdollista, että vähemmän kontrolloitu sijoituspaikka yhdessä psykiatrisen hoidon kanssa olisi ollut tarkoituksenmukaisempi.

7.2 Osajulkaisu 2

Päihdehäiriöstä kärsivien koulukotinuorten kehitys on vakavasti vaarantunut
Päihdehäiriöstä kärsivät koulukotinuoret ovat moniongelmaisia

(Adolescents with substance use disorders at reform schools are severely maladjusted)

Tutkimuksen tarkoitus

Tutkimuksessa selvitettiin päihteiden käytön merkitystä koulukotinuoren elämässä tutkimalla psykiatristen ongelmien ilmenemistä, nuoren sosiaalista kanssakäymistä ja perheen ongelmia sekä koulukotinuorten päihteiden käyttöön liittyviä erityispiirteitä.

Aineisto ja menetelmät

Tutkimuksessa koulukotinuoret jaettiin ensin kahteen ryhmään päihdehäiriödiagnoosin perusteella, jolloin muodostui päihdehäiriöryhmä (34 nuorta) ja ei-päihdehäiriöryhmä (53 nuorta). Sen jälkeen päihdehäiriöryhmä jaettiin vielä huumeiden käytön ryhmään (14 nuorta) ja vain alkoholin käytön ryhmään (20 nuorta). Ryhmien välisiä eroja tutkittiin psykiatristen häiriöiden, käytöshäiriön vaikeusasteen, itsetuhoisuuden, kaverisuhteiden ja perheen ongelmien suhteen, ja lopuksi logistisella regressioanalyysillä tutkittiin, mitkä tekijät ovat yhteydessä tyttöjen ja mitkä poikien päihdehäiriöön.

Tulokset

Nuoret, joilla oli päihdehäiriö, eivät eronneet iän tai sosioekonomisen aseman suhteen ei-päihdehäiriöryhmästä. Myöskään huumeita käyttävien ja vain alkoholia käyttävien ryhmät eivät eronneet näiltä osin toisistaan. Päihdehäiriöryhmässä tyttöjä oli enemmän kuin ei-päihdehäiriöryhmässä (66 % ja 28 %), ja päihdehäiriöryhmässä esiintyi enemmän mielialahäiriötä (68 % ja 38 %) ja vakavaa masennustilaa (38 % ja 19 %), mutta muiden diagnoosien suhteen ryhmät eivät eronneet merkittävästi toisistaan. Päihdehäiriöryhmässä käytöshäiriö oli oireiden määrän ja aggressiivisuuden määrän perusteella vakavampi kuin ei-päihdehäiriöryhmässä.

Päihdehäiriöryhmän nuoret luokiteltiin ei-päihdehäiriöryhmäläisiä useammin ryhmänsä johtajiksi (35 % ja 13 %), heidän perheessään oli useammin perheväkivaltaa (74 % ja 49 %) ja äiti oli useammin epäsosiaalinen (35 % ja 15 %).

Logistisen regressioanalyysin pohjalta tyttöjen päihdehäiriöryhmä erosi ei-päihdehäiriöryhmästä mielialahäiriön esiintymisen suhteen, pojilla vastaavaa eroa ei ollut.

Huumeita käyttäneillä nuorilla päihdehäiriö oli vain alkoholia käyttäneisiin verrattuna vakavampi, ja heistä useammalla oli vakava masennustila (71 % ja 15 %) ja itsetuhoista käyttäytymistä (79 % ja 30 %).

Pohdinta

Tässä artikkelissa päihdehäiriödiagnoosin saaneita koulukotinuoria verrattiin muihin koulukotinuoriin. Päihteitä käyttäneet oppilaat olivat useammin tyttöjä, heillä oli vaikeampi käytöshäiriö ja useammin muita samanaikaisia mielenterveyden häiriöitä sekä perheongelmia kuin nuorilla, joilla ei ollut päihdehäiriötä.

Päihteitä käyttänyt ryhmä jaettiin vielä huumeita käyttäneeseen ja vain alkoholia käyttäneeseen ryhmään: huumeita käyttänyt ryhmä oli vakavammin häiriintynyt kuin vain alkoholia käyttänyt ryhmä.

Tässä tutkimuksessa 40 prosentilla koulukotioppilaista oli päihdehäiriö. Havainto vastaa aiempien tutkimusten tuloksia (Stein, Rae-Grant, Acland & Avison, 1994; Richards, 1996; McCann, 1996; McMillen ym., 2005). Aineistomme nuorilla samanaikaissairastavuus oli suurempaa kuin päihdehäiriön vuoksi hoidossa olevista nuorista tehdyissä tutkimuksissa (Couwenberg ym., 2006).

Väestöpohjaisissa tutkimuksissa (Armstrong & Cosello, 2003) on selvinnyt, että päihdehäiriön kanssa samaan aikaan esiintyy yleisimmin käytöshäiriö. Tässä tutkimuksessa käytöshäiriö oli päihdehäiriöryhmässä ja ei-päihdehäiriöryhmässä yhtä yleinen. Tämä saattoi johtua siitä, että aineistossamme käytöshäiriötä oli yleensäkin ottaen varsin paljon. Päihdehäiriöryhmän nuorten käytöshäiriö oli vakavampi kuin ei-päihdehäiriöryhmän nuorilla, mikä havainto vastaa Robinsin ja McEvoy'n (1990) havaintoa siitä, että vakavaa päihdehäiriötä vastaa vakavampi käytöshäiriö.

Päihdehäiriöryhmässä oli enemmän tyttöjä kuin ei-päihdehäiriöryhmässä. Päihdehäiriön on muissakin tutkimuksissa havaittu olevan tavallisempi käytöshäiriöisillä tytöillä kuin pojilla (Costello ym., 2003; Sung ym., 2004). Käytöshäiriö yhdessä päihdehäiriön kanssa tekee erityisesti tytön häiriön vakavaksi, ja tätä kuvaa myös näiden tyttöjen aggressiivisuus.

Perheväkivaltaa esiintyi enemmän päihdehäiriöryhmässä kuin ei-päihdehäiriöryhmässä. Clark, Lesnick ja Hegedus (1997) ovat tutkimuksissaan aiemmin havainneet perheväkivallan altistavan päihdehäiriölle.

Päihdehäiriöryhmän äidit olivat itse useammin epäsosiaalisia kuin ei-päihdehäiriöryhmän äidit. Rhulen, McMahonin ja Spiekerin (2004) mukaan äidin antisosiaalisuus voi johtaa nuoren käytöshäiriöön. Päihteitä käyttäneet nuoret olivat aggressiivisempia kuin ei-päihdehäiriönuoret. Aggressiivisuus ilmeisesti liittyy sinänsä päihdehäiriöön (Loeber & Hay, 1997). Tutkimuksessa käytetty aggressiivisuuden mittari kuvasi erityisesti proaktiivista aggressiota. Päihdehäiriöryhmän nuoret olivat muita useammin koulukodissa ryhmän johtajan asemassa, ja on osoitettu, että proaktiivista aggressiota ilmentävät nuoret voivat olla ryhmän johtajia ja että proaktiivinen aggressio ennustaa sekä päihdeiden käyttöä että rikollista käyttäytymistä (Dodge & Coie, 1987; Vitaro ym., 1998).

Huumeita käyttäneillä nuorilla masennustila ja itsemurha-alttiuteen liittyvät oireet olivat yleisempiä kuin vain alkoholia käyttäneillä. Nämä tulokset ovat yhteneviä Marmorstein ja Iaconon (2003) tulosten kanssa, joiden mukaan masennusoireet lisäävät päihdeiden käytön vakavuutta käytöshäiriönuorilla, niin että käytöshäiriön ja masennushäiriön samanaikaisuus aiheuttaa erityisen vakavan häiriön. Itsemurha-alttiuden yleisyys huumeidenkäytön ryhmässä vahvistaa havaintoja huumeidenkäytön, mieliala- ja käytöshäiriön sekä itsemurha-alttiuden yhteyksistä (Renaud, Brent, Birmaher, Chiappetta & Bridge, 1999).

7.3 Osajulkaisu 3

Käytöshäiriöstä kärsivien tyttöjen psykiatrinen samanaikaissairastavuus on yleisempää kuin pojilla

(Psychiatric comorbidity is more common in adolescent females with CD/ODD than males)

Tutkimuksen tarkoitus

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää tyttöjen käytöshäiriön vaikeusasteen, muiden psyykkisten häiriöiden ja perheen ongelmien yhteyksiä, jotta ymmärrettäisiin tyttöjen käytöshäiriön olemusta ja siihen olennaisesti vaikuttavia tekijöitä.

Aineisto ja menetelmät

Tutkimukseen kuului kaikki koulukoteihin tutkimusajankohtana sijoitetut sekä nuorisopsykiatrisella osastolla hoidossa olleet käytöshäiriödiagnoosin saaneet nuoret (77 nuorta) (kaavio 3). Tyttöjä (n = 35) ja poikia (n = 32) verrattiin keskenään. Ryhmiä verrattiin perhetekijöiden, käytöshäiriön vaikeusasteen, samanaikaisten muiden psykiatristen häiriöiden sekä itsemurha-alttiuden suhteen. Lopuksi logistisella regressioanalyysillä selvitimme sukupuolispesifejä käytöshäiriön riskitekijöitä.

Käytöshäiriöaineiston tytöt ja pojat olivat hyvin samankaltaisia perheensä sosioekonomisen aseman puolesta (vanhemmat itsenäisiä ammattinharjoittajia tytöistä 7,7 % ja pojista 8,1 %, ylempiä virkamiehiä 5,1 ja 2,7 %, alempia virkamiehiä 20,5 ja 13,5 %, työntekijöitä 33,3 ja 43,2 %, eläkeläisiä 15,4 ja 13,5 % sekä muita 17,9 ja 18,9 %; $\chi^2 = 1,38$, $df = 5$, $p = .93$).

Tulokset

Tyttöjen ja poikien ryhmät eivät eronneet toisistaan iältään eivätkä sosioekonomiselta asemaltaan. Käytöshäiriö oli varsin samankaltainen molemmilla sukupuolilla, eikä käytöshäiriöoireiden kokonaismäärässä tai aggressiivisten oireiden esiintymisessä ollut eroa. Tytöt erosivat pojista itsemurha-alttiudessa, perhetekijöissä sekä siinä, onko nuorilla samanaikaisesti muita psykiatrisia häiriöitä.

Tytöillä oli merkittävästi enemmän psykiatrisia häiriöitä kuin pojilla: mielialahäiriöitä (tytöillä 73 % ja pojilla 46 %), vakavaa masennustilaa (45 % ja 8 %), ahdistuneisuushäiriöitä (35 % ja 8 %) ja syömishäiriöitä (26 % ja 0 %) sekä tutkimushetkellä ilmenevää masennustilaa (28 % ja 3 %) ja ahdistuneisuushäiriötä (33 % ja 5 %). Myös päihdehäiriöitä oli tytöillä enemmän kuin pojilla (63 % ja 27 %), ja samoin oli alkoholin käytön (53 % ja 27 %) ja huumeiden käytön (28 % ja 8 %) häiriöitä. Itsetuhoisuus oli myös tytöillä yleisempää: tytöillä oli poikia

enemmän sekä itsemurha-ajatuksia (60 % ja 22 %) että aiempia itsemurhayrityksiä (38 % ja 11 %). Lukemiseen liittyvät vaikeudet olivat pojilla yleisempiä (tytöt 25 % ja pojat 57 %). Tarkkaavaisuushäiriö oli yhtä yleinen molemmilla sukupuolilla (tytöt 23 % ja pojat 27 %).

Tyttöjen perheissä oli ollut poikia useammin perheväkivaltaa (76 % ja 51 %), ja lisäksi tyttöjen suhde isään oli huono useammin kuin pojilla (47 % ja 19 %).

Logistisen regressioanalyysin mukaan tyttöjen käytöshäiriöön liittyi poikiin verrattuna useammin nykyinen vakava masennustila, päihdehäiriö ja huono suhde isään. Poikien käytöshäiriöön taas liittyi tyttöjä useammin lukemisen vaikeus.

Pohdinta

Tämän tutkimuksen tyttöjen ja poikien käytöshäiriöt eivät eronneet vaikeusasteeltaan, mutta tytöt ja pojat erosivat toisistaan samanaikaisten muiden häiriöiden, itsemurha-alttiuden ja perhetekijöiden suhteen.

Käytöshäiriöistä kärsivien tyttöjen perheissä oli useammin perheväkivaltaa ja heidän suhteensa isään oli useammin huono. Ehrensaftin (2005) mukaan läheisten ihmissuhteiden ongelmallisuus on merkittävämpi tekijä tyttöjen kuin poikien käytöshäiriössä.

Käytöshäiriön diagnostisten kriteereiden kokonaisuireita ja aggressiivisia oireita vertailemalla tyttöjen ja poikien käytöshäiriö oli yhtä vaikea. Havainto on samanlainen kuin Maughanin ja muiden (2005) väestöpohjaisessa tutkimuksessa. Vaikka aggressiiviset oireet ovat yleensä pojilla yleisempiä kuin tytöillä (Campbell, 2006; Lagerspetz, Björkvist & Peltonen, 1988), on mahdollista, että käytöshäiriö tuo esiin tyttöjen aggression. Yhdellä kolmasosalla tutkimuksen tytöistä oli lapsena alkanut käytöshäiriö, vaikka tyttöjen käytöshäiriö alkaa useimmiten nuoruusiässä (Lahey ym., 1998; Moffitt ym., 2001; Silverthorn & Frick, 1999). Tätä mahdollisesti selittää aineiston valikoituneisuus. Lapsena alkavaa käytöshäiriötä pidetään käytöshäiriön vakavimpana muotona, joten tutkimuksen tyttöjen käytöshäiriön vakavuutta voikin selittää sen varhainen alkamisajankohta (Moffitt, 1993).

Muut samanaikaiset psykiatriset häiriöt olivat tytöillä yleisempiä kuin pojilla. Samanlaisia havaintoja on saatu kliinisistä (Loeber & Keenan, 1994; Stewart, de Blois, Meardon & Cummings, 1980) ja nuorisorikollisaineistoista tehdyissä tutkimuksissa (Wasserman ym., 2005). Väestöpohjaisissa tutkimuksissa ei ole havaittu niin selviä sukupuolieroja käytöshäiriön samanaikaissairastavuudessa (Maughan ym., 2004; Moffitt ym., 2001). Tytöillä oli poikia useammin käytöshäiriön kanssa samanaikaisesti emotionaalisia oireita kuten mielialahäiriöitä ja ahdistuneisuushäiriöitä, samoin kuin Wassermanin ja muiden (2005) tutkimuksessa. Niin kuin aiemmin on todettu (Chiles, Miller & Cox, 1980; Dixon, Howie & Starling, 2004), tyttöjen käytöshäiriöllä oli vahva yhteys masennustiloihin, ja tämän tutkimuksen tytöillä vakava masennustila oli neljä kertaa yleisempi poikiin verrattuna.

Käytöshäiriöistä kärsineillä tytöillä päihdehäiriöt olivat yleisempiä kuin pojilla. Tulos on samansuuntainen kuin epidemiologisissa tutkimuksissa (Costello ym., 2003; Sung ym., 2004). Logistisen regressioanalyysin tulosten mukaan myös nykyinen masennustila ja päihdehäiriö olivat yhteydessä tyttöjen käytöshäiriöön. Tulos on samansuuntainen kuin Windlen (1994) tutkimuksessa, jossa alkoholia käyttävät tytöt olivat masentuneita ja tekivät rikoksia useammin kuin pojat.

Tyttöjen käytöshäiriön samanaikaissairastavuutta on selitetty tyttöjen samanaikaisten psykiatristen häiriöiden heterotyypisellä jatkuvuudella (Costello ym., 2003) ja sillä, että nuoruusikä on tytöille psyykkisesti haavoittavampaa aikaa kuin pojille (Silverthorn & Frick, 1999). Keenan ja Shaw (1999) sekä Loeber ja Keenan (1994) ovat selittäneet käytöshäiriön erilaista ilmenemistä tytöillä ja pojilla puolestaan käsitteellä sukupuoliparadoksi. Käytöshäiriötä pidetään tytöille ei-sukupuolityypillisenä häiriönä (Keenan & Shaw, 1999), ja vastaavasti syömishäiriötä voidaan pitää pojille ei-sukupuolityypillisenä häiriönä (Muisse, Stein & Arbess, 2003).

Vivionan ja muiden (1995) kliiniseen aineistoon perustuvassa tutkimuksessa aggressiivinen käyttäytyminen ja itsetuhoisuus liittyivät yhteen. Cairnsin, Petersonin ja Neckermanin (1988) mukaan aggressiiviset tytöt olivat alttiimpia itsemurhayrityksille kuin aggressiiviset pojat; sama tuli esiin myös meidän tutkimuksessamme. Aggressiivisten tyttöjen suurempi itsemurha-alttius verrattuna yhtä aggressiivisiin poikiin selittyyne sillä, että näillä tytöillä oli useammin lisäksi masennusta ja myös päihteiden käyttöä.

7.4 Osajulkaisu 4

Nuorten käytöshäiriössä on neuropsykologisesti erilaisia alaryhmiä
(Neuropsychological subtypes of adolescents with conduct disorder)

Tutkimuksen tarkoitus

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää käytöshäiriönuorilla esiintyviä neuropsykologisia ongelmia ja etsiä Teichnerin ja Goldenin (2000) teoreettisen mallin pohjalta neuropsykologisesti toisistaan poikkeavia alaryhmiä.

Aineisto ja menetelmät

Käytöshäiriöryhmä jaettiin Teichnerin ja Goldenin (2000) teoreettisen mallin pohjalta alaryhmiin neuropsykologisten vaikeuksien tyyppien mukaan, jolloin käytöshäiriönuoret jakaantuivat neljään ryhmään: ei neuropsykologisia vaikeuksia (53 % nuorista), laaja-alaisia neuropsykologisia vaikeuksia (7 % nuorista), kielellisiä vaikeuksia (31 % nuorista) ja toiminnanohjauksen ongelmia (9 % nuorista). Nämä ryhmät eivät eronneet iän ja sukupuolen mukaan toisistaan. Ryh-

miä verrattiin keskenään perheen riskitekijöiden, oppimisvaikeuksien, käytöshäiriön kokonaisuoreiden, käytöshäiriön alkamisajankohdan ja samanaikaisten muiden psykiatristen häiriöiden suhteen. Vertailuryhmänä käytettiin Mikkelin peruskoulujen koululaisia (48 nuorta) (kaavio 3).

Tulokset

Käytöshäiriöiset nuoret suoriutuivat verrokkeja heikommin kielellisissä tehtävissä ja osassa toiminnanohjauksen tehtäviä (Trail Making -testissä, osa B, ja Wisconsin Card Sorting -testin osiossa perseveratiiviset virheet, kielellinen sujuvuus). Ryhmien välillä ei ollut eroja visuaalisia taitoja vaativissa tehtävissä eikä kaikissa toiminnanohjauksen tehtävissä (Hanoi torni, numerosarjat takaperin) eikä myöskään kielellisen muistin tehtävissä. Se, että käytöshäiriöryhmä suoriutuu kielellisten kykyjen testeistä sekä joistakin toiminnanohjauksen testeistä kontrolliryhmää heikommin, vastaa aiempien tutkimusten tuloksia.

Teichnerin ja Goldenin (2000) teoreettisen mallin pohjalta luoduista alaryhmistä kielellisten vaikeuksien ryhmässä oli keskimääräistä enemmän käytöshäiriönuoria ja toisaalta ei neuropsykologisia vaikeuksia -ryhmässä ja avaruudellisten hahmottamisen vaikeuksien ryhmässä oli enemmän kontrolliryhmän nuoria. Avaruudellisen hahmottamisen vaikeuksien ryhmää ei otettu lopulliseen analyysiin mukaan, koska käytöshäiriöryhmän nuorilla ei ilmennyt näitä ongelmia.

Oppimisvaikeuksia esiintyi 57 prosentilla käytöshäiriönuorista, mutta vaikeudet erosivat ryhmittäin. Laaja-alaisten neuropsykologisten ongelmien ryhmässä lukemis- ja kirjoittamisvaikeutta esiintyi eniten, mutta myös ei-neuropsykologisten ongelmien ryhmässä se oli tavallinen. Alaryhmät eivät eronneet toisistaan merkittävästi muiden muuttujien – perheen riskitekijöiden, käytöshäiriön vaikeusasteen, käytöshäiriön alkamisajankohdan ja käytöshäiriön kanssa samaan aikaan ilmenevien muiden psykiatristen häiriöiden – suhteen.

Pohdinta

Käytöshäiriöisillä nuorilla oli kontrolliryhmään verrattuna yleisemmin vaikeuksia, jotka näkyivät kielellisten taitojen ja myös osin toiminnanohjauksen testeissä. Ryhmien välillä ei ollut eroja visuaalisia taitoja vaativissa tehtävissä, joisain toiminnanohjauksen tehtävissä eikä kielellisen muistin tehtävissä.

Käytöshäiriöistä kärsineet nuoret olivat neuropsykologisesti heterogeeninen ryhmä. Noin puolella käytöshäiriöisistä nuorista ei havaittu neuropsykologisia vaikeuksia. Puolella nuorista oli heikkouksia neuropsykologisissa taidoissa: osalla oli laaja-alaista neuropsykologisia vaikeuksia, osalla kielellisiä vaikeuksia ja osalla toiminnanohjauksen ongelmia. Havainnot ovat yhdenmukaisia Teichnerin ja Goldenin (2000) ajatusten kanssa. Käytöshäiriöön liittyy useanlaisia neuropsykologisia ongelmia, ja ne vaikuttavat yhdessä psykososiaalisten riskitekijöiden kanssa.

Neuropsykologisten vaikeuksien perusteella muodostetut ryhmät eivät eronneet perheen riskitekijöiden suhteen. Se, miten käytöshäiriö ja neuropsyko-

logiset erityisvaikeudet liittyvät muihin nuoren omiin tai perheen riskitekijöihin, on tärkeä tutkimuskohde jatkossa. Perheen riskitekijöiden samankaltaisuus näissä alaryhmissä liittyy aineiston valikoitumiseen: kaikkien ryhmien nuoret olivat koulukotinuoria tai hoidossa nuorisopsykiatrisella osastolla. Näin valikoituneiden nuorten perheillä on tyypillisesti paljon ongelmia.

Toiminnanohjauksen ongelmia oli useissa ryhmissä, muissakin kuin vain toiminnanohjauksen ongelmien ryhmässä. On mahdollista, että niitä esiintyy yleensäkin muiden neuropsykologisten vaikeuksien rinnalla. Ryhmätasolla on vaikea selvittää, kuinka vahvasti toiminnan ohjauksen ongelmat liittyvät eri neuropsykologisiin vaikeuksiin.

Tässä tutkimuksessa käytöshäiriönuoret jaettiin neuropsykologisten vaikeuksien perusteella alaryhmiin teoreettisen mallin ja ennalta määrättyjen kriteerien pohjalta. Noin kolmasosalla niistäkin nuorista, joilla käytettyjen kriteerien mukaan ei ollut neuropsykologisia erityisvaikeuksia, oli kielellinen älykkyysosamäärä selvästi suorituspuelen älykkyysosamäärää matalampi. Tämä vahvistaa edelleen havaintoja, että kielellisten taitojen heikkous on yleinen käytöshäiriön piirre (Teichner & Golden, 2000).

Oppimisvaikeudet olivat käytöshäiriöistä kärsineillä nuorilla yleisiä. Lukemisen tai matematiikan oppimisvaikeuksia oli 57 prosentilla. Oppimisvaikeuksia esiintyi kaikilla laaja-alaisten vaikeuksien ryhmässä, mutta myös ryhmässä, jonka nuorilla ei ollut neuropsykologisia häiriöitä (40 %:lla).

Käytöshäiriönuorilla yleiset kielellisten kykyjen vaikeudet hankaloittavat perustaitojen hankkimista niin lukemisessa, kirjoittamisessa kuin matematiikassakin. Tällöin koulussa opiskelu on vaikeampaa, ja se saattaa vähentää muutoinkin koeteilla olevaa koulunkäyntimotivaatiota. On mahdollista, että neuropsykologiset vaikeudet vaikuttavat käytöshäiriön syntyyn kahdella tavalla, ensiksi vaikeuttamalla itsesätelyä ja toiseksi hankaloittamalla epäsuoraan oppimista ja koulunkäyntiä.

8 TUTKIMUKSEN RAJOITTEET

Tutkimuksen tuloksia tulee tarkastella tietyin varauksin. Kliininen aineisto antaa mahdollisuuden tutkia vaikeita käytöshäiriöoireita, mutta toisaalta valikoituneesta aineistosta tehdyn tutkimuksen tulosten yleistämisessä tulee olla varovainen. Poikkileikkaustutkimus mittaa ilmiöön liittyviä tekijöitä samana ajan-kohtana, mutta syy-seuraus-suhteiden selvittämien ei ole mahdollista. Aineiston koko oli pieni ja pienissä aineistoissa tilastollinen vertailu voi jäädä rajalliseksi. Lisäksi aineisto oli kerätty kolmesta koulukodista ja häiriöt voivat painottua sen mukaan, millaisia nuoria ko. koulukodissa hoidetaan.

Nuoren haastattelussa käytetyt strukturoidut haastattelumenetelmät (SCID-I, Spitzer ym., 1989) (K - SADS-PL, Kaufman ym., 1997) ovat yleisesti käytetty psykiatrisissa tutkimuksissa. Kuitenkin osa käytetyistä muuttujista (esimerkiksi käytöshäiriöoireiden tai tarkkaavaisuushäiriöoireiden alkamisajankohta) selvitettiin retrospektiivisesti. Lisäksi tutkimusta monipuolistaa validit neuropsykologiset tutkimusmenetelmät.

Koulukotien erityistyöntekijät arvioivat muuttujan "(nuori on) johtajan asemassa toveripiirissä", mutta vertaisarviomenetelmää käyttämällä olisimme voineet saada tiettyjä yksityiskohtia paremmin esiin.

Tutkimuksessa oli nuoria sekä koulukodeista että nuorisopsykiatriselta osastolta. Kahdenlaisen aineiston käyttäminen saattoi vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin perhetekijöiden osalta. Koulukoteihin sijoitetulla nuorilla oli vakavampia perheongelmia, mikä oli odotettua, koska koulukotien nuoret olivat lastensuojelun asiakkaita.

Koulukotien ja osaston nuoret eivät kuitenkaan eronneet toisistaan sukupuolen eivätkä psykopatologian suhteen

Tutkimusaineisto kerättiin yli 10 vuotta sitten, mutta on kuitenkin ilmeistä, että koulukotinuorten ongelmat ovat edelleen samankaltaisia kuin aiemmin, koska nuorten psykososiaalisten ongelmien määrä ei ole merkittävästi vähentynyt ja syrjäytymiseen johtavat ongelmat ovat edelleen havaittavissa.

9 TIIVISTELMÄ

9.1 Koulukoteihin sijoitettujen nuorten kehitys on vakavasti vaarantunut

Tämä on ensimmäinen Suomessa tehty tutkimus, jossa selvitettiin samaan aikaan koulukoteihin sijoitettujen nuorten mielenterveyden häiriöitä, perhetekijöitä ja oppimiseen liittyviä ongelmia.

Aineistona oli kolmeen koulukotiin sijoitetut nuoret. Tutkimuksen mukaan jokin mielenterveyden häiriö oli 89 %:lla koulukotinuorista, 59 %:lla oli oppimiseen liittyviä ongelmia ja 71 %:lla heidän vanhemmistaan oli päihteiden ongelmakäyttöä. Häiriintynein ryhmä koostui pääasiassa tytöistä, joilla kaikilla oli käytöshäiriö, mielialahäiriö ja päihdehäiriö. Lisäksi tällä ryhmällä todettiin muita ryhmiä enemmän rikollisuutta ja koettua seksuaalista hyväksikäyttöä, heidän suhteensa omiin vanhempiinsa oli etäisin ja heidän perheissään oli eniten perheväkivaltaa. Vähiten psykiatrisia häiriöitä oli poikavaltaisessa ryhmässä, jossa kenelläkään ei ollut käytöshäiriötä, mutta ryhmässä ilmeni paljon perheeseen liittyviä ongelmia.

Tutkimuksessa selvitettiin lisäksi päihdehäiriön merkitystä koulukoteihin sijoitettujen nuorten elämässä. Koulukodissa olleista nuorista 40 prosentilla oli diagnostiset kriteerit täyttävä päihdehäiriö, joka useimmilla liittyi alkoholin käyttöön. Päihdehäiriödiagnoosin saaneilla nuorilla oli vaikeampi käytöshäiriö ja enemmän muita mielenterveyden häiriöitä kuin ei-päihteitä käyttävillä koulukotinuorilla.

Toinen keskeinen tutkimuskohde oli käytöshäiriö. Aineistona oli kolmessa koulukodissa sijoitettuna olleet sekä nuorisopsykiatrisella osastolla hoidossa olleet käytöshäiriödiagnoosin saaneet nuoret. Koulukoteihin sijoitettujen ja nuorisopsykiatrisella osastolla hoidettujen nuorten aineistossa oli yhteensä 77 tyttöä ja poikaa, joilla oli käytöshäiriö. Käytöshäiriötä koskevassa tutkimuksessa selvitettiin erityisesti käytöshäiriön sukupuolispesifejä ominaisuuksia ja neuropsykologisia erityisvaikeuksia.

Tyttöjen ja poikien käytöshäiriötä verrattaessa tuli esiin, että tyttöjen käytöshäiriöön liittyy poikia useammin muita mielenterveyden ongelmia, vaikka käytöshäiriö oli yhtä vakava molemmilla sukupuolilla. Poikien käytöshäiriöön liittyi tyttöjä yleisemmin lukivaikeus.

Käytöshäiriön neuropsykologisia piirteitä selvitettyä havaittiin neljä eri ryhmää, jotka poikkesivat neuropsykologisten vaikeuksien suhteen toisistaan. Ryhmät eivät kuitenkaan eronneet psykiatristen häiriöiden tai perheen riskitekijöiden suhteen. Käytöshäiriötä koskevissa tutkimuksissa toistuvasti havaittu kielellisten taitojen heikkous todettiin myös tässä aineistossa.

9.2 Käytöshäiriöstä kärsivät tytöt ja koulukoti

Tutkimuksessa esiin tullutta koulukoteihin sijoitettujen tyttöjen vakavaa käytöshäiriötä voidaan tarkastella ensinnäkin kahden hallinnolliselta rakenteeltaan erilaisen hoito-organisaation näkökulmasta. Nuorten psykiatrisia ja psykososiaalisia ongelmia hoidetaan kokovuorokausihoitona sekä terveydenhuollossa psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa että sosiaalitoimen lastensuojelun käytämissä sijaishuoltolaitoksissa.

Tyttöjen määrä nuorisopsykiatristen osastojen potilaista on suurempi kuin poikien (Stakes, 2008), ja toisaalta tiedetään, että koulukodeissa olevat pojat ovat vähemmän häiriintyneitä kuin tytöt (Lehto-Salo ym., 2002). On siis mahdollista, että tytöt, joilla on käytöshäiriö mutta jotka oireilevat lievemmin, hoidetaan nuorisopsykiatrisilla osastoilla ja vaikeimmin häiriintyneet ohjautuvat koulukoteihin. Toinen näkökohta, joka liittyy koulukoteihin sijoitettujen tyttöjen vaikeaan häiriintyneisyyteen ja hoitopaikan valikoitumiseen, voi olla tyttöjen runsaampi samanaikaissairastavuus. Tyttöjen oireistossa päällimmäisenä voi olla esimerkiksi emotionaalinen oirekuva, joka johtaa helpommin hoitoon nuorisopsykiatriselle osastolle, ja vasta kun oireistossa tulee vahvasti esiin käytöshäiriö, harkitaan koulukotisijoitusta. Vahvasti käytöshäiriöinen tyttö voi myös kieltäytyä yhteistyöstä hoitotahojen kanssa, ja jos perhekään ei kanna huolta työstä eikä motivoitu yhteistyöhön, nuorta suojelevat toimet ja hoitoon lähettäminen jäävät lastensuojelun tehtäväksi.

Käytöshäiriöisten poikien hoitopaikan valinta voi olla selkeämpää. Kliinisten aineistojen perusteella käytöshäiriöstä kärsivien poikien samanaikaissairastavuus on lievempää (Moffitt ym., 2001), joten käyttäytymisen ongelmat johtavat heidät selvemmin koulukoteihin.

9.3 Tyttöjen käytöshäiriön ominaispiirteet

Käytöshäiriön diagnostiset perusteet on luotu poikiin liittyvien tutkimusten pohjalta (Moffitt, 1993). Myöhemmin on tullut esiin sukupuoleen liittyviä eroja

käytöshäiriössä, minkä vuoksi tyttöjen käytöshäiriö on viime vuosikymmeninä herättänyt paljon mielenkiintoa.

Moffittin (1993) esittää käytöshäiriön muotojen jakoa lapsena ja nuorena alkaviin ja tätä jakoa käytetään myös diagnostisissa tautiluokituksissa (DSM-IV, APA 1994; ICD-10, WHO 1992). Käytöshäiriön vakavampana muotona pidetään lapsena alkavaa käytöshäiriötä (Moffitt, 1993), joka oli tässä tutkimuksessa tyttöillä yleisempi mutta pojilla yhtä yleinen kuin epidemiologisissa tutkimuksissa (Silverthorn, Frick & Reynolds, 2001). Tässä aineistossa oli siis yllätyksellisesti lapsena alkaneesta käytöshäiriöstä tyttöjen joukossa.

Frick ja Dickens (2006) viittaavat vakavassa käytöshäiriössä esiintyvään proaktiiviseen eli harkittuun aggressioon. Proaktiivinen aggressio oli tämän tutkimuksen tyttöillä ja pojilla yhtä yleinen, vaikka tällainen aggressio on tytöillä epätyypillistä (Frick & Dickens, 2006). Havainto kuvaa tämän tutkimuksen tyttöjen käytöshäiriön vakavuutta, ja on ilmeistä, että käytöshäiriön kehittyminen kantaa mukanaan aggression synnyn, ja tytöillä käytöshäiriön ja aggression kehittymiseen vaikuttavat osin samat tekijät.

Käytöshäiriön syntymiseen vaikuttavien riski- ja suojaavien tekijöiden yhtäaikaista vaikutusta ja käytöshäiriöön liittyvien ongelmien samanaikaisuutta voidaan selittää Penningtonin (2006) esittämän häiriöiden monnisyy-mallin pohjalta. Mallin mukaan yhteisiä etiologisia tekijöitä voivat olla geneettiset ja ympäristötekijät tai muut, esimerkiksi fysiologiset tekijät. Geenien vaikutusten ilmenemiseen voivat vaikuttaa ympäristötekijät, ja näin etiologisina tekijöinä voidaan pitää yksittäisiä tai useita geneejiä ja yksittäisiä tai useita muita vaikuttavia tekijöitä, kuten ympäristötekijöitä. Etiologiset tekijät vaikuttavat puolestaan hermoston rakenteisiin, ne käytöshäiriöön liittyviin kognitiivisiin rakenteisiin, ja nämä puolestaan johtavat psyykkisiin ja neuropsykologisiin oireisiin. Nämä oireet voivat olla yhteisiä eri häiriöiden kanssa, ja näin tällä mallilla voidaan selittää myös häiriöiden samanaikaissairastavuutta. Tällä tavoin eri tekijät yhdessä vaikuttavat käytöshäiriön syntymiseen.

Tyttöjen käytöshäiriölle tyypillistä vahvaa samanaikaissairastavuutta voidaan selittää häiriöiden monisyy-mallin pohjalta (Pennington, 2006). Toisaalta Costello ja muut (2003) ovat etsineet selitystä tähän tyttöjen psyykkisen häiriytyneisyyden heterotyypisistä jatkuvuudesta: lapsena tytöillä on emotionaalisia oireita ja käytöshäiriö tulee esiin vasta nuoruusiässä. Tyttöjen käytöshäiriön syntyä on selitetty myös käsitteellä sukupuoliparadoksi (Keenan ym., 1999) ja tällöin tyttöjen käytöshäiriössä ei-tyypillisenä häiriönä on enemmän riskitekijöitä kuin pojilla. Riskitekijät voivat liittyä esimerkiksi elämän olosuhteisiin. Tämä tutkimus tukee tätä olettamusta, sillä tämän tutkimuksen aineistossa tyttöjen elämänselityksessä oli poikia enemmän seksuaalista hyväksikäyttöä ja perheväkivaltaa.

Silverthorn ja Frick (1999) ovat nimittäneet tyttöjen käytöshäiriön syntyprosessia ”myöhään alkavaksi käytöshäiriön kehitystieksi”. Tätä selitetään tyttöjen suuremmalla varhaisvaiheen sopeutuvuudella ja toisaalta nuoruusiän haavoittuvuudella (Eme, 1992; Cyranowski ym., 2000; Keenan ym., 1999). Nuoruusiässä tyttöjen käytöshäiriöt yleistyvät merkittävästi (Moffitt ym., 2001;

Maughan ym., 2004), samoin yleistyvät mielialahäiriöt, erityisesti masennus (Hankin ym., 1998). Tämän tutkimuksen mukaan tyttöjen käytöshäiriöön liittyi olennaisesti mielialahäiriö, joten on mahdollista, että tytöillä näiden kahden häiriön, käytöshäiriön ja masennuksen, samanaikaisen yleistymisen taustalla on yhteisiä tekijöitä, kuten Penningtonin (2006) monisyys-malli esittää.

Tyttöjen normaaliin nuoruusiän kehitykseen liittyy psyykkinen haavoittuvuus, ja sen taustalla on ilmeisesti sukupuolihormonien erityksen lisääntymisen sekä sukupuolihormonien vaikutus neuropeptidi oksitosiiniin (Cyranowski ym., 2000). Nämä hormonaaliset muutokset voimistavat naissukupuolelle tyyppisintä ominaisuuksia, ja näiden ominaisuuksien katsotaan vahvistavan naisen sukupuoli-identiteettiä ja lisäävän valmiutta parisuhteen muodostamiseen ja äitiyteen (Cyranowski ym., 2000).

Isän merkitys osoittautui tärkeäksi tyttöjen käytöshäiriössä, sillä tytöillä oli selvästi huonompi suhde isään kuin pojilla. Isän tyttöön kohdistamaa ihailua on pidetty tärkeänä tytön naisellisuuden syntymisessä, ja on mahdollista, että ilman isän ihailua jäänyt tyttö kokee naisellisuutensa helpommin ristiriitaiseksi. On myös mahdollista, että hyvä isäsuhde auttaa rajojen laittamisessa ja tyttären elämän säätelyssä (ks. Blos, 1962). Moffittin, Caspin, Belskyn ja Silvan (1992) tutkimuksissa isän poissaolo tyttären elämästä ja perheristiriidat johtivat tytön puberteetin aikaistumiseen. Toisaalta Caspin ja muiden (1993) mukaan tyttöjen varhainen puberteetti altisti tytön käytöshäiriöoireille, mutta vain tiettyjen seksuaalisuutta aktivoivien ympäristötekijöiden vallitessa.

Käytöshäiriö ja puberteetti ovat siis vahvasti kytköksissä toisiinsa ja tyttöjen käytöshäiriö yleistyy samaan aikaan, kun naisen sukupuoli-identiteetti on kehittymässä. On mahdollista, että käytöshäiriöstä kärsivän tytön sukupuoli-identiteetin muodostuminen häiriintyy ja hänellä on vaikeus realistisesti ymmärtää naiseuden haasteita, mistä kertoo myös heidän taipumuksensa teiniraskauksiin, vaikka heillä ei olisi kykyä hoitaa lasta (Moffitt ym., 2001).

9.4 Neuropsykologiset muutokset ja oppimisvaikeudet käytöshäiriöisillä nuorilla

Aiemmat tutkimukset käytöshäiriön neuropsykologiasta (Moffitt, 1993) on tehty pääasiassa pojista. Tämä tutkimus, jossa mukana oli myös käytöshäiriöisiä tyttöjä, vahvistaa käytöshäiriöön liittyvien neuropsykologisten vaikeuksien esiintyvän myös tytöillä, kuten Teichner ja Golden (2000) ovat todenneet.

Koulukoteihin sijoitetuilla ja nuorisopsykiatrisella osastolla hoidossa olevilla käytöshäiriöstä kärsivillä nuorilla havaittiin mielenterveyden häiriöiden lisäksi monimuotoisia neuropsykologisia ongelmia. Tässä tutkimuksessa käytöshäiriöstä kärsineillä nuorilla kielellisten taitojen heikkous oli tavallista. Kielellisten taitojen heikkous voi liittyä itsesäätelyn vaikeuksiin, ja Calkins ja Keane (2009) yhdistävätkin itsesäätelyn vaikeuden ja käytösongelmat.

Luria (1961) on esittänyt itsesäätelyn kehittymisen tapahtuvan ajattelutoiminnan ja siihen liittyvän sisäisen puheen käyttäytymistä säätelevän funktion kehittymisen kautta, joka puolestaan saa alkunsa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. On siis mahdollista, että lapsuudenaikainen kielen kautta tapahtuva itsesäätelyn kehittyminen puolestaan vähentää käytöshäiriön kehittymisen riskiä. Näin käytöshäiriöön kuuluva itsesäätelykyvyn heikkous välittyisi ainakin osittain kielellisen kyvyn heikkouden kautta. Se, johtuuko kielellisen kyvyn heikkous sitten geneettisistä tekijöistä vai vaikkapa varhaisen vuorovaikutuksen häiriöstä, traumaattisista kokemuksista tai näiden yhteisvaikutuksista, on vielä tutkittava.

Tämän aineiston käytöshäiriönuorista 57 prosentilla oli oppimisvaikeus joko matematiikassa tai lukemisessa. Oppimisvaikeuksia esiintyi jokaisella laaja-alaisten neuropsykologisten vaikeuksien ryhmän nuorella, mutta sitä oli myös ei-neuropsykologisten häiriöiden ryhmässä noin 40 prosentilla. Oppimisvaikeudet määriteltiin tutkimuksessa lukemisen, kirjoittamisen ja matematiikan perustaitojen arvioinnin avulla. Oppimisvaikeuksien taustalla on usein neuropsykologisia erityisvaikeuksia, mutta taitojen heikkous voi johtua myös siitä, että nuori ei ole ollut koulussa paikalla opiskelemaan tai nuori ei ole pystynyt omien emotionaalisten vaikeuksiensa vuoksi opiskelemaan ja oppimaan. Opiskelujen laiminlyönti heikentää myöhempiä oppimismahdollisuuksia ja koulunkäyntimotivaatiota, koska opiskeltavat asiat tuntuvat vierailta ja siksi vaikeilta.

9.5 Koulukotinuoret ja päihteiden käyttö

Koulukotinuorista 40 prosentilla ilmeni siis päihteiden väärinkäyttöä tai riippuvuutta, ja tämä tarkoittaa käytännössä pitkään jatkunutta ja runsasta päihteiden käyttöä. Tarkkaa tietoa nuoruusikäisen väestön päihdehäiriön yleisyydestä ei ole, mutta vuonna 2005 noin 12 % 18-vuotiaista joi itsensä viikottain humalaan (von der Pahlen ym., 2008), joten näihin tietoihin verrattuna koulukotinuorten päihdehäiriöisyys on varsin hätkähdyttävä. Nuorten päihteidenkäytön riskiä lisää vanhempien päihteidenkäyttö, ja tutkimuksemme koulukotinuorista 71 prosentilla jommallakummalla vanhemmista oli päihteiden ongelmakäyttöä. Costellon ja muiden (2003) mukaan nuorilla muut mielenterveyden häiriöt edeltävät päihdehäiriötä, ja tämä selvittää tutkimuksemme löydöstä, jossa nuorilla päihteiden käyttö oli yhteydessä vaikeampaan käytöshäiriöön ja mielialahäiriöihin. Nuoren päihdehäiriötä hoidettaessa tulee siis aina ottaa huomioon muut mielenterveyden häiriöt, erityisesti käytöshäiriö ja mielialahäiriö.

Poikien päihdehäiriöön liittyi tutkimushavainto, että pojat olivat usein kaveripiirissä ryhmän johtajan asemassa. Tällainen ryhmänjohtajuus liitetään proaktiiviseen aggressioon, siis aggressioon, joka on harkittua ja joka liittyy käytöshäiriön ”psykopaattisiin” piirteisiin (Frick & Dickens, 2006). Näin poikien päihdehäiriön voidaan arvioida liittyvän käytöshäiriön vaikeaan psykopaattiseen muotoon. Siihen liittyy merkittävä riski aikuisuuden antisosiaaliseen per-

soonallisuushäiriöön ja myös riski syrjäytymiseen. Koska antisosiaalisen persoonallisuushäiriön hoito on vaikeaa, ovat Frick ja White (2008) ehdottaneet, että lapsia ja nuoria, joilla on riski saada epäsosiaalinen persoonallisuushäiriö, tulisi hoitaa ennaltaehkäisevästi lapsena ja nuorena.

Nuoruusiässä kehittyvä aivojen etuotsalohko vaikuttaa itsesäätelyn kehittymisessä. Päihteiden käyttö heikentää etuotsalohkon kehittymiseen kuuluvaa aivojen valkean aineen syntymistä (de Bellis ym., 2005). Lisäksi elämishakuinen elämäntapa, johon kuuluu siis päihteiden käyttö, johtaa McAnarney'n (2008) mukaan aivoalueiden epäsynkroniaan, jolloin etuotsalohkon sijasta stimuloituu limbinen järjestelmä. Tämä heikentää nuoruusiän kehitykseen liittyvää tunteiden ja ajattelun yhdistämistä ja sen mukaista emotionaalista kypsymistä. Nuoren ihmisen päihteiden käyttö voi johtaa siis pysyviin aivomuutoksiin, jonka vuoksi päihdehäiriöriskin vähentäminen on nuoren kehitystä vahvasti suojaava tekijä.

9.6 Sijoitettujen nuorten psykiatrinen hoito

Käytöshäiriöstä kärsivien nuorten ja lastensuojelulaitoksiin sijoitettujen nuorten psykiatrisessa hoidossa ei ole vakiintuneita hoitomuotoja Suomessa. Heidän hoitonsa koetaan hankalaksi, koska nuoret ja usein myös heidän vanhempansa eivät ole motivoituneet osallistumaan psykiatriseen hoitoon. Laukkasen (2001) koulukotinuorten vanhempien haastatteluihin perustuvan tutkimuksen mukaan vanhemmat tunsivat tullessaan paremmin ymmärretyiksi koulukodissa kuin psykiatrisessa terveydenhuollossa. Lisäksi lastensuojelulaitosten työntekijät ovat usein kokeneet jääneensä vaikeasti oireilevan nuoren kanssa yksin, kun psykiatrinen terveydenhuolto on palauttanut nuoren sijaishoidon laitokseen saatteella ”ei ole psykiatrian keinoin autettavissa”.

Käytöshäiriöön liittyvien laaja-alaisten ongelmien vuoksi hoidossa tulisi huomioida useita asioita. Ensinnäkin käytöshäiriöön liittyvät **ongelmat ovat kasautuvia**, sillä käytöshäiriön vaikeutuessa lisääntyvät myös liitännäisongelmat. Siksi käytöshäiriötä pitää hoitaa ennen kuin vaikea käytöshäiriökehitys on päässyt syntymään. Käytöshäiriöiden hoitoon tulisi luoda ennaltaehkäisevä näkökulma, jonka mukaisesti lastensuojelun ja lasten- ja nuorisopsykiatrian ennaltaehkäisevät toimintamuodot aloittaisivat yhteistyön jo silloin, kun lasten tai nuorten perheet ovat avohuollon tukitoimien piirissä. Toiseksi **hoidossa tulee huomioida nuoriin ja perheisiin liittyvät suojaavat tekijät**. Hoidossa on syytä edetä erityisesti niiden avulla. Käytöshäiriöstä kärsivä nuori ja hänen perheensä ovat usein kokeneet pettymyksiä ja epäonnistumisia, ja tukeutumalla hoidossa myönteisiin asioihin perhe pystytään saamaan helpommin motivoitumaan hoitoon. Kolmanneksi **hoidon tulee olla riittävän laaja-alaista**, jotta tärkeimmät käytöshäiriönuoren elämän riskitekijät tulisivat huomioon otetuiksi. Neljänneksi, **hoitointerventioiden tulee olla riittävän yksilöllisiä**, sillä käytöshäiriönuoren ongelmat, yhtä lailla kuin vahvuudetkin, ovat hyvin erilaisia.

Hoidon ei tule olla rutiininomaista, vaan alkuvaiheen tutkimisen ja arvioinnin perusteella tulee etsiä tärkeimmät hoitointervention kohteet, joiden perusteella hoito suunnitellaan. Viidenneksi **hoidon tulee olla suunnitelmallista ja pitkäjänteistä**, jotta päästäisiin hoitamaan myös mielen sisäisiä ongelmia, erityisesti kognitioiden vääristymiä ja emootioiden epävakautta (Frick & White, 2008).

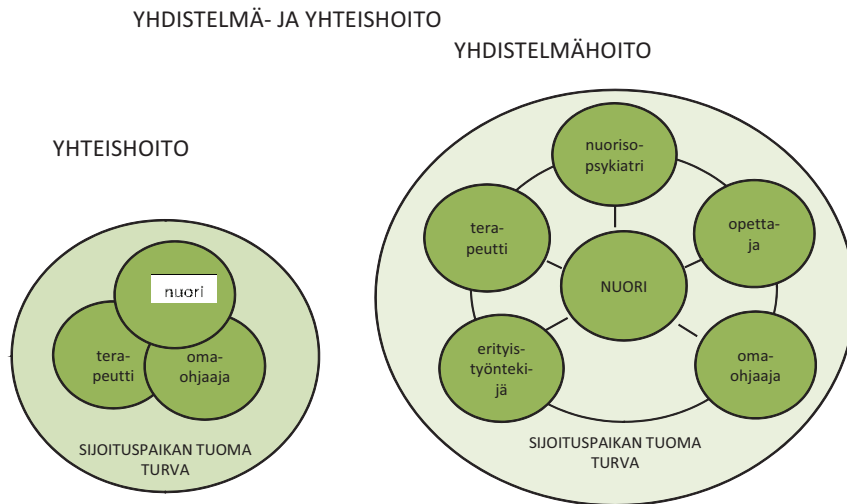
9.6.1 Lastensuojelulaitokseen sijoitettujen nuorten psykiatrisen hoidon malli

Käytöshäiriöisillä nuorilla, jotka on sijoitettu toiminnan puutteidensa ja psyykkisten rakenteidensa vuoksi lastensuojelulaitoksiin on ollut varhaisessa kiintymyssuhteessaan usein puutteita, minkä vuoksi kahdenkeskisen suhteen käyttäminen mielen rakentumisen työkaluna ei heiltä onnistu. Näiden nuorten on vaikea ymmärtää omaa tai muiden mielen toimintaa kuten tunteita, käyttäytymistä ja erityisesti käyttäytymisen motiiveja, eivätkä he useinkaan pysty kuvaamaan näitä asioita itse terapiatilanteessa. Terapeutille puhumista estää myös se, että nuoren on vaikea luottaa aikuisiin, koska hän on pettynyt heihin liian monta kertaa. Käytöshäiriöisen nuoren on vaikea pitää terapeuttia mielessään terapiatuntien välillä, koska hän elää usein vain hetken kerrallaan, ja näin hänen on myös vaikea motivoitua pitkäjänteisyyttä vaativaan terapiaan.

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella on yhteistyössä useiden lastensuojelulaitosten kanssa kehitetty hoitomuotoja, joiden avulla pyritään psykiatrisin keinoin auttamaan lastensuojelulaitoksiin sijoitettuja ja käytöshäiriöllä oirehtivia nuoria. Hoidon tavoitteena on, että nuoren kehityksen riskitekijät vähenevät, hän oppii säätämään tunteitaan ja käyttäytymistään ja että hänen mielensä rakenteet vahvistuvat aikuistumista ja itsenäistä elämää varten. Psykiatrisen hoitoyksikön ja lastensuojelulaitoksen toiminnan painopisteen tulee olla keskinäisessä yhteistyössä niin, että psykiatrisen erikoissairaanhoidon pystyy kuulemaan ja ymmärtämään lastensuojelulaitoksessa tehtävän kasvatuksellisen työn tärkeyden ja tuomaan tähän kasvatustyöhön psykiatrisen ymmärryksen ja hoitamisen lisäarvon.

(kuvio 4.)

Kuvio 4.

KUVIO 4 Yhdistelmä- ja yhteishoito

Yksi kehitetyistä interventiomuodoista on yhdistelmähoito. Yhdistelmähoito on pitkäjänteistä ja suunnitelmallista lastensuojelulaitokseen sijoitetun nuoren psykiatrinen hoito, joka toteutetaan psykiatrisen ja kasvatuksen alan työntekijöiden yhteistyön pohjalta. Yhdistelmähoitoon kuuluu nuoren terapia, joka voi olla psyko-, musiikki-, ratsastus- tai muuta terapiaa. Nuori käy myös nuorisopsykiatrin vastaanotolla aika ajoin, samoin oma ohjaaja tai työryhmä, johon kuuluu myös nuoren opettaja. Hoitoon kuuluvat myös vanhemman tai vanhempien tapaamiset perhetyöntekijän kanssa tarpeen ja realististen mahdollisuuksien mukaan. Lisäksi järjestetään koko verkoston neuvotteluja, jolloin luodaan yhteisymmärrys nuoren hoitolinjoista ja varmistetaan eteneminen yhteisten tavoitteiden pohjalta.

Toinen intervention lähestymistapa on yhteishoito. Yhteishoito on lastensuojelun sijaishuoltoyksikössä olevan nuoren psykiatrinen hoitomuoto, jossa nuori käy terapeutin vastaanotolla yhdessä omaohjaajansa kanssa. Omaohjaaja auttaa nuorta tuomaan esiin arjen sujumista ja nuoren omia ongelmia. Omaohjaaja voi jatkaa terapiatunnin jälkeen asioiden käsittelyä nuoren kanssa istunnossa esiin tulleiden ajatusten pohjalta. Yhteishoitokäyntejä on 1–3 viikon välein, ja terapeutteja voi olla paikalla yksi tai kaksi.

9.7 Johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa koulukoteihin sijoitetuilla nuorilla todettiin paljon mielen-terveyden häiriöitä, joista yleisin oli käytöshäiriö. Käytöshäiriön ohella havaittiin päihdehäiriöitä, mielialahäiriöitä, oppimisvaikeuksia sekä neuropsykologi-

sia erityisvaikeuksia. Koulukoteihin sijoitettujen nuorten perheissä vanhempien psykososiaaliset vaikeudet olivat yleisiä. Tämä selittää osaltaan sitä, miksi näissä perheissä nuoren on ollut vaikea kasvaa ja hänen kehityksensä on usein vakavasti vaarantunut.

Koulukoteja tai lastensuojelulaitoksia kehitettäessä on tärkeä ottaa huomioon nuorten käytöshäiriöön liittyvät erityisvaateet, jotka liittyvät nuorten ongelmien monialaisuuteen sekä perheiden psykososiaalisiin vaikeuksiin. Lastensuojelun työntekijöiden tulee kiinnittää huomioita sijoitusta harkitessaan sijoitettavan nuoren psykiatriin ongelmiin sekä oppimista vaikeuttaviin pulmiin etsiessään sopivan sijoituspaikan sekä koulupaikan löytymistä. Mikäli nuorella on heikot oppimisen perustaidot, on tärkeää selvittää hänen kouluosaamisensa todellinen taso sekä heikkojen taitojen syyt ja ottaa ne opiskelun järjestelyissä huomioon. Psykiatrisessa hoidossakin on pidettävä mielessä nuorten moniongelmaisuus sekä psykiatrisen hoidon ja lastensuojelulaitosten yhteistyön tärkeys.

Yksi lastensuojelusijoituksen perustehtävistä tulisi olla nuorten aivojen kehityksen suojeleminen pyrkimällä estämään päihdehäiriön synty. Fergus ja Zimmerman (2005) ovat esittäneet, että nuorten päihdehäiriötä ei tule hoitaa vain päihdehäiriönä, vaan heille on oltava hoitoyksiköitä, joissa pystytään huomioimaan päihdehäiriöön liittyvä moniongelmaisuus.

Tämän tutkimuksen havaintojen perusteella tyttöjä hoidettaessa (joko erikoissairaanhoidossa tai lastensuojelulaitoksissa) tulee kiinnittää erityistä huomiota psyykkisen ja naiseuden kehittymisen haavoittuvuuteen sekä psykiatristen häiriöiden vahvaan samanaikaisuuteen. Masentunutta tyttöä arvioitaessa olisi tärkeää arvioida käytöshäiriön tai päihdehäiriön mahdollinen samanaikaisuus. Nuorten käytöshäiriöongelmia hoidettaessa on siis syytä ottaa huomioon käytöshäiriön sukupuolispesifit ominaisuudet.

Nuoruusikä on "toisen mahdollisuuden aikaa", sillä nuorilla on vahva kehityspotentiaali, joka antaa mahdollisuuden kehityksen suunnan muuttamiseen vielä nuoren sijaishuollon aikana. Muutos mahdollistuu parhaiten, jos nuori ja nuoren vanhemmat toimivat yhdessä auttajatahojen kanssa. Tärkeää on myös sijoituspaikassa tehtävä vahvaan ammatilliseen osaamiseen pohjaava kasvatus-työ sekä sijoituspaikan työntekijöiden ja psykiatrisen hoitoyksikön yhteistyö.

LÄHTEET

- Aalberg, V. & Siimes, M.A. (2007). *Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi*. Helsinki: Nemo.
- Abram, K.M., Teplin, L.A., McClelland, G.M. & Dulcan, M.K. (2003). Comorbid psychiatric disorders in youth in juvenile detention. *Archives of General Psychiatry*, 60, 1097–1108.
- American Academy of Child and Adolescent Psychiatry (1997). Practice parameters for the assessment and treatment of children and adolescents with conduct disorder. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 36, 1225–395.
- American Academy of Child and Adolescent Psychiatry. (2001). Practice parameters for the assessment and treatment of children and adolescents with suicidal behaviour. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 40, 245–515.
- American Psychiatric Association (1994). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders, 4. painos*. Washington DC: APA.
- Angold, A., Costello, E.J. & Erkanli, A. (1999). Comorbidity. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 40, 57–87.
- Angold, A. & Costello, E. (2001). The epidemiology of disorders of conduct: nosological issues and comorbidity. Teoksessa J. Hill & B. Maughan (toim.), *Conduct disorders in childhood and adolescence* (s. 126–168). Cambridge: University Press.
- Armstrong, T.D. & Costello, E.J. (2002). Community studies on adolescent substance use, abuse, or dependence and psychiatric comorbidity. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 70, 1224–1239.
- Bardy, M. (toim.), Heino, T., Kaikko, K., Pirinen, A., Pösö, T. & Aaltonen, S. (2009). *Lastensuojelun ytimissä*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Baumrind, D. (1971). Types of adolescent life-styles. *Developmental Psychology Monographs*, 4 (1, Pt. 2).
- Becker, J.B., Monteggia, L.M., Perrot-Sinal, T.S., Romeo, R.D., Taylor, J.R., Yehuda, R. & Bale, T.L. (2007). Stress and disease: Is being female a predisposing factor? *The Journal of Neuroscience*, 27, 11851–11855.
- Beitchman, J.H. & Young, A.R. (1997). Learning disorders with a special emphasis on reading disorders: A review of the past 10 years. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 36, 1020–1032.
- Beitchman, J.H., Baldassarra, L., Mik, H., De Luca, V., King, N., Bender, D., Eh-tesham, S. & Kennedy, J.L. (2006). Serotonin transporter polymorphisms and persistent, pervasive childhood aggression. *American Journal of Psychiatry*, 163, 1103–1105.
- De Bellis, M.D., Keshavan, M.S., Beers, S.R., Hall, J., Frustaci, K., Masalehdan, A., Noll, J. & Boring, A.M. (2001). Sex differences in brain maturation during childhood and adolescence. *Cerebral cortex*, 1, 552–557.

- De Bellis, M.D., Narasimhan, A., Thatcher, D.L., Keshavan, M.S., Soloff, P. & Clark, D.B. (2005). Prefrontal cortex, thalamus and cerebellar volumes in adolescents and young adults with adolescent-onset alcohol use disorders and comorbid mental disorder. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 29, 1590-1600.
- Blos, P. (1962). *On adolescence: A psychoanalytic interpretation*. New York: Free Press.
- Bundle, A. (2001). Health of teenagers in residential care: comparison of data held by care staff with data in community child health records. *Archives of disease in childhood* 84: 10-14.
- Cairns, R.B., Peterson, G. & Neckerman, H.J. (1988). Report from the social development laboratory. *Journal of Clinical Child Psychology*, 17, 298-309.
- Campbell, A. (2006). Sex differences in direct aggression: What are the psychological mediators? *Aggression and violent behavior*, 11, 237-264.
- Calkins, S.D. & Keane, S.P. (2009). Developmental origins of early antisocial behavior. *Development and Psychopathology*, 21, 1095-1109.
- Caspi, A., Lynam, D., Moffitt, T.E. & Silva, P.A. (1993). Unraveling girls' delinquency: Biological, dispositional, and contextual contributions to adolescent misbehaviour. *Developmental Psychology*, 29, 19-30.
- Chiles, J.A., Miller, M.L. & Cox, G.B. (1980). Depression in an adolescent delinquent population. *Archives of General Psychiatry*, 37, 1179-118.
- Clark, D.C., Lesnick, L. & Hegedus, A.M. (1997). Traumas and other adverse life events in adolescents with alcohol abuse and dependence. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 36, 1744-1751.
- Cloninger, C.R., Sigvardsson, S., Bohman, M. & von Knorring, A.L. (1982). Predisposition to petty criminality in Swedish adoptees. II. Cross-fostering analysis of gene-environment interaction. *Archives of General Psychiatry*, 39, 1242-1247.
- Cloninger, C.R. & Gottesman, I.I. (1987). Genetic and environmental factors in antisocial behaviour disorder. Teoksessa S.A. Mednick, T.E. Moffitt & S.A. Stack (toim.), *The causes of crime* (s. 92-109). Cambridge: Cambridge University Press.
- Collins, W.A. & Laursen, W. (2004). Parent-adolescent relationship and influences. Teoksessa R.M. Lerner & L. Steinberg (toim.), *Handbook of Adolescent Psychology*. 2. painos (s. 331- 361). New York: Wiley.
- Costello, E.J., Erkanli, A., Federman, E. & Angold, A. (1999). Development of psychiatric comorbidity with substance abuse in adolescents: Effects of timing and sex. *Journal of Clinical Child Psychology*, 28, 298-311.
- Costello, E.J., Mustillo, S., Erkanli, A., Keeler, G. & Angold, A. (2003). Prevalence and development of psychiatric disorders in childhood and adolescence. *Archives of General Psychiatry*, 60, 837-844.
- Côte, S., Zoccolillo, M., Tremblay, R.E., Nagin, D. & Vitaro, F. (2001). Predicting girls' conduct disorder in adolescence from childhood trajectories of disruptive behaviors. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 40, 678-684.

- Couwenbergh, C., van den Brink, W., Zwart, K., Vreugdenhil, C., van Wijngaarden-Cremers, P. & van der Gaag, R.J. (2006). Comorbid psychopathology in adolescents and young adults treated for substance use disorders. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 20, 1-10.
- Cyranowski, J.M., Frank, E., Young, E. & Shear, M.K. (2000). Adolescent onset of the gender difference in lifetime rates of major depression: A theoretical model. *Archives of General Psychiatry*, 57, 21-27.
- DeKlyen, M. & Spletz, M.L. (2001). Attachment and conduct disorder. Teoksessa J. Hill & B. Maughan (toim.), *Conduct disorders in childhood and adolescence* (s. 320-345). Cambridge: University Press.
- Denno, D.J. (1990). *Biology and violence: From birth to adulthood*. New York: Cambridge University Press.
- Diamantopoulou, S., Verhulst, F.C. & van der Ende, J. (2010). Testing developmental pathways to antisocial personality problems. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 38, 91-103.
- Dick, D.M., Viken, R.J., Kaprio, J., Pulkkinen, L. & Rose, R.J. (2005). Understanding the covariation among childhood externalizing symptoms: Genetic, environmental, influences on conduct disorder, attention deficit hyperactivity disorder, and oppositional defiant disorder symptoms. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 33, 219-229.
- Dierker, L.C., Merikangas, K.R. & Szatmari, P. (1999). Influence of parental concordance for psychiatric disorders on psychopathology in offspring. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 38, 280-88.
- Dishion, T., Patterson, G. & Griesler, P. (1994). Peer adaptations in the development of antisocial behavior: A confluence model. Teoksessa R. Huesman (toim.), *Aggressive behavior: Current perspectives* (s.61-95). New York: Plenum Press.
- Disney, E.R., Elkins, I.J., McGue, M. & Iacono, W.G. (1999). Effects of ADHD, Conduct disorder and gender on substance use and abuse in adolescence. *American Journal of Psychiatry*, 156, 1515-1521.
- Dixon, A., Howie, P., & Starling, J. (2004). Psychopathology in female juvenile offenders. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45, 1150-1158.
- Dodge, K. & Coie, J. (1987). Social-information processing factors in reactive and proactive aggression in children's peer groups. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, 1146-58.
- Ehrensaft, M.K. (2005). Interpersonal relationship and sex differences in the development of conduct problems. *Clinical Child and Family Psychology review*, 8, 39-63.
- Eisenberg, N. & Sheffield Morris, A. (2004) Moral cognitions and prosocial responding in adolescence: Teoksessa R.M. Lerner & L. Steinberg (toim.), *Handbook of adolescent psychology*, 2. painos (s. 155-188). New York: Wiley.

- Eley, T.C., Lichtenstein, P. & Stevenson, J. (1999). Sex differences in the aetiology of aggressive and non-aggressive antisocial behavior: Results from two twin studies. *Child Development*, 8, 155-168.
- Eme, R.F. (1992). Selective female affliction in the developmental disorders of childhood: A literature review. *Journal of Clinical Child Psychology*, 21, 354-364.
- Eme, R.F. & Kavanaugh, L. (1995) Sex differences in conduct disorder. *Journal of Clinical Child Psychology*, 24, 406-425.
- Fergus, S. & Zimmerman, M.A. (2005). Adolescent resilience: A framework for understanding healthy development in the face of risk. *Annual Review of Public Health*, 26, 399-419.
- Fleiss, J., Nee, J. & Landis, R. (1975). Large sample variance of kappa in the case of different sets of rates. *Psychological Bulletin*, 86, 974-77.
- Forssén, K. (1993). Suojaverkon lapsiperheet. Tutkimus kasvuolopuutteiden takia lastensuojeluasiakkaana olevien perheiden elämänhallinnan ongelmista ja perheiden kanssa tehdystä sosiaalityöstä. Turun yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos. Sosiaalipolitiikan julkaisuja. Sarja A:2.
- Frick, P.J. & Dickens, C. (2006). Current perspective on conduct disorder. *Current Psychiatry Reports*, 8, 59-72.
- Frick, P.J., Stickle, T.R., Dandreaux, D.M., Farrell, J.M. & Kimonis, E.R. (2005). Callous-unemotional traits in predicting severity and stability of conduct problems and delinquency. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 33, 471-487.
- Frick, P.J. & White, S.F. (2008). Research review: The importance of callous-unemotional traits for developmental models of aggressive and antisocial behavior. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49, 359-375.
- Garrison, C.Z., McKeown, R.E., Valois, R.F. & Vincent, M.L. (1993). Aggression, substance use, and suicidal behaviors in high school students. *American Journal of Public Health*, 83, 179-184.
- Gaoni, L., Black, Q.B. & Baldwin, S. (1998). Defining adolescent behaviour disorder: an overview. *Journal of Adolescence* 21, 1-13.
- Giedd, J.N. (2008). The teen brain: Insights from neuroimaging. *Journal of Adolescent Health*, 42,335-343.
- Gissler, M., Puhakka, T., Vuori, M. & Karvonen, S. (2006). Poikien ja tyttöjen hyvinvointi ja terveys tilastoina. Teoksessa S. Karvonen (toim.), Onko sukupuolella väliä? Hyvinvointi, terveys, pojat ja tytöt (s. 18-37). Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusasiain neuvottelukunta & Stakes.
- Gould, M.S., Fisher, P., Parides, M., Flory, M. & Shaffer, D. (1996). Psychosocial risk factors of child and adolescent completed suicide, *Archives of General Psychiatry*, 53, 1155-1162.
- Haapasalo, J. (2006). Kasvuympäristön varhaiset riskitekijät rikollisen käyttäytymisen kehittymisessä. Teoksessa P. Honkatukia & J. Kivivuori (toim.), Määrä, syyt ja kontrolli (s. 123-160). Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221.

- Hankin, B., Abramson, L., Moffitt, T., Siva, P., McGee, R. & Angell, K. (1998). Development of depression from preadolescence to young adulthood: Emerging gender differences in a 10-year longitudinal study. *Journal of Abnormal Psychology, 107*, 128–140.
- Hawkins, J.D., Catalano, R.F. & Miller, J.Y. (1992). Risk and protective factors for alcohol and other drug problems in adolescence and early adulthood: Implications for substance abuse prevention. *Psychological Bulletin, 112*, 64–105.
- Heaton, R.K. (1981). *Wisconsin Card Sorting Manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources, Inc.
- Heino, T. & Johnson, M. (2010). Huostassa olleet nuorina aikuisina. Teoksessa U. Hämäläinen & O. Kangas (toim.), *Perhepiirissä* (s. 266–293). Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- Helimäki, L. & Pelkonen, M. (1970). Tutkimus Kotiniemen koulukodin oppilaisista ja heidän taustatekijöistään 50- ja 60-luvulla sekä 50-luvun oppilaiden jälkikirkollisuudesta. *Sosiaalinen aikakauskirja, 2*, 90–97.
- Hill, J. (2001) Biosocial influences on adolescent behaviours in childhood and adolescence. Teoksessa J. Hill & B. Maughan (toim.), *Conduct disorders in childhood and adolescence* (s. 103–125). Cambridge: University Press.
- Hornick, J.P., Phillips, D.M. & Kerr, N. (1989). Gender differences in behavioral problems of foster children: Implications for special foster care. *Community Alternatives, 1*, 35–52.
- Hukkanen, R., Sourander, A., Bergroth, L. & Piha, J. (1999). Psychosocial factors and adequacy of services for children in children's home. *European Child and Adolescent Psychiatry, 8*, 268–75.
- Hukkanen, R., Sourander, A. & Bergroth, L. (2003). Suicidal ideation and behavior in children's home. *Nordic Journal of Psychiatry, 57*, 131–37.
- Hull, J.G. & Slone, L.B. (2004). Alcohol and self-regulation. Teoksessa R.F. Baumeister & K.D. Vohs (toim.), *Handbook of self-regulation: Research, theory and applications* (s. 466–491). Lontoo: The Guilford Press.
- Hurlburt, M.S., Leslie, L.K., Landsverk, J., Barth, R.P., Burns, B.J., Gibbons, R.D., Slymen, D.J. & Zhang, J. (2004). Contextual predictors of mental health service use among children open to child welfare. *Archives of General Psychiatry, 61*, 1217–1224.
- Jahnukainen, M. (2004). Koulukodissa ja koulukodin jälkeen. Vuosina 1996 ja 2000 valtion koulukodeista kotiutettujen nuorten koulukotikokemukset ja jälkiseuranta vuoteen 2002. Aiheita 29. Helsinki: Sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimuskeskus (Stakes).
- Johnson, S.B., Blum, R.W. & Giedd, J.N. (2009). Adolescent maturity and the brain: The promise and pitfalls of neuroscience research in adolescent health policy. *Journal of Adolescent Health, 45*, 216–221.
- Kalland, M. & Sinkkonen, J. (2001). Finnish children in foster care: evaluating the breakdown of long-term placements. *Child Welfare, 80*, 513–27.

- Kalland, M., Pensola, T.H., Meriläinen, J. & Sinkkonen, J. (2001). Mortality in children registered in the Finnish child welfare registry: population based study. *British Medical Journal*, 323, 207–208.
- Kaplan, S.J., Pelcovitz, D., Salzinger, S., Mandel, F. & Weiner, M. (1997). Adolescent physical abuse and suicide attempts. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 36, 799–808.
- Kaufman, J., Birmaher, B., Brent, D., Rao, U., Flynn, C., Moreci, P., Williamson, D. & Ryan, N. (1997). Schedule for Affective Disorders and Schizophrenia for School-Age Children-Present and Lifetime Version (K-SADS-PL): initial reliability and validity data. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 36, 980–988.
- Keenan, K., Loeber, R. & Green, S. (1999). Conduct disorder in girls: A review of the literature. *Clinical child and family psychology review*, 2, 3–19.
- Keenan, K. & Shaw, D. (1997). Developmental and social influences on young girl's early problem behavior. *Psychological Bulletin*, 121, 95–113.
- Kim-Cohen, J., Caspi, A., Rutter, M., Tomás, M.P. & Moffitt, T.E. (2006). The caregiving environments provided to children by depressed mothers with or without an antisocial history. *American Journal of Psychiatry*, 163, 1009–1018.
- King, N.J. & Bernstein, G.A. (2001). School refusal in children and adolescents: A review of the past 10 years. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 40, 197–205.
- Kitinoja, M. (2005). Kujan päässä koulukoti. Tutkimus koulukoteihin sijoitettujen lasten lastensuojeluasiakkuudesta ja kouluhistoriasta. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (STAKES).
- Kivivuori, J. (2006). Nuorisorikollisuuden kehitys. Teoksessa P. Honkatukia & J. Kivivuori (toim.), Nuorisorikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja, 221, 15–55.
- Knollmann, M., Knoll, S., Reissner, V., Metzelaars, J. & Hebebrand, J. (2010). School avoidance from the point of view of child and adolescent psychiatry. *Deutsches Ärzteblatt International*, 107, 43–49.
- Korkman, M., Kirk, U. & Kemp, S.L. (1997). NEPSY: Lasten neuropsykologinen tutkimus. Helsinki. Psykologien kustannus.
- Kuuri, A. (2008). Kielelliset vaikeudet ja toiminnan ohjauksen ongelmat käytöshäiriöisillä nuorilla – selittääkö samanaikainen lukivaikeus tai tarkkaavuuden häiriö vaikeuksia? Psykologian lisensiaatintutkimus. Jyväskylän yliopisto.
- Lagerspetz, K.M., Björkvist, K. & Peltonen, T. (1988). Is indirect aggression typical of females? General differences in aggressiveness in 11-to 12-year-old children. *Aggressive Behaviour*, 14, 403–414.
- Lahey, B., Loeber, R., Quay, H., Applegate, B., Shaffer, D., Waldman, I., Hart, E., McBurnett, K., Frick, D., Jensen, P., Dulcan, M., Canino, G. & Bird, H. (1998). Validity of DSM-IV subtypes of conduct disorder based on age of onset. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 37, 435–442.

- Lastensuojelulaki (2007).
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.
- Laukkanen, T. (2001). Koulukotinuoren hoidon polun menestys- ja kipupisteet vanhempien näkökulmasta. Etelä-Savon sairaanhoitopiirin julkaisuja nro 23.
- Lehto-Salo, P., Kuuri, A., Marttunen, M., Mahlanen, A., Toivonen, V.-M., Toivola, P., Närhi, V., Ahonen, T. & Koponen, H. (2002). Polku-tutkimus. Tutkimus nuorista kolmessa koulukodissa. Psykiatrinen ja neuropsykologinen näkökulma. Aiheita 16. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus (Stakes).
- Lehto-Trapanowski, P. (1997). Uudet perheet – vanhat murheet. Pääkaupunkiseudun uudet lastensuojeluasiakkaat 1997. Helsingin kaupungin tilastokeskuksen tutkimuksia 10.
- Leinonen, S., Müller, K., Leppänen, P.H.T., Aro, M., Ahonen, T. & Lyytinen, H. (2001). Heterogeneity in adult dyslexia disorders. Relating processing skills to the speed and accuracy of oral text reading. *Reading and writing: An interdisciplinary Journal*, 14, 265–296.
- Levine, M.D., Karniski, W.M., Palfrey, J.S., Meltzer, L.J. & Fenton, T. (1985). A study of risk factor complexes in early adolescent delinquency. *American journal of diseases of children*, 139, 50–6.
- Lezak, M.D. (1983). *Neuropsychological assessment*. New York: Oxford University Press.
- Loeber, R., Burke, J.D. & Lahey, B.B. (2002). What are the adolescent antecedents to antisocial personality disorder? *Criminal Behavior and Mental Health*, 12, 24–36.
- Loeber R & Coie J. (2001). Continuities and discontinuities of development, with particular emphasis on emotional and cognitive components of disruptive behaviour. Teoksessa J. Hill & B. Maughan (toim.), *Conduct disorders in childhood and adolescence* (s. 379–407). Cambridge: University Press.
- Loeber, R. & Hay, D. (1997). Key issues in the development of aggression and violence from childhood to early adulthood. *Annual Review of Psychology*, 48, 371–410.
- Loeber, R. & Keenan, K. (1994). Interaction between conduct disorder and its comorbid conditions: effects of age and gender. *Clinical Psychological Review*, 14, 497–523.
- Luria, A.R. (1961). *The role of speech in the regulation of normal and abnormal behavior*. New York: Basic Books.
- Lynam, D.R. & Henry, B. (2001). The role of neuropsychological deficits in conduct disorder. Teoksessa J. Hill & B. Maughan (toim.), *Conduct disorders in childhood and adolescence* (s. 235–263). Cambridge: University Press.
- Lyons, M.J., True, W.R., Eisen, S.A., Goldberg, J., Meyer, J.M., Faraone, S.V., Eaves, L.J. & Tsuang, M.T. (1995). Differential heritability of adult and juvenile antisocial traits. *Archives of General Psychiatry*, 52, 906–915.
- Lyytinen, H. (1997). In search of the precursors of dyslexia: A prospective study of children at risk for reading problems. Teoksessa C. Hulme & M. Snowling (toim.), *Dyslexia: biology, cognition and intervention* (s. 97–107). Lontoo: Whurr Publisher Ltd.

- Marmorstein, N.R. & Iacono, W.G. (2003). Major depression and conduct disorder in a twin sample: gender, functioning and risk for future psychopathology. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 42, 225–33.
- Marttunen, M. (1994). Adolescent suicide in Finland. Publications of the national public health institute. Kansanterveystieteen laitos A2.
- Maughan, B. (2001). Conduct disorder in context. Teoksessa J. Hill & B. Maughan (toim.), *Conduct disorders in childhood and adolescence* (s. 169–201). Cambridge: University Press.
- Maughan, B., Rowe, R., Messer, J., Goodman, R. & Meltzer, H. (2004). Conduct disorder and oppositional defiant disorder in a national sample: developmental epidemiology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45, 609–21.
- McAnarney, E.R. (2008). Adolescent brain development: Forging new links? *Journal of Adolescent Health*, 42, 321–323.
- McCann, J.B., James, A., Wilson, S. & Dunn, G. (1996). Prevalence of psychiatric disorders in young people in the care system. *British Medical Journal*, 313, 1529–1530.
- McMillen, J.C., Zima, B.T., Scott, L.D., Auslander, W.F., Munson, M.R., Ollie, M.T. & Spitznagel, E.L. (2005). Prevalence of psychiatric disorders among older youths in the foster care system. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 44, 88–95.
- Moffitt, T.E., Caspi, A., Belsky, J. & Silva, P.A. (1992). Childhood experience and the onset of Menarche: A test of a sociobiological model. *Child development*, 63, 47–58.
- Moffitt, T.E. (1993). Adolescence-limited and life-course persisted antisocial behaviour: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100, 674–701.
- Moffitt, T.E., Caspi, A., Rutter, M. & Silva, P.A. (2001). *Sex differences in antisocial behaviour; Conduct disorder, delinquency and violence in the Dunedin longitudinal study*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Moffitt, T.E. (2003). Life-course persistent and adolescence-limited antisocial behavior: A 10-year research review and a research agenda. Teoksessa B. Lahey, T.E. Moffitt & A. Caspi (toim.), *The causes of conduct disorder and serious juvenile delinquency* (s. 49–75). New York: Guilford.
- Moffitt, T.E. (2006). Life-course persistent versus adolescence-limited antisocial behavior. Teoksessa D. Cicchetti & D.J. Cohen (toim.), *Developmental psychopathology*, 2. painos, (s. 570–598). New York: Wiley.
- Moffitt, T.E., Arseneault, L., Jaffee, S.R., Kim-Cohen, J., Koenen, K.C., Odgers, C.L., Slutske, W.S. & Viding, E. (2008). Research review: DSM-V conduct disorder: Research needs for an evidence base. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49, 3–33.
- Mäki, N. (1950). Valtion kasvatustieteiden tutkimuskeskuksen vuosien 1931–35 päässeiden poikien myöhempi rikollisuus. Saatavissa: www.nmi.fi/niilomäki/bibliografia.html.

- Nurmi, J.-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. (2006). *Ihmisen psykologinen kehitys*. Helsinki: WSOY.
- Ogden, P., Minton, K. & Pain, C. (2009). *Trauma ja keho, sensomotorinen psykoterapia*. Helsinki-Oulu: Traumaterapiakeskus.
- Ortiz, J. & Raine, A. (2004). Heart rate and antisocial behavior in children and adolescents: A meta-analysis. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 32, 577-585.
- Van der Pahlen, B., Lepistö, J. & Marttunen, M. (2008). Nuoret, päihteet ja väkivalta. *Kansanterveyslaitoksen julkaisu* 4.
- Pajer, K. (1998). What happens to "bad girls?" A review of the adult outcomes of antisocial adolescent girls. *American Journal of Psychiatry*, 155, 862-870.
- Pasanen, T. (2001). Lastenkodin asiakaskunta. Psykiatrinen tutkimus lastenkotilasten kehityksellisistä riski- ja suojaavista tekijöistä, oirehdinnasta sekä hoidontarpeesta. *Annales Universitatis Turkuensis Ser C*.
- Pennington, B.F. (2002). *The development psychopathology - nature and nurture*. New York: The Guilford Press.
- Pennington, B.F. (2006). From single to multiple deficit of developmental disorders. *Cognition*, 101, 385-413.
- Pennington, B.F. & Ozinoff, S. (1996). Executive functions and developmental psychopathology. *Journal of Child Psychology Psychiatry*, 37, 51-87.
- Piaget, J. (1955). *The language and thought of the child*. Lontoo: Routledge & Kegan Paul.
- Pösö, T. (1990). Pahantapaiset perhehoitoon! Laitoshuollon, sen kritiikin ja yhden vaihtoehdon tarkastelua. *Sosiaalipolitiikka*, 2, 1985-2000.
- Pösö, T. (1993). Kolme koulukotia. Tutkimus tyttöjen ja poikien poikkeavuuden määrittelykäytännöistä koulukodissa. *Acta Universitas Tampereensis. Ser A, Vol. 388*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Raine, A. (2002). Biosocial studies of antisocial and violent behavior in children and adults: A review. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 30, 311-326.
- Raine, A., Lencz, T., Bihrl, S., LaCasse, L. & Collettin, P. (2000). Reduced prefrontal gray matter volume and reduced autonomic activity in antisocial personality disorder. *Archives of General Psychiatry*, 57, 119-127.
- Rhule, D.M., McMahon, R.J. & Spieker, S.J. (2004). Relations of adolescent mothers' history of antisocial behaviour to child conduct problems and social competence. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 33, 524-535.
- Reiss, D., Hetherington, E.M., Plomin, R., Howe, G.W., Simmens, S.J., Henderson, S.H., O'Connor, T.J., Bussell, D.A., Anderson, E.R. & Law, T. (1995). Genetic questions of environmental studies. *Archives of General Psychiatry*, 52, 925-936.
- Reitan, M. & Davidson, L.A. (1974). *Clinical neuropsychology: current status and applications*. New York: Hemisphere.
- Renaud, J., Brent, D.A., Birmaher, B., Chiappetta, L. & Bridge, J. (1999). Suicide in adolescents with disruptive disorders. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 38, 846-851.

- Richards, I. (1996). Psychiatric disorder among adolescents in custody. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 30, 788-793.
- Robins, L.N. & McEvoy, L. (1990). Conduct problems as predictors of substance abuse. Teoksessa L.N. Robins & M. Rutter (toim.), *Straight and devious pathways from childhood to adulthood* (s. 182-204). Cambridge: Cambridge University Press.
- Rose, R.J., Dick, D.M., Viken, R.J., Pulkkinen, L. & Kaprio, J. (2004). Genetic and environmental effects on conduct disorder and alcohol dependence symptoms and their covariation at age 14. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 28, 1541-1548.
- Rosenfeld, A.A., Pilowsky, D.J., Fine, P., Thorpe, M., Fein, E., Simms, M.D., Halfon, N., Irwin, M., Alfaro, J., Saletsky, R. & Nickman, S. (1997). Foster care: An update. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 36, 448-457.
- Rutter, M. (1985). Resilience in the face of adversity. *British Journal of Psychiatry*, 147, 598-611.
- Scholte, E.M. (1997). Exploration of criteria for residential and foster care. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38, 657-66.
- Sher, K. (1991). *Children of alcoholics: A critical appraisal of theory and research*. Chicago: University of Chicago Press.
- Siebenbruner, J., Englund, M.M., Egeland, B. & Hudson, K. (2006). Developmental antecedents of late adolescence substance use patterns. *Developmental Psychopathology*, 18, 551-571.
- Silverthorn, P. & Frick, P.J. (1999). Developmental pathways to antisocial behaviour: The delayed-onset pathway in girls. *Development and psychopathology*, 11, 101-126.
- Silverthorn, P., Frick, P.J. & Reynolds, R. (2001). Timing of onset and correlates of severe conduct problems in adjudicated girls and boys. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 23, 171-181.
- Simonoff, E. (2001). Genetic influence on conduct disorders. Teoksessa J. Hill & B. Maughan (toim.), *Conduct disorders in childhood and adolescence* (s. 202-234). Cambridge: University Press.
- Sourander, A., Jensen, P., Davies, M., Niemelä, S., Elonheimo, H., Ristkari, T., Helenius, H., Sillanmäki, L., Piha, J., Kumpulainen, K., Tamminen, T., Moilanen, I. & Almqvist, F. (2007). Who is at greatest risk of adverse long-term outcomes? The Finnish from a boy to a man study. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 46, 1148-1161.
- Spitzer, R.L., Williams, J.B.W., Gibbon, M. & First, M.B. (1989). *The structured clinical interview for DSM-III-R (SCID-I)*. New York State Psychiatric Institute: Biometrics Research.
- Spreen, O. & Strauss, E. (1998). *A compendium of neuropsychological test. Administration, norms and commentary*. New York: Oxford University Press.
- SPSS Inc. (2005). *SPSS Base 14.0 User's Guide*. Chicago: SPSS Inc.

- Stein, E., Rae-Grant, N., Acland, S. & Avison, W. (1994). Psychiatric disorders of children "in care": Methodology and demographic correlates. *Canadian Journal of Psychiatry*, 39, 341-347.
- Steinberg, L. (2005). Cognitive and affective development in adolescence. *Trends in Cognitive Science*, 9, 69-74.
- Stewart, M.A., de Blois, S., Meardon, J. & Cummings, C. (1980). Aggressive conduct disorder of children. The clinical picture. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 168, 604-610.
- Storvoll, E.E. & Wichstrøm, L. (2003). Gender differences in changes and stability of conduct problems from early adolescence to early adulthood. *Journal of Adolescence*, 26, 413-429.
- Sung, M., Erkanli, A., Angold, A. & Costello, E.J. (2004). Effects of age at first substance use and psychiatric comorbidity on the development of substance use disorders. *Drug and Alcohol Dependence*, 75, 287-299.
- Susman, E.J. (2006). Psychobiology and persistent antisocial behavior: Stress, early vulnerabilities and the attenuation hypothesis. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 30, 376-389.
- Susman, E.J. & Rogol, A. (2004). Puberty and psychological development. Teoksessa R.M. Lerner & L. Steinberg (toim.), *Handbook of Adolescent Psychology*, 2. painos (s. 15-44). New York: Wiley.
- Stakes (2008). Tilastot. Saatavissa:
<http://www.stakes.fi/Tilastot/Aiheittain/terveyspalvelut/Avohoito/erikoissairaanhoidonavohoitokäynnit.htm>.
- Stakes ja valtion koulukodit (2008). Valtion koulukotien strategia vuoteen 2015. Stakes.
- Stakes (2009). Tilastot. Stakes.
- Szatmari, P., Boyle, M. & Offord, D. (1989). ADHD and conduct disorder: Degree of diagnostic overlap and differences among correlates. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 28, 865-872.
- Teichner, G. & Golden, C.J. (2000). The relationship of neuropsychological impairment to conduct disorder in adolescence: A conceptual review. *Aggression and violent behavior*, 5, 509-528.
- Toivola, P. (1987). Koulukotinuorten seurantatutkimus; 1980-1982 Kotiutetut oppilaat. *Sosiaalihuollituksen julkaisuja* 20.
- Valtiovarainministeriö (2010). Nuoret työmarkkinoilla. Miten nuorten työllistymistä tulisi edistää? Valtiovarainministeriön julkaisuja 14.
- Viale-Val, G. & Sylvester, C. (1993). Female delinquency. Teoksessa M. Sugar (toim.), *Female adolescent development* (s.169-191). New York: Brunner-Mazel.
- Viding, E. & Jones, A.P. (2008). Cognition to genes via the brain in the study of conduct disorder. *The Quarterly Journal of Experimental Psychology*, 61, 171-181.
- Viding, E., Jones, A., Frick, P.J., Moffitt, T.E. & Plomin, R. (2008). Heritability of antisocial behaviour at nine-years: Do callous-unemotional traits matter? *Developmental Science*, 11, 17-22.

- Vivona, J.M., Ecker, B., Halgin, R.P., Cates, D., Garrison, W.T. & Friedman, M. (1995). Self- and other-directed aggression in child and adolescent psychiatric inpatients. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 34, 434-444.
- Vitaro, F., Gendreau, P.L., Tremblay, R.E. & Oligny, P. (1998). Reactive and proactive aggression differentially predict later conduct problems. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 39, 377-385.
- Vreugdenhil, C., van den Brink, W., Wouters, L.F. & Doreleijers, T.A. (2003). Substance use, substance use disorders and comorbidity patterns in a representative sample of incarcerated male Dutch adolescents. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 191, 372-378.
- Wasserman, G.A., McReynolds, L.S., Ko, S.J., Katz, L.M. & Carpenter, J.R. (2005). Gender differences in psychiatric disorders at juvenile probation intake. *American Journal of Public Health*, 95, 131-137.
- Wechsler, D. (1974). WISC-R manual. Wechsler Intelligence Scale for Children - Revised. New York: Psychological Corporation.
- Wechsler, D. (1981). WAIS-R manual. Wechsler Adult Intelligence Scale - Revised. New York: Psychological Corporation.
- Werner, E.E. (1989). High-risk children in young adulthood: A longitudinal study from birth to 32 years. *American Journal of Orthopsychiatry*, 59, 72-81.
- Wichstrøm, L., Skogen, K. & Oia, T. (1996). Increased rate of conduct problems in urban areas: what is the mechanism? *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 35, 471-479.
- Windle, M. (1994). Coexisting problems and alcoholic family risk among adolescents. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 28, 157-64.
- World Health Organization (1992). *The Tenth Revision of International Classification of Diseases and Related health Problems (ICD-10)*. Geneva: WHO.
- Zoccolillo, M. (1993). Gender and the development of conduct disorder. *Developmental Psychopathology*, 5, 65-78.

LIITE 1

DSM-IV:n mukaiset diagnostiset kriteerit (American Psychiatric Association 1994)

KÄYTÖSHÄIRIÖ

A. Toistuva ja itsepintainen muiden oikeuksia ja ikäryhmän tärkeitä sosiaalisia normeja rikkova käyttäytymismallia, joka ilmenee kolmen tai useamman seuraavan kriteerin täyttymisenä viimeisten 12 kuukauden aikana ja ainakin yhden täyttymisenä viimeisten kuuden kuukauden aikana.

Aggressiivisuus ihmisiä ja eläimiä kohtaan

- (1) usein sortaa, uhkailee tai pelottelee muita
- (2) aloittaa usein tappeluita
- (3) on käyttänyt asetta jolla voi aiheuttaa pahoja fyysisiä vammoja (esim. maalia, kiveä, rikkinäistä pulloa, veistä, ampuma-asetta)
- (4) on fyysisesti julma ihmisille
- (5) on fyysisesti julma eläimille
- (6) on ryöstänyt uhkaamalla uhria (esim. mukilointi, kiristys, aseellinen ryöstö)
- (7) on pakottanut toisen seksuaaliseen toimintaan

Omaisuuksien tuhoaminen

- (8) on ollut syyttämässä tahallaan tulta tarkoituksena vakavien vahinkojen aiheuttaminen
- (9) on tahallaan tuhonnut toisen omaisuutta (muuten kuin polttamalla)

Vilpillisyys tai varkaus

- (10) on murtautunut jonkun muun kotiin, rakennukseen tai autoon
- (11) valehtelee usein saadakseen tavaroita tai palveluksia tai välttääkseen velvollisuuksia
- (12) on varastanut arvokkaita tavaroita uhkaamalla uhria (esim. myymälävarkaus, väärennys)

Vakava sääntöjen rikkominen

- (13) on usein ulkona myöhään vanhempien määräyksistä huolimatta jo ennen 13 ikävuotta
- (14) on ainakin kahdesti karannut kotoa yöksi asuessaan vanhempien tai sijaisvanhempien luona (tai yhden kerran pidemmäksi aikaa)
- (15) on pinnannut usein koulusta jo ennen 13 ikävuotta

B. Käyttäytymishäiriöt aiheuttavat kliinisesti merkittävää haittaa sosiaalisessa, koulutuksellisessa tai ammatillisessa toiminnassa.

C. Jos yksilö on 18-vuotias tai vanhempi, kriteerit eivät vastaa epäsosiaalista persoonallisuutta.

Määritä tyyppi alkamisiän suhteen:

Lapsuudessa alkava tyyppi: ainakin yhden käytöshäiriölle ominaisen kriteerin esiintymisenä ennen kymmenen vuoden ikää

Nuoruudessa alkava tyyppi: minkä tahansa käytöshäiriölle ominaisen kriteerin puuttumisena ennen kymmenen vuoden ikää

Määritä vaikeusaste:

Lievä: vähän tai ei lainkaan enemmän käytöshäiriöitä kuin vaaditaan diagnoosin tekemiseen, ja ne aiheuttavat vain hieman haittaa muille (esim. valehtelu, pinnaaminen, luvaton myöhäinen kotiintulo)

Keskivaikea: jonkin verran tai kohtalaisesti käytöshäiriöitä ja haittaa muille ihmiselle (esim. uhkaamatta varastaminen, vandalismi)

Vaikea: paljon enemmän käytöshäiriöitä kuin vaaditaan diagnoosin tekemiseen, ja ne aiheuttavat huomattavaa haittaa muille ihmisille (pakottaminen seksiin, fyysinen julmuus, aseiden käyttö, ryöstö, murto).

UHMAKKUUSHÄIRIÖ

A. Vähintään kuuden kuukauden ajan kestävä vastahankainen, vihamielinen ja uhmaava käyttäytyminen, jonka aikana toteutuu vähintään neljä seuraavista kohdista:

- (1) menettää malttinsa
- (2) riitelee aikuisten kanssa
- (3) esiintyy tarkoituksellisesti uhmakkaasti ja kieltäytyy suostumasta vanhempien vaatimukseen tai sääntöihin
- (4) ärsyttää usein tahallaan ihmisiä
- (5) syyttää usein muita virheistään tai huonosta käyttäytymisestään
- (6) on usein herkkä ja ärsyyntyy helposti
- (7) on usein vihainen ja pahantuulinen on usein ilkeä ja kostonhimoinen
- (8) Huomautus: Katso kriteeri täytyneeksi vain jo käyttäytymistä esiintyy ikään ja kehitystasoon nähden tavallista useammin.

B. Käyttäytymishäiriöt aiheuttavat haittaa sosiaalisessa, koulutuksellisessa tai ammatillisessa toiminnassa.

C. Käyttäytyminen ei ilmene ainoastaan psykoottisen tai mielialahäiriön aikana.

Varsinaisen käytöshäiriön kriteerit eivät täyty, ja jos henkilö on yli 18-vuotias, epäsosiaalisen persoonallisuuden kriteerit ei täyty.

JYVÄSKYLÄ STUDIES IN EDUCATION, PSYCHOLOGY AND SOCIAL RESEARCH

- 1 KYÖSTIÖ, O. K., Oppilaiden terveydentilan riippuvuus koulutyypistä. - Health status of pupils according to type of school. 78 p. Summary 6 p. 1962.
- 2 HEINONEN, VEIKKO, Differentiation of primary mental abilities. 136 p. 1963.
- 3 ELONEN, ANNA S., TAKALA, MARTTI & RUOPPILA ISTO, A study of intellectual functions in children by means of the KTK performance scales. 181 p. 1963.
- 4 JUURMAA, JYRKI, On the ability structure of the deaf. 114 p. 1963.
- 5 HEINONEN, VEIKKO, Lyhennetty faktori-analyysi. - A short method for factor analysis. 76 p. Summary 5 p. 1963.
- 6 PITKÄNEN, PENTTI, Fyysisen kunnon rakenne ja kehittyminen. - The structure and development of physical fitness. 163 p. Summary 10 p. 1964.
- 7 NURMI, VELI, Maamme seminaarien varsinaisen opettajakoulutuksen synty ja kehittyminen viime vuosisadalla I. - Die Entehung und Entwicklung der praktischen Lehrer-bildung unserer Lehrerseminare im vorigen Jahrhundert I. 270 p. Zusammenfassung 15 p. 1964.
- 8 NURMI, VELI, Maamme seminaarien varsinaisen opettajakoulutuksen synty ja kehittyminen viime vuosisadalla II. - Die Entstehung und Entwicklung der praktischen Lehrer-bildung unserer Lehrerseminare im vorigen Jahrhundert II. 123 p. Zusammenfassung 10 p. 1964.
- 9 NUMMENMAA, TAPIO, The language of the face. 66 p. 1964.
- 10 ISOSAARI, JUSSI, Bruno Boxström ja Sortavalan seminaarin kasvatusaineiden opetus 1882-1917. - Bruno Boxström und der Unterricht in den pädagogischen Fächern am Seminar von Sortavala 1882-1917. 167 p. Zusammenfassung II p. 1964.
- 11 NUMMENMAA, TAPIO & TAKALA, MARTTI, Parental behavior and sources of information in different social groups. 53 p. 1965.
- 12 WECKROTH, JOHAN, Studies in brain pathology and human performance I. - On the relationship between severity of brain injury and the level and structure of intellectual performance. 105 p. 1965.
- 13 PITKÄNEN, PENTTI, Ärsyke- ja reaktioanalyttisten faktorointitulosten vastaavuudesta. - On the congruence and coincidence between stimulus analytical and response analytical factor results. 223 p. Summary 14 p. 1967.
- 14 TENKKU, JUSSI, Are single moral rules absolute in Kant's ethics? 31 p. 1967.
- 15 RUOPPILA, ISTO, Nuorten ja varttuneiden opiskelijoiden väliset asenne-erot eräissä ylioppilaspohjaisissa oppilaitoksissa. - Attitude differences between young and advanced university and college students. 182 p. Summary 14 p. 1967.
- 16 KARVONEN, JUHANI, The structure, arousal and change of the attitudes of teacher education students. 118 p. 1967.
- 17 ELONEN, ANNA S., Performance scale patterns in various diagnostic groups. 53 p. 1968.
- 18 TUOMOLA, UUNO, Kansakouluntarkastajaan kohdistuvista rooli-odotuksista. - On role-expectations applied to school inspectors. 173 p. Summary 8 p. 1968.
- 19 PITKÄNEN, LEA, A descriptive model of aggression and nonaggression with applications to childrens behaviour. 208 p. 1969.
- 20 KOSKIAHO, BRIITTA, Level of living and industrialisation. 102 p. 1970.
- 21 KUUSINEN, JORMA, The meaning of another person's personality. 28 p. 1970.
- 22 VILJANEN, ERKKI, Pohjakoulutustaso ja kansakoulunopettajan kehitysympäristöjen muodostuminen. - The level of basic education in relation to the formation of the development milieus of primary school teachers. 280 s. Summary 13 p. 1970.
- 23 HAGFORS, CARL, The galvanic skin response and its application to the group registration of psychophysiological processes. 128 p. 1970.
- 24 KARVONEN, JUHANI, The enrichment of vocabulary and the basic skills of verbal communication. 47 p. 1971.
- 25 SEPPO, SIMO, Abiturienttien asenteet uskonnon-opetukseen. - The attitudes of students toward religious education in secondary school. 137 p. Summary 5 p. 1971.
- 26 RENKO MANU, Opettajan tehokkuus oppilaiden koulusaavutusten ja persoonallisuuden kehittämisesä. - Teacher's effectiveness in improving pupils' school achievements and developing their personality. 144 p. Summary 4 p. 1971.
- 27 VAHERVA, TAPIO, Koulutustulokset peruskoulun ala-asteella yhteisömuuttajien selittäminä. - Educational outcomes at the lower level of the comprehensive school in the light of ecological variables. 158 p. Summary 3 p. 1974.
- 28 OLKINUORA, ERKKI, Norm socialization. The formation of personal norms. 186 p. Tiivistelmä 4 p. 1974.
- 29 LIIKANEN, PIIRKKO, Increasing creativity through art education among pre-school children. 44 p. Tiivistelmä 4 p. 1975.
- 30 ELONEN, ANNA S., & GUYER, MELVIN, Comparison of qualitative characteristics of human figure drawings of Finnish children in various diagnostic categories. 46 p. Tiivistelmä 3 p. 1975.
- 31 KÄÄRIÄINEN, RISTO, Physical, intellectual, and personal characteristics of Down's syndrome. 114 p. Tiivistelmä 4 p. 1975.
- 32 MÄÄTTÄ, PAULA, Images of a young drug user. 112 p. Tiivistelmä 11 p. 1976.
- 33 ALANEN, PENTTI, Tieto ja demokratia. - Epistemology and democracy. 140 p. Summary 4 p. 1976.
- 34 NUPPONEN, RIITTA, Vahvistajaroolit aikuisten ja lapsen vuorovaikutuksessa. - The experimental roles of reinforcing agent in adult-child interaction. 209 p. Summary 11 p. 1977.

- 35 TEIKARI, VEIKKO, Vigilanssi-ilmiön mittaamisesta ja selitysmahdollisuuksista. – On measuring and explanation of vigilance. 163 p. Summary 2 p. 1977.
- 36 VOLANEN, RISTO, On conditions of decision making. A study of the conceptual foundations of administration. – Päätöksenteon edellytyksistä. Tutkimus hallinnon käsitteellisistä perusteista. 171 p. Tiivistelmä 7 p. 1977.
- 37 LYYTINEN, PAULA, The acquisition of Finnish morphology in early childhood. – Suomen kielen morfologisten säännönmukaisuuksien omaksuminen varhaislapsuudessa. 143 p. Tiivistelmä 6 p. 1978.
- 38 HAKAMÄKI, SIMO, Maaseudulle muutto muutto liikkeen osana. – Migration on rural areas as one element of migration as a whole. 175 p. Summary 5 p. 1978.
- 39 MOBERG, SAKARI, Leimautuminen erityispedagogiikassa. Nimikkeisiin apukoululainen ja tarkkailuluokkalainen liittyvät käsitykset ja niiden vaikutus hypoteettista oppilasta koskeviin havaintoihin. – Labelling in special education. 177 p. Summary 10 p. 1979.
- 40 AHVENAINEN, OSSI, Lukemis- ja kirjoittamishäiriöinen erityisopetuksessa. – The child with reading and writing disabilities in special education. 246 p. Summary 14 p. 1980.
- 41 HURME, HELENA, Life changes during childhood. – Lasten elämänmuutokset. 229 p. Tiivistelmä 3 p. 1981.
- 42 TUTKIMUS YHTEISKUNTAPOLITIIKAN VIITOITAJANA. Professori Leo Paukkuselle omistettu juhla kirja. 175 p. 1981.
- 43 HIRSIJÄRVI, SIRKKA, Aspects of consciousness in child rearing. – Tietoisuuden ongelma kotikasvatuksessa. 259 p. 1981.
- 44 LASONEN, KARI, Siirtolaisoppilas Ruotsin kouluyhteisössä. Sosiometrinen tutkimus. – A socio-metric study of immigrant pupils in the Swedish comprehensive school. 269 p. Summary 7 p. 1981.
- 45 AJATUKSEN JA TOIMINNAN TIET. Matti Juntusen muistokirja. 274 p. 1982.
- 46 MÄKINEN, RAIMO, Teachers' work, wellbeing, and health. – Opettajan työ, hyvinvointi ja terveys. 232 p. Tiivistelmä 2 p. 1982.
- 47 KANKAINEN, MIKKO, Suomalaisen peruskoulun eriyttämisratkaisun yhteiskunnallisen taustan ja siirtymävaiheen toteutuksen arviointi. 257 p. Summary 11 p. 1982.
- 48 WALLS, GEORG, Health care and social welfare in, cooperation. 99 p. Tiivistelmä 9 p. 1982.
- 49 KOIVUKARI, MIRJAMI, Rote learning comprehension and participation by the learners in Zairian classrooms. – Mekaaninen oppiminen, ymmärtäminen ja oppilaiden osallistumisen opetukseen zairelaisissa koululuokissa. 286 p. Tiivistelmä 11 p. 1982.
- 50 KOPONEN, RITVA, An item analysis of tests in mathematics applying logistic test models. – Matematiikan kokeiden osioanalyysi logistisia testimalleja käyttäen. 187 p. Tiivistelmä 2 p. 1983.
- 51 PEKONEN, KYÖSTI, Byrokrania politiikan näkökulmasta. Poliitiikan ja byrokratian keskinäinen yhteys valtio- ja yhteiskuntaprosessin kehityksen valossa. – Bureaucracy from the viewpoint of politics. 253 p. 1983.
- 52 LYYTINEN, HEIKKI, Psychophysiology of anticipation and arousal. – Antisipaation ja viriämisen psykofysiologia. 190 p. Tiivistelmä 4 p. 1984.
- 53 KORAKIANGAS, MIKKO, Lastenneuvolan terveydenhoitajan arvioinnit viisivuotiaiden lasten psyykkisestä kehityksestä. – The psychological assessment of five-year-old children by public health centres. 227 p. Summary 14 p. 1984.
- 54 HUMAN ACTION AND PERSONALITY. Essays in honour of Martti Takala. 272 p. 1984.
- 55 MATILAINEN, JOUKO, Maanpuolustus ja eduskunta. Eduskuntaryhmien kannanotot ja koheesio maanpuolustuskysymyksissä Paasikiven-Kekkonen kaudella 1945-1978. – Defence and Parliament. 264 p. Summary 7 p. 1984.
- 56 PUOLUE, VALTIO JA EDUSTUKSELLINEN DEMOKRATIA. Pekka Nyholmille omistettu juhla kirja. – Party, state and representational democracy. 145 p. Summary 2 p. 1986.
- 57 SIISIÄINEN, MARTTI, Intressit, yhdistyslaitos ja poliittisen järjestelmän vakaisuus. – Interests, voluntary associations and the stability of the political system. 367 p. Summary 6 p. 1986.
- 58 MATTLAR, CARL-ERIK, Finnish Rorschach responses in cross-cultural context: A normative study. 166 p. Tiivistelmä 2 p. 1986.
- 59 ÄYSTÖ, SEIJA, Neuropsychological aspects of simultaneous and successive cognitive processes. – Rinnakkaisen ja peräkkäisen informaation prosessoinnin neuropsykologiasta. 205 p. Tiivistelmä 10 p. 1987.
- 60 LINDH, RAIMO, Suggestiiviset mielikuvamallit käyttäytymisen muokkaajina tarkkailuluokkalaisilla. – Suggestive covert modeling as a method with disturbed pupils. 194 p. Summary 8 p. 1987.
- 61 KORHONEN, TAPANI, Behavioral and neural short-latency and long-latency conditioned responses in the cat. – Välittömät ja viivästetyt hermostolliset ja käyttäytymisvasteet klassisen ehdollistamisen aikana kissalla. 198 p. Tiivistelmä 4 p. 1987.
- 62 PAHKINEN, TUULA, Psykoterapian vaikutus minäkäsitykseen. Psykoterapian käynnistämisen muutosprosessin vaikutus korkeakouluopiskelijoiden minäkäsitykseen. – Change in self-concept as a result of psychotherapy. 172 p. Summary 6 p. 1987.
- 63 KANGAS, ANITA, Keski-Suomen kulttuuri-toimintakokeilu tutkimuksena ja politiikkana. – The action research on cultural-activities in the Province of Central Finland. 301 p. Summary 8 p. 1988.
- 64 HURME, HELENA, Child, mother and grandmother. Intergenerational interaction in

- 65 Finnish families. 187 p. 1988.
 RASKU-PUTTONEN, HELENA, Communication between parents and children in experimental situations. - Vanhempien ja lasten kommunikointi strukturoiduissa tilanteissa. 71 p. Tiivistelmä 5 p. 1988.
- 66 TOSKALA, ANTERO, Kahvikuppineurootikkojen ja paniikkiagorafobikkojen minäkuvat minäsystemin rakenteina ja kognitiivisen oppimis-terapian perustana. - The self-images of coffee cup neurotics and panic agoraphobics as structures of a selfsystem and a basis for learning therapy. 261 p. Summary 6 p. 1988.
- 67 HAKKARAINEN, LIISA, Kuurojen yläasteen oppilaiden kirjoitetun kielen hallinta. - Mastery of written language by deaf pupils at the upper level of Comprehensive school. 281 p. Summary 11 p. 1988.
- 68 NÄTTI, JOUKO, Työmarkkinoiden lohkoutuminen. Segmentaatioteoriat, Suomen työmarkkinat ja yritysten työvoimastrategiat. - Segmentation theories, Finnish labour markets and the use of labour in retail trade. 189 p. Summary 10 p. 1989.
- 69 AALTOLA, JUHANI, Merkitys opettamisen ja oppimisen näkökulmasta Wittgensteinin myöhäisfilosofian ja pragmatismen valossa. - Meaning from the point of view of teaching and learning in the light of Wittgenstein's later philosophy and pragmatism. 249 p. Summary 6 p. 1989.
- 70 KINNUNEN, ULLA, Teacher stress over a school year. - Opettajan työstressi lukuvuoden aikana. 61 p. Tiivistelmä 3 p. 1989.
- 71 BREUER, HELMUT & RUOHO, KARI (Hrsg.), Pädagogisch-psychologische Prophylaxe bei 4-8-jährigen Kindern. - Pedagogis-psykologinen ennaltaehkäisy neljästä kahdeksaan vuoden iässä. 185 S. Tiivistelmä 1 S. 1989.
- 72 LUMMELAHTI, LEENA, Kuusivuotiaiden sopeutuminen päiväkotiin. Yksilöllistetty malliohjelma päiväkotiin heikosti sopeutuvien kuusivuotiaiden ohjauksessa sekä vanhempien kasvatuskäytännön yhteydet lapsen sopeutumiseen ja minäkäsitykseen. - The adjustment of six-year-old children to day-care-centres. 224 p. Summary 9 p. 1990.
- 73 SALOVIITA, TIMO, Adaptive behaviour of institutionalized mentally retarded persons. - Laitoksessa asuvien kehitysvammaisten adaptiivinen käyttäytyminen. 167 p. Tiivistelmä 4 p. 1990.
- 74 PALONEN, KARI et SUBRA, LEENA (Eds.), Jean-Paul Sartre - un philosophe du politique. - Jean-Paul Sartre - poliittisuuden filosofi. 107 p. Tiivistelmä 2 p. 1990.
- 75 SINIVUO, JUHANI, Kuormitus ja voimavarat upseerin uralla. - Work load and resources in the career of officers. 373 p. Summary 4 p. 1990.
- 76 PÖLKKI, PRJJO, Self-concept and social skills of school beginners. Summary and discussion. - Koulutulokkaiden minäkäsitys ja sosiaaliset taidot. 100 p. Tiivistelmä 6 p. 1990.
- 77 HUTTUNEN, JOUKO, Isän merkitys pojan sosiaaliselle sukupuolelle. - Father's impact on son's gender role identity. 246 p. Summary 9 p. 1990.
- 78 AHONEN, TIMO, Lasten motoriset koordinaatiohäiriöt. Kehitysneuro psykologinen seuranta-tutkimus. - Developmental coordination disorders in children. A developmental neuropsychological follow-up study. 188 p. Summary 9 p. 1990.
- 79 MURTO, KARI, Towards the well functioning community. The development of Anton Makarenko and Maxwell Jones' communities. - Kohti toimivaa yhteisöä. Anton Makarenkon ja Maxwell Jonesin yhteisöjen kehitys. 270 p. Tiivistelmä 5 p. Cp2`<, 5 c. 1991.
- 80 SEIKKULA, JAAKKO, Perheen ja sairaalan rajasynteesi potilaan sosiaalisessa verkostossa. - The family-hospital boundary system in the social network. 285 p. Summary 6 p. 1991.
- 81 ALANEN, ILKKA, Miten teoretisoida maa-talouden pientuotantoa. - On the conceptualization of petty production in agriculture. 360 p. Summary 9 p. 1991.
- 82 NIEMELÄ, EINO, Harjaantumisoppilas peruskoulun liikuntakasvatuksessa. - The trainable mentally retarded pupil in comprehensive school physical education. 210 p. Summary 7 p. 1991.
- 83 KARILA, IRMA, Lapsivuodeajan psyykkisten vaikeuksien ennakointi. Kognitiivinen malli. - Prediction of mental distress during puerperium. A cognitive model. 248 p. Summary 8 p. 1991.
- 84 HAAPASALO, JAANA, Psychopathy as a descriptive construct of personality among offenders. - Psykopatia rikoksentekijöiden persoonallisuutta kuvaavana konstruktiona. 73 p. Tiivistelmä 3 p. 1992.
- 85 ARNKIL, ERIK, Sosiaalityön rajasynteemit ja kehitysvyöhyke. - The systems of boundary and the developmental zone of social work. 65 p. Summary 4 p. 1992.
- 86 NIKKI, MAIJA-LIISA, Suomalaisen koulutusjärjestelmän kielikoulutus ja sen relevanssi. Osa II. - Foreign language education in the Finnish educational system and its relevance. Part 2. 204 p. Summary 5 p. 1992.
- 87 NIKKI, MAIJA-LIISA, The implementation of the Finnish national plan for foreign language teaching. - Valtakunnallisen kielenopetuksen yleissuunnitelman toimeenpano. 52 p. Yhteenveto 2 p. 1992.
- 88 VASKILAMPI, TUULA, Vaihtoehtoinen terveydenhuolto hyvinvointivaltion terveystarkkinnoinnilla. - Alternative medicine on the health market of welfare state. 120 p. Summary 8 p. 1992.
- 89 LAAKSO, KIRSTI, Kouluvaikeuksien ennustaminen. Käyttäytymishäiriöt ja kielelliset vaikeudet peruskoulun alku- ja päättövaiheissa. -

- Prediction of difficulties in school. 145 p. Summary 4 p. 1992.
- 90 SUUTARINEN, SAKARI, Herbartilainen pedagoginen uudistus Suomen kansakoulussa vuosisadan alussa (1900-1935). - Die Herbart'sche pädagogische Reform in den finnischen Volksschulen zu Beginn dieses Jahrhunderts (1900-1935). 273 p. Zusammenfassung 5 S. 1992.
- 91 AITTOLA, TAPIO, Uuden opiskelijatyypin synty. Opiskelijoiden elämänvaiheet ja tieteenalaspesifien habitusten muovautuminen 1980-luvun yliopistossa. - Origins of the new student type. 162 p. Summary 4 p. 1992
- 92 KORHONEN, PEKKA, The origin of the idea of the Pacific free trade area. - Tyynenmeren vapaa-kauppa-alueen idean muotoutuminen. - Taiheiyo jiyuu boeeki chi-iki koosoo no seisei. 220 p. Yhteenveto 3 p. Yooyaku 2 p. 1992.
- 93 KERÄNEN, JYRKI, Avohoitoon ja sairaalahoitoon valikoituminen perhekeskeisessä psykiatrisessa hoitojärjestelmässä. - The choice between outpatient and inpatient treatment in a family centred psychiatric treatment system. 194 p. Summary 6 p. 1992.
- 94 WAHLSTRÖM, JARL, Merkitysten muodostuminen ja muuttuminen perheterapeuttisessa keskustelussa. Diskurssianalyttinen tutkimus. - Semantic change in family therapy. 195 p. Summary 5 p. 1992.
- 95 RAHEEM, KOLAWOLE, Problems of social security and development in a developing country. A study of the indigenous systems and the colonial influence on the conventional schemes in Nigeria. - Sosiaaliturvan ja kehityksen ongelmia kehitysmaassa. 272 p. Yhteenveto 3 p. 1993.
- 96 LAINE, TIMO, Aistisuus, kehollisuus ja dialogisuus. Ludwig Feuerbachin filosofian lähtökohtia ja niiden kehitysnäkymiä 1900-luvun antropologisesti suuntautuneessa fenomenologiassa. - Sensuousness, bodilyness and dialogue. Basic principles in Ludwig Feuerbach's philosophy and their development in the anthropologically oriented phenomenology of the 1900's. 151 p. Zusammenfassung 5 S. 1993.
- 97 PENTTONEN, MARKKU, Classically conditioned lateralized head movements and bilaterally recorded cingulate cortex responses in cats. - Klassisesti ehdollistetut sivuttaiset päänliikkeet ja molemminpuoliset aivojen pihtipoimun vasteet kissalla. 74 p. Yhteenveto 3 p. 1993.
- 98 KORO, JUKKA, Aikuinen oman oppimisensa ohjaajana. Itseohjautuvuus, sen kehittyminen ja yhteys opetustuloksiin kasvatustieteen avoimen korkeakouluopetuksen monimuotokokeilussa. - Adults as managers of their own learning. Self-directiveness, its development and connection with the cognitive learning results of an experiment on distance education for the teaching of educational science. 238 p. Summary 7 p. 1993.
- 99 LAIHIALA-KANKAINEN, SIRKKA, Formaalin ja funktionaalinen traditio kieltenopetuksessa. Kieltenopetuksen oppihistoriallinen tausta antiikista valistukseen. - Formal and functional traditions in language teaching. The theory-historical background of language teaching from the classical period to the age of reason. 288 p. Summary 6 p. 1993.
- 100 MÄKINEN, TERTTU, Yksilön varhaiskehitys koulunkäynnin perustana. - Early development as a foundation for school achievement. 273 p. Summary 16 p. 1993.
- 101 KOTKAVIRTA, JUSSI, Practical philosophy and modernity. A study on the formation of Hegel's thought. - Käytännöllinen filosofia ja modernisuus. Tutkielma Hegelin ajattelun muotoutumisesta. 238 p. Zusammenfassung 3 S. Yhteenveto 3 p. 1993.
- 102 EISENHARDT, PETER L., PALONEN, KARI, SUBRA, LEENA, ZIMMERMANN RAINER E. (Eds.), Modern concepts of existentialism. Essays on Sartrean problems in philosophy, political theory and aesthetics. 168 p. Tiivistelmä 2 p. 1993.
- 103 KERÄNEN, MARJA, Modern political science and gender. A debate between the deaf and the mute. - Moderni valtio-oppi ja nainen. Mykkien ja kuuvojen välinen keskustelu. 252 p. Tiivistelmä 4 p. 1993.
- 104 MATIKAINEN, TUULA, Työtaitojen kehittyminen erityisammattikouluvaiheen aikana. - Development of working skills in special vocational school. 205 p. Summary 4 p. 1994.
- 105 PIHLAJARINNE, MARJA-LEENA, Nuoren sairastuminen skitsofreeniseen häiriöön. Perheterapeuttinen tarkastelutapa. - The onset of schizophrenic disorder at young age. Family therapeutic study. 174 p. Summary 5 p. 1994.
- 106 KUUSINEN, KIRSTI-LIISA, Psykkinen itsesäätely itsehoidon perustana. Itsehoito I-tyypin diabetesta sairastavilla aikuisilla. - Self-care based on self-regulation. Self-care in adult type I diabetics. 260 p. Summary 17 p. 1994.
- 107 MENGISTU, LEGESSE GEBRESELLASSIE, Psychological classification of students with and without handicaps. A tests of Holland's theory in Ethiopia. 209 p. 1994.
- 108 LESKINEN, MARKKU (ED.), Family in focus. New perspectives on early childhood special education. 158 p. 1994.
- 109 LESKINEN, MARKKU, Parents' causal attributions and adjustment to their child's disability. - Vanhempien syytulkinnat ja sopeutuminen lapsensa vammaisuuteen. 104 p. Tiivistelmä 1 p. 1994.
- 110 MATTHIES, AILA-LEENA, Epävirallisen sektorin ja hyvinvointivaltion suhteiden modernisoituminen. - The informal sector and the welfare state. Contemporary relationships. 63 p. Summary 12 p. 1994.
- 111 AITTOLA, HELENA, Tutkimustyön ohjaus ja ohjaussuhteet tieteellisessä jatkokoulutuksessa. - Mentoring in postgraduate education. 285 p. Summary 5 p. 1995.
- 112 LINDÉN, MIRJA, Muuttuva syövän kuva ja kokeminen. Potilaiden ja ammattilaisten tulkintoja. - The changing image and experience

- of cancer. Accounts given by patients and professionals. 234 p. Summary 5 p. 1995.
- 113 VÄLIMAA, JUSSI, Higher education cultural approach. - Korkeakoulututkimuksen kulttuurinäkökulma. 94 p. Yhteenveto 5 p. 1995.
- 114 KAIPIO, KALEVI, Yhteisöllisyys kasvatuksessa. yhteisökasvatuksen teoreettinen analyysi ja käytäntöön soveltaminen. - The community as an educator. Theoretical analysis and practice of community education. 250 p. Summary 3 p. 1995.
- 115 HÄNNIKÄINEN, MARITTA, Nukesta vauvaksi ja lapsesta lääkäriksi. Roolileikkiin siirtymisen tarkastelua piagetilaisesta ja kulttuurihistoriallisen toiminnan teorian näkökulmasta. 73 p. Summary 6 p. 1995.
- 116 IKONEN, OIVA. Adaptiivinen opetus. Oppimistutkimus harjaantumiskoulun opetussuunnitelma- ja seurantajärjestelmän kehittämisen tukena. - The adaptive teaching. 90 p. Summary 5 p. 1995.
- 117 SUUTAMA, TIMO. Coping with life events in old age. - Elämän muutos- ja ongelmatilanteiden käsittely iäkkäillä ihmisillä. 110 p. Yhteenveto 3 p. 1995.
- 118 DERSEH, TIBEBU BOGALE, Meanings Attached to Disability, Attitudes towards Disabled People, and Attitudes towards Integration. 150 p. 1995.
- 119 SAHLBERG, PASI, Kuka auttaisi opettajaa. Post-moderni näkökulma opetuksen muu-tokseen yhden kehittämisprojektin valossa. - Who would help a teacher. A post-modern perspective on change in teaching in light of a school improvement project. 255 p. Summary 4 p. 1996.
- 120 UHINKI, AILO, Distress of unemployed job-seekers described by the Zulliger Test using the Comprehensive System. - Työttömien työntekijöiden ahdinko kuvattuna Comprehensive Systemin mukaisesti käytetyillä Zulligerin testillä. 61 p. Yhteenveto 3p. 1996.
- 121 ANTIKAINEN, RISTO, Clinical course, outcome and follow-up of inpatients with borderline level disorders. - Rajatilapotilaiden osastohoidon tuloksellisuus kolmen vuoden seurantatutkimuksessa Kys:n psykiatrian klinikassa. 102 p. Yhteenveto 4 p. 1996.
- 122 RUUSUVIRTA, TIMO, Brain responses to pitch changes in an acoustic environment in cats and rabbits. - Aivovasteet kuuloärsykemuutoksiin kissoilla ja kaneilla. 45 p. Yhteenveto 2 p. 1996.
- 123 VISTI, ANNALISA, Työyhteisön ja työn tuottavuuden kehitys organisaation transformaatiossa. - Development of the work community and changes in the productivity of work during an organizational transformation process. 201 p. Summary 12 p. 1996.
- 124 SALLINEN, MIKAEL, Event-related brain potentials to changes in the acoustic environment during sleep and wakefulness. - Aivojen heränevasteet muutoksiin kuuloärsykesarjassa unen ja uneliaisuuden aikana. 104 p. Yhteenveto 3 p. 1997.
- 125 LAMMINMÄKI, TUUJA, Efficacy of a multi-faceted treatment for children with learning difficulties. - Oppimisvaikeuksien neurokognitiivisen ryhmäkuntoutuksen tuloksellisuus ja siihen vaikuttavia tekijöitä. 56 p. Yhteenveto 2 p. 1997.
- 126 LUTINEN, JAANA, Fragmentoituva kulttuuripolitiikka. Paikallisen kulttuuripolitiikan tulkintakehykset Ylä-Savossa. - Fragmenting-cultural policy. The interpretative frames of local cultural politics in Ylä-Savo. 178 p. Summary 9 p. 1997.
- 127 MARTTUNEN, MIIKA, Studying argumentation in higher education by electronic mail. - Argumentointia yliopisto-opinnoissa sähköpostilla. 60 p. (164 p.) Yhteenveto 3 p. 1997.
- 128 JAAKKOLA, HANNA, Kielitieto kielitaitoon pyrittäessä. Vieraiden kielten opettajien käsityksiä kieliopin oppimisesta ja opettamisesta. - Language knowledge and language ability. Teachers' conceptions of the role of grammar in foreign language learning and teaching. 227 p. Summary 7 p. 1997.
- 129 SUBRA, LEENA, A portrait of the political agent in Jean-Paul Sartre. Views on playing, acting, temporality and subjectivity. - Poliittisen toimijan muotokuva Jean-Paul Sartrella. Näkymiä pelaamiseen, toimintaan, ajallisuuteen ja subjektiivisuuteen. 248 p. Yhteenveto 2 p. 1997.
- 130 HAARAKANGAS, KAUKO, Hoitokokouksen äänet. Dialoginen analyysi perhekeskeisen psykiatrisen hoitoprosessin hoitokokous-keskusteluita työryhmän toiminnan näkökulmasta. - The voices in treatment meeting. A dialogical analysis of the treatment meeting conversations in family-centred psychiatric treatment process in regard to the team activity. 136 p. Summary 8 p. 1997.
- 131 MATINHEIKKI-KOKKO, KAIJA, Challenges of working in a cross-cultural environment. Principles and practice of refugee settlement in Finland. - Kulttuurienvälisen työn haasteet. Periaatteet ja käytäntö maahanmuuttajien hyvinvoinnin turvaamiseksi Suomessa. 130 p. Yhteenveto 3 p. 1997.
- 132 KIVINIEMI, KARI, Opettajuuden oppimisesta harjoittelun harhautuksiin. Aikuisopiskelijoiden kokemuksia opetusharjoittelusta ja sen ohjauksesta luokanopettajakoulutuksessa. - From the learning of teacherhood to the fabrications of practice. Adult students' experiences of teaching practice and its supervision in class teacher education. 267 p. Summary 8 p. 1997.
- 133 KANTOLA, JOUKO, Cygnaeuksen jäljillä käsityönopetuksesta teknologiseen kasvatukseen. - In the footsteps of Cygnaeus. From handicraft teaching to technological education. 211 p. Summary 7 p. 1997.
- 134 KAARTINEN, JUKKA, Nocturnal body movements

- and sleep quality. - Yölliset kehon liikkeet ja unen laatu. 85 p. Yhteenveto 3 p. 1997.
- 135 MUSTONEN, ANU, Media violence and its audience. - Mediaväkivalta ja sen yleisö. 44 p. (131 p.). Yhteenveto 2 p. 1997.
- 136 PERTTULA, JUHA, The experienced life-fabrics of young men. - Nuorten miesten koettu elämänkudelman. 218 p. Yhteenveto 3 p. 1998.
- 137 TIKKANEN, TARJA, Learning and education of older workers. Lifelong learning at the margin. - Ikääntyvän työväestön oppiminen ja koulutus. Elinikäisen oppimisen marginaalissa. 83 p. (154 p.). Yhteenveto 6 p. 1998.
- 138 LEINONEN, MARKKU, Johannes Gezelius vanhempi luonnonmukaisen pedagogiikan soveltajana. Comeniuslainen tulkinta. - Johannes Gezelius the elder as implementer of natural pedagogy. A Comenian interpretation. 237 p. Summary 7 p. 1998.
- 139 KALLIO, EEVA, Training of students' scientific reasoning skills. - Korkeakouluopiskelijoiden tieteellisen ajattelun kehittäminen. 90 p. Yhteenveto 1 p. 1998.
- 140 NIEMI-VÄKEVÄINEN, LEENA, Koulutusjaksot ja elämänpolitiikka. Koulutautuminen yksilöllistymisen ja yhteisöllisyyden risteysasemana. - Sequences of vocational education as life politics. Perspectives of individualization and communality. 210 p. Summary 6 p. 1998.
- 141 PARIKKA, MATTI, Teknologiaкомпетенssi. Teknologiakasvatuksen uudistamishaasteita peruskoulussa ja lukiossa. - Technological competence. Challenges of reforming technology education in the Finnish comprehensive and upper secondary school. 207 p. Summary 13 p. 1998.
- 142 TA OPETTAJAN APUNA - EDUCATIONAL TA FOR TEACHER. Professori Pirkko Liikaselle omistettu juhla-kirja. 207 p. Tiivistelmä - Abstract 14 p. 1998.
- 143 YLÖNEN, HILKKA, Taikahattu ja hopeakengät - sadun maailmaa. Lapsi päiväkodissa sadun kuulijana, näkijänä ja kokijana. - The world of the colden cap and silver shoes. How kinder garden children listen to, view, and experience fairy tales. 189 p. Summary 8 p. 1998.
- 144 MOILANEN, PENNITTI, Opettajan toiminnan perusteiden tulkinta ja tulkinnan totuudellisuuden arviointi. - Interpreting reasons for teachers' action and the verifying the interpretations. 226 p. Summary 3p. 1998.
- 145 VAURIO, LEENA, Lexical inferencing in reading in english on the secondary level. - Sanapäätö englanninkielistä tekstiä luettaessa lukioasteella. 147 p. Yhteenveto 3 p. 1998.
- 146 ETELÄPELTO, ANNELI, The development of expertise in information systems design. - Asiantuntijuuden kehittyminen tietojärjestelmien suunnittelussa. 132 p. (221p.). Yhteenveto 12 p. 1998.
- 147 PIIRHONEN, ANTTI, Redundancy as a criterion for multimodal user-interfaces. - Käsitteistö luo näkökulman käyttöliittymäanalyyysiin. 141 p. Yhteenveto 3 p. 1998.
- 148 RÖNKÄ, ANNA, The accumulation of problems of social functioning: outer, inner, and behavioral strands. - Sosiaalinen selviytyminen lapsuudesta aikuisuuteen: ongelmien kasautumisen kolme väylää. 44 p. (129 p.) Yhteenveto 3 p. 1999.
- 149 NAUKKARINEN, AIMO, Tasapainoilua kurinalaisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden välillä. Oppilaiden ei-toivottuun käyttäytymiseen liittyvän ongelmanratkaisun kehittäminen yhden peruskoulun yläasteen tarkastelun pohjalta. - Balancing rigor and relevance. Developing problem-solving associated with students' challenging behavior in the light of a study of an upper comprehensive school. 296 p. Summary 5 p. 1999.
- 150 HOLMA, JUHA, The search for a narrative. Investigating acute psychosis and the need-adapted treatment model from the narrative viewpoint. - Narratiivinen lähestymistapa akuuttiin psykoosiin ja tarpeenmukaisen hoidon malliin. 52 p. (105 p.) Yhteenveto 3 p. 1999.
- 151 LEPPÄNEN, PAAVO H.T., Brain responses to changes in tone and speech stimuli in infants with and without a risk for familial dyslexia. - Aivovasteet ääni- ja puheärsykkeiden muutoksiin vauvoilla, joilla on riski suvussa esiintyvään dysleksiaan ja vauvoilla ilman tätä riskiä. 100 p. (197 p.) Yhteenveto 4 p. 1999.
- 152 SUOMALA, JYRKI, Students' problem solving in the LEGO/Logo learning environment. - Oppilaiden ongelmanratkaisu LEGO/Logo oppimisympäristössä. 146 p. Yhteenveto 3 p. 1999.
- 153 HUTTUNEN, RAUNO, Opettämisen filosofia ja kritiikki. - Philosophy, teaching, and critique. Towards a critical theory of the philosophy of education. 201 p. Summary 3p. 1999.
- 154 KAREKIVI, LEENA, Ehkä en kokeilisikaan, jos Tutkimus ylivieskalaisten nuorten tupakoinnista ja päihteidenkäytöstä ja niihin liittyvästä terveyskasvatuksesta vuosina 1989-1998. - Maybe I wouldn't even experiment if A study on youth smoking and use of intoxicants in Ylivieska and related health education in 1989-1998. 256 p. Summary 4 p. 1999.
- 155 LAAKSO, MARJA-LEENA, Prelinguistic skills and early interactional context as predictors of children's language development. - Esi-kielellinen kommunikaatio ja sen vuorovaikutuksellinen konteksti lapsen kielen kehityksen ennustajana. 127 p. Yhteenveto 2 p. 1999.
- 156 MAUNO, SAIJA, Job insecurity as a psycho-social job stressor in the context of the work-family interface. - Työn epävarmuus työn psykososiaalisena stressitekijänä työn ja perheen vuorovaikutuksen kontekstissa. 59 p. (147 p.) Yhteenveto 3 p. 1999.
- 157 MÄENSIVU KIRSTI, Opettaja määrittelijänä, oppilas määriteltävänä. Sanallisen oppilaan arvioinnin sisällön analyysi. - The teacher as a determiner - the pupil to be determined -

- content analysis of the written school reports. 215 p. Summary 5 p. 1999.
- 158 FELDT, TARU, Sense of coherence. Structure, stability and health promoting role in working life. - Koherenssin rakenne, pysyvyys ja terveyttä edistävä merkitys työelämässä. 60 p. (150 p.) Yhteenveto 5 p. 2000.
- 159 MÄNTY, TARJA, Ammatillisista erityisoppilaitok-
sista elämään. - Life after vocational special
education. 235 p. Summary 3 p. 2000.
- 160 SARJA, ANNELI, Dialogioppiminen pienryhmäs-
sä. Opettajaksi opiskelevien harjoitteluprosesi
terveydenhuollon opettajankoulutuksessa. -
Dialogic learning in a small group. The
process of student teachers' teaching practice
during health care education. 165 p. Summary
7 p. 2000.
- 161 JÄRVINEN, ANITTA, Taitajat iänikuiset. - Kotkan
ammattilukiosta valmiuksia elämään, työelä-
mään ja jatko-opintoihin. - Age-old
craftmasters -Kotka vocational senior
secondary school - giving skills for life, work
and further studies. 224 p. Summary 2 p. 2000.
- 162 KONTIO, MARJA-LIISA, Laitoksessa asuvan
kehitysvammaisen vanhuksen haastava
käyttäytyminen ja hoitajan käyttämiä vaiku-
tuskeinoja. - Challenging behaviour of
institutionalized mentally retarded elderly
people and measures taken by nurses to
control it. 175 p. Summary 3 p. 2000.
- 163 KILPELÄINEN, ARJA, Naiset paikkaansa etsimäs-
sä. Aikuiskoulutus naisen elämänsä
rakentajana. - Adult education as determinant
of woman's life-course. 155 p. Summary 6 p.
2000.
- 164 RIITESUO, ANNIKKI, A preterm child grows.
Focus on speech and language during the
first two years. - Keskonen kasvaa: puheen
ja kielen kehitys kahtena ensimmäisenä elin-
vuotena. 119 p. Tiivistelmä 2 p. 2000.
- 165 TAURIAINEN, LEENA, Kohti yhteistä laatua. -
Henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatu-
käsitykset päiväkodin integroidussa erityis-
ryhmässä. - Towards common quality: staff's,
parents' and children's conceptions of quality
in an integration group at a daycare center.
256 p. Summary 6 p. 2000.
- 166 RAUDASKOSKI, LEENA, Ammattikorkeakoulun
toimintaperustaa etsimässä. Toimilupahake-
musten sisällönanalyttinen tarkastelu. - In
search for the founding principles of the
Finnishpolytechnic institutes. A content
analysis of the licence applications. 193 p.
Summary 4 p. 2000.
- 167 TAKKINEN, SANNA, Meaning in life and its
relation to functioning in old age. - Elämän
tarkoituksellisuus ja sen yhteydet toiminta-
kykyyn vanhuudessa. 51 p. (130 p.)
Yhteenveto 2 p. 2000.
- 168 LAUNONEN, LEEVI, Eettinen kasvatusajattelu
suomalaisen koulun pedagogisissa teksteissä
1860-luvulta 1990-luvulle. - Ethical thinking
in Finnish school's pedagogical texts from the
1860s to the 1990s. 366 p. Summary 3 p. 2000.
- 169 KUORELAHTI, MATTI, Sopeutumattomien luokka-
muotoisen erityisopetuksen tuloksellisuus. -
The educational outcomes of special classes
for emotionally/ behaviorally disordered
children and youth. 176 p. Summary 2p.
2000.
- 170 KURUNMÄKI, JUSSI, Representation, nation and
time. The political rhetoric of the 1866
parliamentary reform in Sweden. - Edustus,
kansakunta ja aika. Poliittinen retoriikka
Ruotsin vuoden 1866 valtiopäiväreformissa.
253 p. Tiivistelmä 4 p. 2000.
- 171 RASINEN, AKI, Developing technology
education. In search of curriculum elements
for Finnish general education schools. 158 p.
Yhteenveto 2 p. 2000.
- 172 SUNDHOLM, LARS, Itseohjautuvuus organisaatio-
muutoksessa. - Self-determination in
organisational change. 180 p. Summary 15 p.
2000.
- 173 AHONNISKKA-ASSA, JAANA, Analyzing change in
repeated neuropsychological assessment. 68
p. (124 p.) Yhteenveto 2 p. 2000.
- 174 HOFFRÉN, JARI, Demokraattinen eetos - rajoista
mahdollisuuksiin. - The democratic ethos.
From limits to possibilities? 217 p. Summary
2 p. 2000.
- 175 HEIKKINEN, HANNU L. T., Toimintatutkimus,
tarinat ja opettajaksi tuleminen taito.
Narratiivisen identiteettityön kehittäminen
opettajankoulutuksessa toimintatutkimuksen
avulla. - Action research, narratives and the
art of becoming a teacher. Developing
narrative identity work in teacher education
through action research. 237 p. Summary 4 p.
2001.
- 176 VUORENMAA, MARITTA, Ikkunoita arvioin-
nin tuolle puolen. Uusia avauksia suoma-
laiseen koulutusta koskevaan evaluaatio-
keskusteluun. - Views across assessment:
New openings into the evaluation
discussion on Finnish education. 266 p.
Summary 4 p. 2001.
- 177 LITMANEN, TAPIO, The struggle over risk. The
spatial, temporal, and cultural dimensions of
protest against nuclear technology. - Kamp-
pailu riskistä. Ydinteknologian vastaisen
protestin tilalliset, ajalliset ja kulttuuriset
ulottuvuudet. 72 p. (153 p.) Yhteenveto 9 p.
2001.
- 178 AUNOLA, KAISA, Children's and adolescents'
achievement strategies, school adjustment,
and family environment. - Lasten ja nuorten
suoritusstrategiat koulu- ja perheympäristöis-
sä. 51 p. (153 p.) Yhteenveto 2 p. 2001.
- 179 OKSANEN, ELINA, Arvioinnin kehittäminen
erityisopetuksessa. Diagnosoinnista oppimi-
sen ohjaukseen laadullisena tapaustutkimuk-
sena. - Developing assessment practices in
special education. From a static approach to

- dynamic approach applying qualitative case. 182 p. Summary 5 p. 2001.
- 180 VIITTALA, KAISU, "Kyllä se tommosellaki lapsella on kovempi urakka". Sikiöaikana alkoholille altistuneiden huostaanotettujen lasten elämäntilanne, riskiprosessit ja suojaavat prosessit. - "It's harder for that kind of child to get along". The life situation of the children exposed to alcohol in utero and taken care of by society, their risk and protective processes. 316 p. Summary 4 p. 2001.
- 181 HANSSON, LEENI, Networks matter. The role of informal social networks in the period of socioeconomic reforms of the 1990s in Estonia. - Verkostoilla on merkitystä: infor-maalisten sosiaalisten verkostojen asema Virossa 1990-luvun sosio-ekonomisten muutosten aikana. 194 p. Yhteenveto 3 p. 2001.
- 182 BÖÖK, MARJA LEENA, Vanhemmuus ja vanhemmuuden diskurssit työttömyystilanteessa. - Parenthood and parenting discourses in a situation of unemployment. 157 p. Summary 5 p. 2001.
- 183 KOKKO, KATJA, Antecedents and consequences of long-term unemployment. - Pitkäaikaistyöttömyyden ennakoijia ja seurauksia. 53 p. (115 p.) Tiivistelmä 3 p. 2001.
- 184 KOKKONEN, MARJA, Emotion regulation and physical health in adulthood: A longitudinal, personality-oriented approach. - Aikuisiän tunteiden säätely ja fyysinen terveys: pitkittäistutkimuksellinen ja persoonallisuuskeskeinen lähestymistapa. 52 p. (137 p.) Tiivistelmä 3 p. 2001.
- 185 MÄNNIKKÖ, KAISA, Adult attachment styles: A Person-oriented approach. - Aikuisten kiintymystyyli. 142 p. Yhteenveto 5 p. 2001.
- 186 KATVALA, SATU, Missä äiti on? Äitejä ja äitiyden uskomuksia sukupolvien saatossa. - Where's mother? Mothers and maternal beliefs over generations. 126 p. Summary 3 p. 2001.
- 187 KIISKINEN, ANNA-LIISA, Ympäristöhallinto vastuullisen elämäntavan edistäjänä. - Environmental administration as promoter of responsible living. 229 p. Summary 8 p. 2001.
- 188 SIMOLA, AHTI, Työterveyshuolto-organisaation toiminta, sen henkilöstön henkinen hyvinvointi ja toiminnan tuloksellisuus. - Functioning of an occupational health service organization and its relationship to the mental well-being of its personnel, client satisfaction, and economic profitability. 192 p. Summary 12 p. 2001.
- 189 VESTERINEN, PIRKKO, Projektiopiskelu- ja oppiminen ammattikorkeakoulussa. - Project-based studying and learning in the polytechnic. 257 p. Summary 5 p. 2001.
- 190 KEMPPAINEN, JAANA, Kotikasvatus kolmessa sukupolvessa. - Childrearing in three generations. 183 p. Summary 3 p. 2001.
- 191 HÖHENTHAL-ANTIN LEONIE, Luvan ottaminen - lkäihmiset teatterin tekijöinä. - Taking permission- Elderly people as theatre makers. 183 p. Summary 5 p. 2001.
- 192 KAKKORI, LEENA, Heideggerin aukeama. Tutkimuksia totuudesta ja taiteesta Martin Heideggerin avaamassa horisontissa. - Heidegger's clearing. Studies on truth and art in the horizon opened by Martin Heidegger. 156 p. Summary 2 p. 2001.
- 193 NÄRHI, VESA, The use of clinical neuropsychological data in learning disability research. - Asiakastyön yhteydessä kerätyn neuropsykologisen aineiston käyttö oppimisvaikeustutkimuksessa. 103 p. Yhteenveto 2 p. 2002.
- 194 SUOMI, ASTA, Ammattia etsimässä. Aikuisopiskelijat kertovat sosiaaliohjaajakoulutuksesta ja narratiivisen pätevyyden kehittymisestä. - Searching for professional identity. Adult students' narratives on the education of a social welfare supervisor and the development of narrative competence. 183 p. Summary 2 p. 2002.
- 195 PERKKILÄ, PÄIVI, Opettajien matematiikkauskomukset ja matematiikan oppikirjan merkitys alkuopetuksessa. 212 p. - Teacher's mathematics beliefs and meaning of mathematics textbooks in the first and the second grade in primary school. Summary 2 p. 2002.
- 196 VESTERINEN, MARJA-LIISA, Ammatillinen harjoittelu osana asiantuntijuuden kehittymistä ammattikorkeakoulussa. - Promoting professional expertise by developing practical learning at the polytechnic. 261 p. Summary 5 p. 2002.
- 197 POHJANEN, JORMA, Mitä kello on? Kello modernissa yhteiskunnassa ja sen sosiologisessa teoriassa. - What's the time. Clock on modern society and in it's sociological theory. 226 p. Summary 3 p. 2002.
- 198 RANTALA, ANJA, Perhekeskeisyys - puhetta vai todellisuutta? Työntekijöiden käsitykset yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa. - Family-centeredness rhetoric or reality? Summary 3 p. 2002.
- 199 VALANNE, EIJA, "Meidän lapsi on arvokas" Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) kunnallisessa erityiskoulussa. - "Our child is precious" - The individual educational plan in the context of the special school. 219 p. Yhteenveto 2 p. 2002.
- 200 HOLOPAINEN, LEENA, Development in reading and reading related skills; a follow-up study from pre-school to the fourth grade. 57 p. (138 p.) Yhteenveto 3 p. 2002.
- 201 HEIKKINEN, HANNU, Draaman maailmat oppimisalueina. Draamakasvatuksen vakava leikillisuus. - Drama worlds as learning areas - the serious playfulness as drama education. 164 p. Summary 5 p. 2002.
- 202 HYTÖNEN, TUJJA, Exploring the practice of human resource development as a field of professional expertise. - Henkilöstön

- kehittämistyön asiantuntijuuden rakentumisen. 137 p. (300 p.) Yhteenveto 10 p. 2002.
- 203 RIPATTI, MIKKO, Arvid Järnefeldt kasvatusajattelijana. 246 p. Summary 4 p. 2002.
- 204 VIRMASALO, ILKKA, Perhe, työttömyys ja lama. - Families, unemployment and the economic depression. 121 p. Summary 2 p. 2002.
- 205 WIKGREN, JAN, Diffuse and discrete associations in aversive classical conditioning. - Täsmälliset ja laaja-alaiset ehdollistumat klassisessa aversiivisessä ehdollistumisessa. 40 p. (81 p.) Yhteenveto 2 p. 2002.
- 206 JOKIVUORI, PERTTI, Sitoutuminen työorganisaatioon ja ammattijärjestöön. - Kilpailevia vai täydentäviä? - Commitment to organisation and trade union. Competing or complementary? 132 p. Summary 8 p. 2002.
- 207 GONZÁLEZ VEGA, NARCISO, Factors affecting simulator-training effectiveness. 162 p. Yhteenveto 1 p. 2002.
- 208 SALO, KARI, Teacher Stress as a Longitudinal Process - Opettajien stressiprosessi. 67 p. Yhteenveto 2 p. 2002.
- 209 VAUHKONEN, JOUNI, A rhetoric of reduction. Bertrand de Jouvenel's pure theory of politics as persuasion. 156 p. Tiivistelmä 2 p. 2002.
- 210 KONTONIEMI, MARITA, "Milloin sinä otat itseäsi niskasta kiinni?" Opettajien kokemuksia alisuoriutujista. - "When will you pull your socks up?" Teachers' experiences of underachievers. 218 p. Summary 3 p. 2003.
- 211 SAUKKONEN, SAKARI, Koulu ja yksilöllisyys; Jännitteitä, haasteita ja mahdollisuuksia. - School and individuality: Tensions, challenges and possibilities. 125 p. Summary 3 p. 2003.
- 212 VILJAMAA, MARJA-LEENA, Neuvola tänään ja huomenna. Vanhemmuuden tukeminen, perhekeskeisyys ja vertaistuki. - Child and maternity welfare clinics today and tomorrow. Supporting parenthood, family-centered services and peer groups. 141 p. Summary 4 p. 2003.
- 213 REMES, LIISA, Yrittäjyyskasvatuksen kolme diskurssia. - Three discourses in entrepreneurial learning. 204 p. Summary 2 p. 2003.
- 214 KARJALA, KALLE, Neulanreiästä panoraamaksi. Ruotsin kulttuurikuvan ainekset eräissä keskikoulun ja B-ruotsin vuosina 1961-2002 painetuissa oppikirjoissa. - From pinhole to panorama - The culture of Sweden presented in some middle and comprehensive school textbooks printed between 1961 and 2002. 308 p. Summary 2 p. 2003.
- 215 LALLUKKA, KIRSI, Lapsuusikä ja ikä lapsuudessa. Tutkimus 6-12-vuotiaiden sosiokulttuurisesta ikätiedosta. - Childhood age and age in childhood. A study on the sociocultural knowledge of age. 234 p. Summary 2 p. 2003.
- 216 PUUKARI, SAULL, Video Programmes as Learning Tools. Teaching the Gas Laws and Behaviour of Gases in Finnish and Canadian Senior High Schools. 361 p. Yhteenveto 6 p. 2003.
- 217 LOISA, RAIJA-LEENA, The polysemous contemporary concept. The rhetoric of the cultural industry. - Monimerkityksinen nykykäsite. Kulttuuriteollisuuden retoriikka. 244 p. Yhteenveto 2 p. 2003.
- 218 HOLOPAINEN, ESKO, Kuullun ja luetun tekstin ymmärtämisstrategiat ja -vaikeudet peruskoulun kolmannella ja yhdeksännellä luokalla. - Strategies for listening and reading comprehension and problematic listening and reading comprehension of the text during the third and ninth grades of primary school. 135 p. Summary 3 p. 2003.
- 219 PENTTINEN, SEPPÖ, Lähtökohdat liikuntaa opettavaksi luokanopettajaksi. Nuoruuden kasvuympäristöt ja opettajankoulutus opettajuuden kehitystekijöinä. - Starting points for a primary school physical education teacher. The growth environment of adolescence and teacher education as developmental factors of teachership. 201 p. Summary 10 p. 2003.
- 220 IKÄHEIMO, HEIKKI, Tunnustus, subjektiviteetti ja inhimillinen elämänmuoto: Tutkimuksia Hegelistä ja persoonien välisistä tunnustus-suhteista. - Recognition, subjectivity and the human life form: studies on Hegel and interpersonal recognition. 191 p. Summary 3 p. 2003.
- 221 ASUNTA, TUULA, Knowledge of environmental issues. Where pupils acquire information and how it affects their attitudes, opinions, and laboratory behaviour - Ympäristöasioita koskeva tieto. Mistä oppilaat saavat informaatiota ja miten se vaikuttaa heidän asenteisiinsa, mielipiteisiinsä ja laboratoriokäyttäytymiseensä. 159 p. Yhteenveto 4 p. 2003.
- 222 KUJALA, ERKKI, Sodan pojat. Sodanaikaisten pikkupoikien lapsuuskokemuksia isyyden näkökulmasta - The sons of war. 229 p. Summary 2 p. 2003.
- 223 JUSSI KURUNMÄKI & KARI PALOINEN (Hg./eds.) Zeit, Geschichte und Politik. Time, history and politics. *Zum achtzigsten Geburtstag von Reinhart Koselleck*. 310 p. 2003.
- 224 LAITINEN, ARTO, Strong evaluation without sources. On Charles Taylor's philosophical anthropology and cultural moral realism. - Vahvoja arvostuksia ilman lähteitä. Charles Taylorin filosofisesta antropologiasta ja kulturalistisesta moraalirealismista. 358 p. Yhteenveto 4 p. 2003.
- 225 GUTTORM, TOMI K. Newborn brain responses measuring feature and change detection and predicting later language development in children with and without familial risk for dyslexia. - Vastasyntyneiden aivovasteet puheäänteiden ja niiden muutosten havaitsemisessa sekä myöhemmän kielen kehityksen ennustamisessa dysleksia-riskilapsilla. 81 p. (161 p.) Yhteenveto 3 p. 2003.

- 226 NAKARI, MAIJA-LIISA, Työilmapiiri, työntekijöiden hyvinvointi ja muutoksen mahdollisuus - Work climate, employees' well-being and the possibility of change. 255 p. Summary 3 p. 2003.
- 227 METSÄPELTO, RIITTA-LEENA, Individual differences in parenting: The five-factor model of personality as an explanatory framework - Lastenkasvatus ja sen yhteys vanhemman persoonallisuuden piirteisiin. 53 p. (119 p.) Tiivistelmä 3 p. 2003.
- 228 PULKKINEN, OILI, The labyrinth of politics - A conceptual approach to the modes of the political in the scottish enlightenment. 144 p. Yhteenveto 2 p. 2003.
- 229 JUUJARVI, PETRI, A three-level analysis of reactive aggression among children. - Lasten aggressiivisiin puolustusreaktioihin vaikuttavien tekijöiden kolmitasoinen analyysi. 39 p. (115 p.) Yhteenveto 2 p. 2003.
- 230 POIKONEN, PIIRJO-LIISA, "Opetussuunnitelma on sitä elämää". Päiväkoti-koulu yhteisö opetussuunnitelman kehittäjänä. - "The curriculum is part of our life". The day-care - primary school community as a curriculum developer. 154 p. Summary 3 p. 2003.
- 231 SOININEN, SUVI, From a 'Necessary Evil' to an art of contingency: Michael Oakeshott's conception of political activity in British postwar political thought. 174 p. Summary 2p. 2003.
- 232 ALARAUDANJOKI, ESA, Nepalese child labourers' life-contexts, cognitive skills and well-being. - Työssäkäyvien nepalilaislasten elämänkonteksti, kognitiiviset taidot ja hyvinvointi. 62 p. (131 p.) Yhteenveto 4 p. 2003.
- 233 LERKKANEN, MARJA-KRISTINA, Learning to read. Reciprocal processes and individual pathways. - Lukemaan oppiminen: vastavuoroiset prosessit ja yksilölliset oppimispolut. 70 p. (155 p.) Yhteenveto 5 p. 2003.
- 234 FRIMAN, MERVI, Ammatillisen asiantuntijan etiikka ammattikorkeakoulutuksessa. - The ethics of a professional expert in the context of polytechnics. 199 p. 2004.
- 235 MERONEN, AULI, Viittomakielen omaksumisen yksilölliset tekijät. - Individual differences in sign language abilities. 110 p. Summary 5 p. 2004.
- 236 TIILIKKALA, LIISA, Mestarista tuutoriksi. Suomalaisen ammatillisen opettajuuden muutos ja jatkuvuus. - From master to tutor. Change and continuity in Finnish vocational teacherhood. 281 p. Summary 3 p. 2004.
- 237 ARO, MIKKO, Learning to read: The effect of orthography. - Kirjoitusjärjestelmän vaikutus lukemaan oppimiseen. 44 p. (122 p.) Tiivistelmä 2 p. 2004.
- 238 LAAKSO, ERKKI, Draamakokemusten äärellä. Prosessidraaman oppimispotentiaali opettajaksi opiskelevien kokemusten valossa. - Encountering drama experiences. The learning potential of process drama in the light of student teachers' experiences. 230 p. Summary 7 p. 2004.
- 239 PERÄLÄ-LITTUNEN, SATU, Cultural images of a good mother and a good father in three generations. - Kulttuuriset mielikuvat hyvästä äidistä ja hyvästä isästä kolmessa sukupolvessa. 234 p. Yhteenveto 7 p. 2004.
- 240 RINNE-KOISTINEN, EVA-MARITA, Perceptions of health: Water and sanitation problems in rural and urban communities in Nigeria. 129 p. (198 p.) Yhteenveto 3 p. 2004.
- 241 PALMROTH, AINO, Käännösten kautta kollektiiviin. Tuuliosuuskunnat toimijaverkkoina. - From translation to collective. Wind turbine cooperatives as actor networks. 177 p. Summary 7 p. 2004.
- 242 VIERIKKO, ELINA, Genetic and environmental effects on aggression. - Geneettiset ja ympäristötekijät aggressiivisuudessa. 46 p. (108 p.) Tiivistelmä 3 p. 2004.
- 243 NÄRHI, KATI, The eco-social approach in social work and the challenges to the expertise of social work. - Ekososiaalinen viitekehys ja haasteet sosiaalityön asiantuntijuudelle. 106 p. (236 p.) Yhteenveto 7 p. 2004.
- 244 URSIN, JANI, Characteristics of Finnish medical and engineering research group work. - Tutkimusryhmätyöskentelyn piirteet lääke- ja teknisissä tieteissä. 202 p. Yhteenveto 9 p. 2004.
- 245 TREUTHARDT, LEENA, Tulostehokkuuden yhteiskunnallisuus Jyväskylän yliopistossa. Tarkastelunäkökulmina muotit ja seurustelu. - The management by results a fashion and social interaction at the University of Jyväskylä. 228 p. Summary 3 p. 2004.
- 246 MATTHIES, JÜRGEN, Umweltpädagogik in der Postmoderne. Eine philosophische Studie über die Krise des Subjekts im umweltpädagogischen Diskurs. - Ympäristökasvatus postmodernissa. Filosofinen tutkimus subjektin kriisistä ympäristökasvatuksen diskurssissa. 400 p. Yhteenveto 7 p. 2004.
- 247 LAITILA, AARNO, Dimensions of expertise in family therapeutic process. - Asiantuntijuuden ulottuvuuksia perheterapeuttisessa prosessissa. 54 p. (106 p.) Yhteenveto 3 p. 2004.
- 248 LAAMANEN (ASTIKAINEN), PIIA, Pre-attentive detection of changes in serially presented stimuli in rabbits and humans. - Muutoksen esitietoinen havaitseminen sarjallisesti esitetyissä ärsykkeissä kaneilla ja ihmisillä. 35 p. (54 p.) Yhteenveto 3 p. 2004.
- 249 JUUSENAHO, RIITTA, Peruskoulun rehtoreiden johtamisen eroja. Sukupuolinen näkökulma. - Differences in comprehensive school leadership and management. A gender-based approach. 176p. Summary 3 p. 2004.

- 250 VAARAKALLIO, TUULA, "Rotten to the Core". Variations of French nationalist anti-system rhetoric. - "Systeemi on mätä". Ranskalaisien nationalistien järjestelmän vastainen retoriikka. 194 p. Yhteenveto 3 p. 2004.
- 251 KUUSINEN, PATRIK, Pitkäaikainen kipu ja depressio. Yhteyttä säätelevät tekijät. - Chronic pain and depression: psychosocial determinants regulating the relationship. 139 p. Summary 8 p. 2004.
- 252 HÄNNIKÄINEN-UUTELA, ANNA-LIISA, Uudelleen juurtuneet. Yhteisökasvatus vaikeasti päihderiippuvaisten narkomaanien kuntoutuksessa. - Rooted again. Community education in the rehabilitation of substance addicts. 286 p. Summary 3 p. 2004.
- 253 PALONIEMI, SUSANNA, Ikä, kokemus ja osaaminen työelämässä. Työntekijöiden käsityksiä iän ja kokemuksen merkityksestä ammatillisessa osaamisessa ja sen kehittämisessä. - Age, experience and competence in working life. Employees' conceptions of the the meaning and experience in professional competence and its development. 184 p. Summary 5 p. 2004.
- 254 RUIZ CEREZO, MONTSE, Anger and Optimal Performance in Karate. An Application of the IZOF Model. 55 p. (130 p.) Tiivistelmä 2 p. 2004.
- 255 LADONLAHTI, TARJA, Haasteita palvelujärjestelmälle. Kehitysvammaiseksi luokiteltu henkilö psykiatrisessa sairaalassa. - Challenges for the human service system. Living in a psychiatric hospital under the label of mental retardation. 176 p. Summary 3 p. 2004.
- 256 KOVANEN PÄIVI, Oppiminen ja asiantuntijuus varhaiskasvatuksessa. Varhaisen oppimaan ohjaamisen suunnitelma erityistä tukea tarvitsevien lasten ohjauksessa. - Learning and expertise in early childhood education. A pilot work in using VARSU with children with special needs. 175 p. Summary 2 p. 2004.
- 257 VILMI, VEIKKO, Turvallinen koulu. Suomalaisien näkemyksiä koulutuspalvelujen kansallisesta ja kunnallisesta priorisoinnista. - Secure education. Finnish views on the national and municipal priorities of Finland's education services. 134 p. Summary 5 p. 2005.
- 258 ANTTILA, TIMO, Reduced working hours. Reshaping the duration, timing and tempo of work. 168 p. Tiivistelmä 2 p. 2005.
- 259 UGASTE, AINO, The child's play world at home and the mother's role in the play. 207 p. Tiivistelmä 5 p. 2005.
- 260 KURRI, KATJA, The invisible moral order: Agency, accountability and responsibility in therapy talk. 38 p. (103 p.). Tiivistelmä 1 p. 2005.
- 261 COLLIN, KAIJA, Experience and shared practice - Design engineers' learning at work. - Suunnitteluinsinöörien työssä oppiminen - kokemuksellisuutta ja jaettuja käytäntöjä. 124 p. (211 p.). Yhteenveto 6 p. 2005.
- 262 KURKI, EIJA, Näkyvä ja näkymätön. Nainen Suomen helluntailiikkeen kentällä. - Visible and invisible. Women in the Finnish pentecostal movement. 180 p. Summary 2 p. 2005.
- 263 HEIMONEN, SIRKKALIISA, Työikäisenä Alzheimerin tautiin sairastuneiden ja heidän puolisoitensa kokemukset sairauden alkuvaiheessa. - Experiences of persons with early onset Alzheimer's disease and their spouses in the early stage of the disease. 138 p. Summary 3 p. 2005.
- 264 PIIRÖINEN, HANNU, Epävarmuus, muutos ja ammatilliset jännitteet. Suomalainen sosiaalityö 1990-luvulla sosiaalityöntekijöiden tulkinnoissa. - Uncertainty, change and professional tensions. The Finnish social work in the 1990s in the light of social workers' representations. 207 p. Summary 2 p. 2005.
- 265 MÄKINEN, JARMO, Säätiö ja maakunta. Maakuntarahastojärjestelmän kentät ja verkostot. - Foundation and region: Fields and networks of the system of the regional funds. 235 p. Summary 3 p. 2005.
- 266 PETRELIUS, PÄIVI, Sukupuoli ja subjektiivinen sosiaalityössä. Tulkintoja naistyöntekijöiden muistoista. - Gender and subjectivity in social work - interpreting women workers' memories. 67 p. (175 p.) 2005.
- 267 HOKKANEN, TIINA, Äitinä ja isänä eron jälkeen. Yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksesta. - As a mother and a father after divorce. Joint custody parenthood as an everyday life experience. 201 p. Summary 8 p. 2005.
- 268 HANNU SIRKKILÄ, Elättäjyyttä vai erotiikkaa. Miten suomalaiset miehet legitimoivat parisuhteensa thaimaalaisen naisen kanssa? - Breadwinner or eroticism. How Finnish men legitimize their partnerships with Thai women. 252 p. Summary 4 p. 2005.
- 269 PENTTINEN, LEENA, Gradupuhetta tutkielmaseminaarissa. - Thesis discourse in an undergraduate research seminar. 176 p. Summary 8 p. 2005.
- 270 KARVONEN, PIIRKKO, Päiväkotilasten lukuleikit. Lukutaidon ja lukemistietoisuuden kehittyminen interventiotutkimuksessa- Reading Games for Children in Daycare Centers. The Development of Reading Ability and Reading Awareness in an Intervention Study . 179 p. Summary 3 p. 2005.
- 271 KOSONEN, PEKKA A., Sosiaalialan ja hoitotyön asiantuntijuuden kehitysehdot ja opiskelijavalinta. - Conditions of expertise development in nursing and and social care, and criteria for student selection. 276 p. Summary 3 p. 2005.

- 272 NIIRANEN-LINKAMA, PÄIVI, Sosiaalisen transformaatio sosiaalialan asiantuntijuu- den diskurssissa. - Transformation of the social in the discourse of social work expertise. 200 p. Summary 3 p. 2005.
- 273 KALLA, OUTI, Characteristics, course and outcome in first-episode psychosis. A cross-cultural comparison of Finnish and Spanish patient groups. - Ensiker- talaisten psykoosipotilaiden psyykkis- sosiaaliset ominaisuudet, sairaudenkulku ja ennuste. Suomalaisten ja espanjalaisten potilasryhmien vertailu. 75 p. (147 p.) Tiivistelmä 4 p. 2005.
- 274 LEHTOMÄKI, ELINA, Pois oppimisyhteiskun- nan marginaalista? Koulutuksen merkitys vuosina 1960-1990 opiskelleiden lapsuu- desta kuurojen ja huonokuuloisten aikuisten elämänculussa. - Out from the margins of the learning society? The meaning of education in the life course of adults who studied during the years 1960-1990 and were deaf or hard-of-hearing from childhood. 151 p. Summary 5 p. 2005.
- 275 KINNUNEN, MARJA-LIISA, Allostatic load in relation to psychosocial stressors and health. - Allostaattinen kuorma ja sen suhde psykososiaalisiin stressitekijöihin ja terveyteen. 59 p. (102 p.) Tiivistelmä 3 p. 2005.
- 276 UOTINEN, VIRPI, I'm as old as I feel. Subjective age in Finnish adults. - Olen sen ikäinen kuin tunnen olevani. Suomalaisten aikuis- ten subjektiivinen ikä. 64 p. (124 p.) Tiivistelmä 3 p. 2005.
- 277 SALOKOSKI, TARJA, Tietokonepelit ja niiden pelaaminen. - Electronic games: content and playing activity. 116 p. Summary 5 p. 2005.
- 278 HIIHNALA, KAUKO, Laskutehtävien suoritta- misesta käsitteiden ymmärtämiseen. Perus- koululaisen matemaattisen ajattelun kehittyminen aritmetiikasta algebraan siirryttäessä. - Transition from the performing of arithmetic tasks to the understanding of concepts. The development of pupils' mathematical thinking when shifting from arithmetic to algebra in comprehensive school. 169 p. Summary 3 p. 2005.
- 279 WALLIN, RISTO, Yhdistyneet kansakunnat organisaationa. Tutkimus käsitteellisestä muutoksesta maailmanjärjestön organi- soinnin periaatteissa - From the league to UN. The move to an organizational vocabulary of international relations. 172 p. Summary 2 p. 2005.
- 280 VALLEALA, ULLA MAIJA, Yhteinen ymmär- täminen koulutuksessa ja työssä. Kontekstin merkitys ymmärtämisessä opiskelijaryh- män ja työtiimin keskusteluissa. - Shared understanding in education and work. Context of understanding in student group and work team discussions. 236 p. Summary 7 p. 2006.
- 281 RASINEN, TUIJA, Näkökulmia vieraskieliseen perusopetukseen. Koulun kehittämishank- keesta koulun toimintakulttuuriksi. - Perspectives on content and language integrated learning. The impact of a development project on a school's activities. 204 . Summary 6 p. 2006.
- 282 VIHOLAINEN, HELENA, Suvussa esiintyvän lukemsvaikeusriskin yhteys motoriseen ja kielelliseen kehitykseen. Tallaako lapsi kielensä päälle? - Early motor and language development in children at risk for familial dyslexia. 50 p. (94 p.) Summary 2 p. 2006.
- 283 KIILLI, JOHANNA, Lasten osallistumisen voimavarat. Tutkimus Ipanoiden osallistu- misesta. - Resources for children's participation. 226 p. Summary 3 p. 2006.
- 284 LEPPÄMÄKI, LAURA, Tekijänoikeuden oikeut- taminen. - The justification of copyright. 125 p. Summary 2 p. 2006.
- 285 SANAKSENAHO, SANNA, Eriarvoisuus ja luottamus 2000-luvun taitteen Suomessa. Bourdieulainen näkökulma. - Inequality and trust in Finland at the turn of the 21st century: Bourdieuan approach. 150 p. Summary 3 p. 2006.
- 286 VALKONEN, LEENA, Millainen on hyvä äiti tai isä? Viides- ja kuudesluokkalaisten lasten vanhemmuuskäsitykset. - What is a good father or good mother like? Fifth and sixth graders' conceptions of parenthood. 126 p. Summary 5 p. 2006.
- 287 MARTIKAINEN, LIISA, Suomalaisten nuorten aikuisten elämään tyytyväisyyden monet kasvot. - The many faces of life satisfaction among Finnish young adult's. 141 p. Summary 3 p. 2006.
- 288 HAMARUS, PÄIVI, Koulukiusaaminen ilmiönä. Yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta. - School bullying as a phenomenon. Some experiences of Finnish lower secondary school pupils. 265 p. Summary 6 p. 2006.
- 289 LEPPÄNEN, ULLA, Development of literacy in kindergarten and primary school. Tiivistelmä 2 p. 49 p. (145 p.) 2006.
- 290 KORVELA, PAUL-ERIK, The Machiavellian reformation. An essay in political theory. 171 p. Tiivistelmä 2 p. 2006.
- 291 METSOMÄKI, MARJO, "Suu on syömistä varten". Lasten ja aikuisten kohtaamisia ryhmäperhepäiväkodin ruokailutilanteissa. - Encounters between children and adults in group family day care dining situations. 251 p. Summary 3 p. 2006.
- 292 LATVALA, JUHA-MATTI, Digitaalisen kommuni- kaatiosovelluksen kehittäminen kodin ja koulun vuorovaikutuksen edistämiseksi. - Development of a digital communication system to facilitate interaction between home and school. 158 p. Summary 7 p. 2006.

- 293 PITKÄNEN, TUULI, Alcohol drinking behavior and its developmental antecedents. - Alkoholien juomiskäyttäytyminen ja sen ennustaminen. 103 p. (169 p.) Tiivistelmä 6 p. 2006.
- 294 LINNILÄ, MAIJA-LIISA, Kouluvalmiudesta koulun valmiuteen. Poikkeuksellinen koulunaloitus koulumenestyksen, viranomaislausuntojen ja perheiden kokemusten valossa. - From school readiness to readiness of school - Exceptional school starting in the light of school attainment, official report and family experience. 321 p. Summary 3 p. 2006.
- 295 LEINONEN, ANU, Vanhusneuvoston funktioita jäljittämässä. Tutkimus maaseutumaisten kuntien vanhusneuvostoista. - Tracing functions of older people's councils. A study on older people's councils in rural municipalities. 245 p. Summary 3 p. 2006.
- 296 KAUPPINEN, MARKO, Canon vs. charisma. "Maoism" as an ideological construction. - Kaanon vs. karisma. "Maoismi" ideologisenä konstruktiona. 119 p. Yhteenveto 2 p. 2006.
- 297 VEHKAKOSKI, TANJA, Leimattu lapsuus? Vammaisuuden rakentuminen ammatti-ihmisten puheessa ja teksteissä. - Stigmatized childhood? Constructing disability in professional talk and texts. 83 p. (185 p.) Summary 4 p. 2006.
- 298 LEPPÄÄHO, HENRY, Matemaattisen ongelman ratkaisutaidon opettaminen peruskoulussa. Ongelmanratkaisukurssin kehittäminen ja arviointi. - Teaching mathematical problem solving skill in the Finnish comprehensive school. Designing and assessment of a problem solving course. 343 p. Summary 4 p. 2007.
- 299 KUVAJA, KRISTIINA, Living the Urban Challenge. Sustainable development and social sustainability in two southern megacities. 130 p. (241 p.) Yhteenveto 4 p. 2007.
- 300 POHJOLA, PASI, Technical artefacts. An ontological investigation of technology. 150 p. Yhteenveto 3 p. 2007.
- 301 KAUKUA, JARI, Avicenna on subjectivity. A philosophical study. 161 p. Yhteenveto 3 p. 2007.
- 302 KUPILA, PÄIVI, "Minäkö asiantuntija?". Varhaiskasvatuksen asiantuntijan merkitysperspektiivin ja identiteetin rakentuminen. - "Me, an expert?" Constructing the meaning perspective and identity of an expert in the field of early childhood education. 190 p. Summary 4 p. 2007.
- 303 SILVENNOINEN, PIIA, Ikä, identiteetti ja ohjaava koulutus. Ikääntyvät pitkäaikaistyöttömät oppimisyhteiskunnan haasteena. - Age, identity and career counselling. The ageing, long-term unemployed as a challenge to learning society. 229 p. Summary 4 p. 2007.
- 304 REINIKAINEN, MARJO-RIITTA, Vammaisuuden sukupuolittuneet ja sortavat diskurssit: Yhteiskunnallis-diskursiivinen näkökulma vammaisuuteen. - Gendered and oppressive discourses of disability: Social-discursive perspective on disability. 81 p. (148 p.) Summary 4 p. 2007.
- 305 MÄÄTTÄ, JUKKA, Asepalvelus nuorten naisten ja miesten opinto- ja työuralla. - The impact of military service on the career and study paths of young women and men. 141 p. Summary 4 p. 2007.
- 306 PYYKKÖNEN, MIIKKA, Järjestäytyvät diasporat. Etnisyys, kansalaisuus, integraatio ja hallinta maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa. - Organizing diasporas. Ethnicity, citizenship, integration, and government in immigrant associations. 140 p. (279 p.) Summary 2 p. 2007.
- 307 RASKU, MINNA, On the border of east and west. Greek geopolitical narratives. - Idän ja lännen rajalla. Narratiiveja kreikkalaisesta geopolitiikasta. 169 p. Yhteenveto 3 p. 2007.
- 308 LAPIOLAHTI, RAIMO, Koulutuksen arviointi kunnallisen koulutuksen järjestäjän tehtävänä. Paikallisen arvioinnin toteutumisedellytysten arviointia erään kuntaorganisaation näkökulmasta. - The evaluation of schooling as a task of the communal maintainer of schooling - what are the presuppositions of the execution of evaluation in one specific communal organization. 190 p. Summary 7 p. 2007.
- 309 NATALE, KATJA, Parents' Causal Attributions Concerning Their Children's Academic Achievement. - Vanhempien lastensa koulumenestystä koskevat kausaaliattribuutit. 54 p. (154 p.) Yhteenveto 3 p. 2007.
- 310 VAHTERA, SIRPA, Optimistit opintiellä. Opinnoissaan menestyvien nuorten hyvinvointi lukiosta jatko-opintoihin. - The well-being of optimistic, well-performing high school students from high school to university. 111 p. Summary 2 p. 2007.
- 311 KOIVISTO, PÄIVI, "Yksilöllistä huomiota arkisissa tilanteissa". Päiväkodin toimintakulttuurin kehittäminen lasten itsetuntoa vahvistavaksi. - "Individual attention in everyday situations". Developing the operational culture of a day-care centre to strengthen children's self-esteem. 202 p. Summary 4 p. 2007.
- 312 LAHIKAINEN, JOHANNA, "You look delicious" - Food, eating, and hunger in Margaret Atwood's novels. 277 p. Yhteenveto 2 p. 2007.
- 313 LINNAVUORI, HANNARIIKKA, Lasten kokemuksia vuoroasumisesta. - Children's experiences of dual residence. 202 p. Summary 8 p. 2007.
- 314 PARVIAINEN, TIINA, Cortical correlates of language perception. Neuromagnetic studies in adults and children. - Kielen käsittely aivoissa. Neuromagneettisia tutkimuksia aikuisilla ja lapsilla. 128 p. (206 p.) Yhteenveto 5 p. 2007.

- 315 KARA, HANNELE, *Ermutige mich Deutsch zu sprechen. Portfolio als evaluationsform von mündlichen leistung.* - "Rohkaise minua puhumaan saksaa" - kielisalkku suullisen kielitaidon arviointivälineenä. 108 p. Yhteenveto 3 p. 2007.
- 316 MÄKELÄ, AARNE, *Mitä rehtorit todella tekevät. Etnografinen tapaustutkimus johtamisesta ja rehtorin tehtävistä peruskoulussa.* - What principals really do. An ethnographic case study on leadership and on principal's tasks in comprehensive school. 266 p. Summary 5 p. 2007.
- 317 PUOLAKANAHO, ANNE, *Early prediction of reading - Phonological awareness and related language and cognitive skills in children with a familial risk for dyslexia.* - Lukemistaitojen varhainen ennustaminen. Fonologinen tietoisuus, kielelliset ja kognitiiviset taidot lapsilla joiden suvussa esiintyy dysleksiaa. 61 p. (155 p.) Yhteenveto 3 p. 2007.
- 318 HOFFMAN, DAVID M., *The career potential of migrant scholars in Finnish higher education. Emerging perspectives and dynamics.* - Akateemisten siirtolaisten uramahdollisuudet suomalaisessa korkeakoulujärjestelmässä: dynamiikkaa ja uusia näkökulmia. 153 p. (282 p.) Yhteenveto 2 p. 2007.
- 319 FADJUKOFF, PÄIVI, *Identity formation in adulthood.* - Identiteetin muotoutuminen aikuisiässä. 71 p. (168 p.) Yhteenveto 5 p. 2007.
- 320 MÄKIKANGAS, ANNE, *Personality, well-being and job resources: From negative paradigm towards positive psychology.* - Persoonallisuus, hyvinvointi ja työn voimavarat: Kohti positiivista psykologiaa. 66 p. (148 p.) Yhteenveto 3 p. 2007.
- 321 JOKISAARI, MARKKU, *Attainment and reflection: The role of social capital and regrets in developmental regulation.* - Sosiaalisen pääoman ja toteutumattomien tavoitteiden merkitys kehityksen säätelyssä. 61 p. (102 p.) Yhteenveto 2 p. 2007.
- 322 HÄMÄLÄINEN, JARMO, *Processing of sound rise time in children and adults with and without reading problems.* - Äänten nousuaikojen prosessointi lapsilla ja aikuisilla, joilla on dysleksia ja lapsilla ja aikuisilla, joilla ei ole dysleksiaa. 48 p. (95 p.) Tiivistelmä 2 p. 2007.
- 323 KANERVIO, PEKKA, *Crisis and renewal in one Finnish private school.* - Kriisi ja uudistuminen yhdessä suomalaisessa yksityiskoulussa. 217 p. Tiivistelmä 2 p. 2007.
- 324 MÄÄTTÄ, SAMI, *Achievement strategies in adolescence and young adulthood.* - Nuorten ajattelu- ja toimintastrategia. 45 p. (120 p.) Tiivistelmä 3 p. 2007.
- 325 TORPPA MINNA, *Pathways to reading acquisition: Effects of early skills, learning environment and familial risk for dyslexia.* - Yksilöllisiä kehityspolkuja kohti lukemisen taitoa: Varhaisten taitojen, oppimisympäristön ja sukuriskin vaikutukset. 53 p. (135 p.) 2007.
- 326 KANKAINEN, TOMI, *Yhdistykset, instituutiot ja luottamus.* - Voluntary associations, institutions and trust. 158 p. Summary 7 p. 2007.
- 327 PIRNES, ESA, *Merkityksellinen kulttuuri ja kulttuuripolitiikka. Laaja kulttuurin käsite kulttuuripolitiikan perusteluna.* - Meaningful culture and cultural policy. A broad concept of culture as a basis for cultural policy. 294 p. Summary 2 p. 2008.
- 328 NIEMI, PETTERI, *Mieli, maailma ja referenssi. John McDowellin mielenfilosofian ja semantiikan kriittinen tarkastelu ja ontologinen täydennys.* - Mind, world and reference: A critical examination and ontological supplement of John McDowell's philosophy of mind and semantics. 283 p. Summary 4 p. 2008.
- 329 GRANBOM-HERRANEN, LIISA, *Sananlaskut kasvatuspuheessa - perinnettä, kasvatusta, indoktrinaatiota? - Proverbs in pedagogical discourse - tradition, upbringing, indoctrination?* 324 p. Summary 8 p. 2008.
- 330 KYKYRI, VIRPI-LIISA, *Helping clients to help themselves. A discursive perspective to process consulting practices in multi-party settings.* - Autetaan asiakasta auttamaan itse itseään. Diskursiivinen näkökulma prosessikonsultoinnin käytäntöihin ryhmätilanteissa. 75 p. (153 p.) Tiivistelmä 2 p. 2008.
- 331 KIURU, NOONA, *The role of adolescents' peer groups in the school context.* - Nuortentoveriryhmien rooli kouluympäristössä. 77 p. (192 p.) Tiivistelmä 3 p. 2008.
- 332 PARTANEN, TERHI, *Interaction and therapeutic interventions in treatment groups for intimately violent men.* 46 p. (104 p.) Yhteenveto 2 p. 2008.
- 333 RAITTILA, RAIJA, *Retkellä. Lasten ja kaupunkiympäristön kohtaaminen.* - Making a visit. Encounters between children and an urban environment. 179 p. Summary 3 p. 2008.
- 334 SUME, HELENA, *Perheen pyörteinen arki. Sisäkorvaistutetta käyttävän lapsen matka kouluun.* - Turbulent life of the family. Way to school of a child with cochlear implant. 208 p. Summary 6 p. 2008.
- 335 KOTIRANTA, TUUJA, *Aktivoinnin paradoksit.* - The paradoxes of activation. 217 p. Summary 3 p. 2008.
- 336 RUOPPILA, ISTO, HUUHTANEN, PEKKA, SEITSAMO, JORMA AND ILMARINEN, JUHANI, *Age-related changes of the work ability construct and its relation to cognitive functioning in the older worker: A 16-year follow-up study.* 97 p. 2008.
- 337 TIKKANEN, PIRJO, *"Helpompaa ja hausempaa kuin luulin". Matematiikka suomalaisten ja unkarilaisten perusopetuksen neljäsluokkalaisten kokemana.* - "Easier and more fun that

- I thought". Mathematics experienced by fourth-graders in Finnish and Hungarian comprehensive schools. 309 p. Summary 3 p. 2008.
- 338 KAUPPINEN, ILKKA, Tiedon omistaminen on valtaa – Globalisoituvan patenttijärjestelmän poliittinen moraalilaitous ja globaali kapitalismi. – *Owning* knowledge is power. Political moral economy of the globalizing patent system and global capitalism. 269 p. Summary 5 p. 2008.
- 339 KUJALA, MARIA, Muukalaisena omassa maassa. Miten kasvaa vuorovaikutuskonflikteissa? – A stranger in one's own land. How to grow in interaction conflicts? 174 p. Summary 7 p. 2008.
- 340 KOPONEN, TUIRE, Calculation and Language: Diagnostic and intervention studies. – Laskutaito ja kieli: Diagnostinen ja kuntoutustutkimus. 49 p. (120 p.) Tiivistelmä 2 p. 2008.
- 341 HAUTALA, PÄIVI-MARIA, Lupa tulla näkyväksi. Kuvataideterapeuttinen toiminta kouluissa. – Permission to be seen. Art therapeutic activities in schools. 202 p. 2008.
- 342 SIPARI, SALLA, Kuntouttava arki lapsen tueksi. Kasvatuksen ja kuntoutuksen yhteistoiminnan rakentuminen asiantuntijoiden keskusteluissa. – Habilitative everyday life to support the child. Construction of the collaboration of education and rehabilitation in experts discussions. 177 p. Summary 4 p. 2008.
- 343 LEHTONEN, PÄIVI HANNELE, Voimauttava video. Asiakslähtöisyyden, myönteisyyden ja videokuvan muodostama työorientaatio perhetyön menetelmänä. – Empowering video. A work orientation formed by client-focus, positivity and video image as a method for family work. 257 p. Summary 3 p. 2008.
- 344 RUOHOMÄKI, JYRKI, "Could Do Better". Academic Interventions in Northern Ireland Unionism. – "Could Do Better" Akateemiset interventiot Pohjois-Irlannin unionismiin. 238 p. Tiivistelmä 2 p. 2008.
- 345 SALMI, PAULA, Nimeäminen ja lukemisvaikeus. Kehityksen ja kuntoutuksen näkökulma. – Naming and dyslexia: Developmental and training perspectives. 169 p. Summary 2 p. 2008.
- 346 RANTANEN, JOHANNA, Work-family interface and psychological well-being: A personality and longitudinal perspective. – Työn ja perheen vuorovaikutuksen yhteys psyykkiseen hyvinvointiin sekä persoonallisuuteen pitkittäistutkimuksen näkökulmasta 86 p. (146 p.) Yhteenveto 6 p. 2008.
- 347 PIIPPO, JUKKA, Trust, Autonomy and Safety at Integrated Network- and Family-oriented mode for co-operation. A Qualitative Study. 70 p. (100 p.) Yhteenveto 2 p. 2008.
- 348 HÄTINEN, MARJA, Treating job burnout in employee rehabilitation: Changes in symptoms, antecedents, and consequences. – Työuupumuksen hoito työikäisten kuntoutuksessa: muutokset työuupumuksen oireissa, ennakoijissa ja seurauksissa. 85 p. (152 p.) Tiivistelmä 4 p. 2008.
- 349 PRICE, GAVIN, Numerical magnitude representation in developmental dyscalculia: Behavioural and brain imaging studies. 139 p. 2008.
- 350 RAUTIAINEN, MATTI, Keiden koulu? Aineenopettajaksi opiskelevien käsityksiä koulu-kulttuuriin yhteisöllisyydestä. – Who does school belong to? Subject teacher students' conceptions of community in school culture. 180 p. Summary 4 p. 2008.
- 351 UOTINEN, SANNA, Vanhempien ja lasten toimijuuteen konduktiivisessa kasvatuksessa. – Into the agency of a parent and a child in conductive education. 192 p. Summary 3 p. 2008.
- 352 AHONEN, HELENA, Rehtoreiden kertoma johtajuus ja johtajaidentiteetti. – Leadership and leader identity as narrated by headmasters. 193 p. 2008.
- 353 MOISIO, OLLI-PEKKA, Essays on radical educational philosophy. 151 p. Tiivistelmä 3 p. 2009.
- 354 LINDQVIST, RAIIJA, Parisuhdeväkivallan kohtaaminen maaseudun sosiaalityössä. – Encountering partner violence with rural social work. 256 p. 2009.
- 355 TAMMELIN, MIA, Working time and family time. Experiences of the work and family interface among dual-earning couples in Finland. – Työaika ja perheen aika: kokemuksia työn ja perheen yhteensovittamisesta Suomessa. 159 p. Tiivistelmä 3 p. 2009.
- 356 RINNE, PÄIVI, Matkalla muutokseen. Sosiaalialan projektitoiminnan perustelut, tavoitteet ja toimintatavat Sosiaaliturva-lehden kirjoituksissa 1990-luvulla. – On the way to the change. 221 p. Summary 2 p. 2009.
- 357 VALTONEN, RIITTA, Kehityksen ja oppimisen ongelmien varhainen tunnistaminen Lene-arvioinnin avulla. Kehityksen ongelmien päällekkäisyys ja jatkuvuus 4–6-vuotiailla sekä ongelmien yhteys koulusuoriutumiseen. – Lene-assessment and early identification of developmental and learning problems. Co-occurrence and continuity of developmental problems from age 4 to age 6 and relation to school performance. 73 p. (107 p.) Summary 2 p. 2009.
- 358 SUHONEN, KATRI, Mitä hiljainen tieto on hengellisessä työssä? Kokemuksellinen näkökulma hiljaisen tiedon ilmenemiseen, siirrettävyyteen ja siirrettävyyden merkitykseen ikääntyneiden diakoniatyöntekijöiden ja pappien työssä. – What is tacit knowledge in spiritual work? An experiential approach to the manifestation, significance and distribution of tacit knowledge in the work of aged church deacons and ministers. 181 p. Summary 6 p. 2009.

- 359 JUMPPANEN, AAO, United with the United States - George Bush's foreign policy towards Europe 1989-1993. 177 p. Yhteenveto 3 p. 2009.
- 360 HUEMER, SINI, Training reading skills. Towards fluency. - Lukemistaitojen harjoittaminen. Tavoitteena sujuvuus. 85 p. (188 p.) Yhteenveto 3 p. 2009.
- 361 ESKELINEN, TEPPO, Putting global poverty in context. A philosophical essay on power, justice and economy. 221 p. Yhteenveto 1 p. 2009.
- 362 TAIPALE, SAKARI, Transformative technologies, spatial changes: Essays on mobile phones and the internet. 97 p. (184 p.) Yhteenveto 3 p. 2009.
- 363 KORKALAINEN, PAULA, Riittämättömyyden tunteesta osaamisen oivallukseen. Ammatillisen asiantuntijuuden kehittäminen varhaiserityiskasvatuksen toimintaympäristöissä. - From a feeling of insufficiency to a new sense of expertise. Developing professional knowledge and skills in the operational environments for special needs childhood education and care. 303 p. Summary 4 p. 2009.
- 364 SEPPÄLÄ-PÄNKÄLÄINEN, TARJA, Oppijoiden moninaisuuden kohtaaminen suomalaisessa lähikoulussa. Etnografia kouluyhteisön aikuisten yhdessä oppimisen haasteista ja mahdollisuuksista. - Confronting the Diversity of Learners in a Finnish Neighbourhood School. An Ethnographic Study of the Challenges and Opportunities of Adults Learning Together in a School community. 256 p. Summary 4 p. 2009.
- 365 SEVÓN, EIJA, Maternal Responsibility and Changing Relationality at the Beginning of Motherhood. - Äidin vastuu ja muuttuvat perhesuhteet äitiyden alussa. 117 p. (200 p.) Yhteenveto 5 p. 2009.
- 366 HUTTUNEN-SCOTT, TIINA, Auditory duration discrimination in children with reading disorder, attention deficit or both. - Kuulonvarainen keston erottelu lapsilla, joilla on lukemisvaikeus, tarkkaavaisuuden ongelma tai molemmat. 68 p. (112 p.) Tiivistelmä 3 p. 2009.
- 367 NEUVONEN-RAUHALA, MARJA-LIISA, Työelämälähtöisyyden määrittäminen ja käyttäminen ammattikorkeakoulun jatkotutkintokokeilussa. - Defining and applying working-life orientation in the polytechnic postgraduate experiment. 163 p. Summary 7 p. 2009.
- 368 NYMAN, TARJA, Nuoren vieraan kielen opettajan pedagogisen ajattelun ja ammatillisen asiantuntijuuden kehittyminen. - The development of pedagogical thinking and professional expertise of newly qualified language teachers. 121 p. (201 p.) Summary 4 p. 2009.
- 369 PUUTIO, RISTO, Hidden agendas. Situational tasks, discursive strategies and institutional practices in process consultation. 83 p. (147 p.) Tiivistelmä 2 p. 2009.
- 370 TOIVANEN, JUHANA, Animal consciousness. Peter Olivi on cognitive functions of the sensitive soul. 369 p. Yhteenveto 4 p. 2009.
- 371 NOKIA, MIRIAM, The role of the hippocampal theta activity in classical eyeblink conditioning in rabbits. - Hippokampuksen theta-aktiivisuuden rooli klassisessa silmäniskuehdollistamisessa kaneilla. 41 p. (80 p.) Yhteenveto 2 p. 2009.
- 372 LÄHTEENMÄKI, VILI, Essays on early modern conceptions of consciousness: Descartes, Cudworth, and Locke. 160 p. 2009.
- 373 BJÖRK, KAJ, What explains development. Development strategy for low human development index countries. 212 p. Yhteenveto 1 p. 2009.
- 374 PUUPPONEN, ANTTI, Maaseutuuyrittäjyys, verkostot ja paikallisuus. Tapaustutkimus pienimuotoisen elintarviketuotannon kestävyyydestä Keski-Suomessa. - Rural entrepreneurship, networks and locality. A case study of the sustainability of small-scale food production in Central Finland. 100 p. (191 p.) Summary 3 p. 2009.
- 375 HALTTUNEN, LEENA, Päivähoitotyö ja johtajuus hajautetussa organisaatiossa. - Day care work and leadership in a distributed organization. 181 p. Summary 4 p. 2009.
- 376 KAIDESOJA, TUUKKA, Studies on ontological and methodological foundations of critical realism in the social sciences. 65 p. (187 p.) Yhteenveto 9 p. 2009.
- 377 SIPPOLA, MARKKU, A low road to investment and labour management? The labour process at Nordic subsidiaries in the Baltic States. 272 p. Tiivistelmä 2 p. 2009.
- 378 SANTALA, OLLI-PEKKA, Expertise in using the Rorschach comprehensive system in personality assessment. 150 p. Tiivistelmä 1 p. 2009.
- 379 HARJUNEN, HANNELE, Women and fat: Approaches to the social study of fatness. - Naiset ja lihavuus: näkökulmia lihavuuden yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen 87 p. (419 p.) Tiivistelmä 4 p. 2009.
- 380 KETTUNEN, LIISA, Kyllä vai ei. Peruskoulun sukupuolikasvatuksen oppimateriaalin kehittämistyö ja arviointi. - Yes or no? The development and evaluation of teaching material for sex education in the Finnish comprehensive school. 266 p. Summary 3 p. 2010.
- 381 FROM, KRISTINE, "Että sais olla lapsena toisten lasten joukossa". Substantiivinen teoria erityistä tukea tarvitsevan lapsen toiminnallisesta osallistumisesta toimintaympäristöissä. - To be a child just as the others in the peer group. A substantive theory of activity-

- based participation of the child with special educational needs. 174 p. Summary 4 p. 2010.
- 382 MYKKÄNEN, JOHANNA, Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus. - Becoming a father – types of narrative, emotions and agency. 166 p. Summary 5 p. 2010.
- 383 RAASUMAA, VESA, Perusopetuksen rehtori opettajien osaamisen johtajana. - Knowledge management functions of a principal in basic education. 349 p. Summary 5 p. 2010.
- 384 SISIÄINEN, LAURI, Foucault's voices: Toward the political genealogy of the auditory-sonorous. - Foucault'n äänet. Kohti auditoris-sonoorista poliittista genealogiaa. 207 p. Tiivistelmä 2 p. 2010.
- 385 PULLI, TUULA, Totta ja unta. Draama puhe- ja kehitysvammaisten ihmisten yhteisöllisenä kuntoutuksena ja kokemuksena. - The Real and the Illusory. Drama as a means of community-based rehabilitation and experience for persons with severe learning and speech disabilities. 281 p. Summary 7 p. 2010.
- 386 SISKONEN, TIINA, Kielelliset erityisvaikeudet ja lukemaan oppiminen. - Specific language impairments and learning to read. 205 p. Summary 3 p. 2010.
- 387 LYYRA, PESSI, Higher-order theories of consciousness: An appraisal and application. - Korkeamman kertaluvun tietoisusteoria: arvio ja käyttöehdotus. 163 p. Yhteenveto 5 p. 2010.
- 388 KARJALAINEN, MERJA, Ammattilaisten käsityksiä mentoroinnista työpaikalla. - Professionals' conceptions of mentoring at work. 175 p. Summary 7 p. 2010.
- 389 GEMECHU, DEREJE TEREFE, The implementation of a multilingual education policy in Ethiopia: The case of Afaan Oromoo in primary schools of Oromia Regional State. 266 p. 2010.
- 390 KOIVULA, MERJA, Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. - Children's sense of community and collaborative learning in a day care centre. 189 p. Summary 3 p. 2010.
- 391 NIEMI, MINNA, Moraalijärjestystä tuottamassa. Tutkimus poliisityöstä lasten parissa. - Producing moral order. A Study on police work with children. 190 p. Summary 3 p. 2010.
- 392 ALEMAYEHU TEKLEMARIAM HAYE, Effects of intervention on psychosocial functioning of hearing and hard of hearing children in selected primary schools of Addis Ababa, Ethiopia. 195 p. Executive summary 4 p. 2010.
- 393 KASKIHARJU, EIJA, Koteja ja kodinomaisuutta. Tutkimus vanhenemisen paikoista valtiopäiväpuheissa 1950 - 2005. - Homes and homelikeness. A study on places for ageing in parliamentary speeches from 1950 to 2005. 244 p. Summary 5 p. 2010.
- 394 MAHLAKAARTO, SALME, Subjektiksi työssä - Identiteettiä rakentamassa voimaantumisen kehitysohjelmassa. - Becoming a subject at work - Constructing identity within a program of empowerment. 95 p. (198 p.) Yhteenveto 1 p. 2010.
- 395 TAPIO, TARJA, "Meilä on kaikilla samanlaiset tarinat". Tarinankerrontatutkimus tornionlaaksoisuudesta vanhimpien aapulaisten arjessa ja tulevaisuudessa. - "We all have the same stories". A storytelling case study of Torne Valley -ness in the everyday life and future of elderly Aapua residents. 261 p. Summary 6 p. 2010.
- 396 RAUTAINEN, EIJA-LIISA, Co-construction and collaboration in couple therapy for depression. - Yhteistoiminnallisuus masennuksen pariterapiassa. 56 p. (122 p.) Yhteenveto 3 p. 2010.
- 397 AALTONEN, TERHI, "Taiteilija ei vanhene". Haastattelututkimus kuvataiteilijoiden ikääntymiskokemuksista taidemaailmassa. - "An artist doesn't get old". An interview-based study of painters' experiences of ageing in the world. 216 p. Summary 5 p. 2010.
- 398 SAVOLAINEN, KAISA, Education as a means to world peace: The case of the 1974 UNESCO recommendation. - Kasvatus maailmanrauhan välineenä: Tapaustutkimus UNESCON 1974 hyväksymästä suosituksesta. 262 p. Yhteenveto 12 p. 2010.
- 399 HEMMINKI, ARJA, Kertomuksia avioerosta ja parisuhteen päättymisestä. Suomalainen eropuhe pohjalaisten kirjoituksissa ja naistenlehdissä. - Narratives on divorce and ending of a relationship. 158 p. Summary 2 p. 2010.
- 400 SAINI, NINA, On the rocky road of reading: Effects of computer-assisted intervention for at-risk children. - Lukemaan oppimisen kivisellä tiellä - Verkkopohjaisen Ekapeli - ohjelman kuntouttavat vaikutukset riskilasten lukemaan oppimisessä. 95 p. (208 p.) Yhteenveto 5 p. 2010.
- 401 VILJARANTA, JAANA, The development and role of task motivation and task values during different phases of the school career. - Oppiainekohtaisen koulumotivaation kehitys ja rooli koulutaipaleen eri vaiheissa. 53 p. (115 p.) Yhteenveto 1 p. 2010.
- 402 OINAS, TOMI, Sukupuolten välinen kotityönjako kahden ansaitsijan perheissä. - Domestic division of labour in dual-earner households. 188 p. 2010.
- 403 MAMMON, REET, Kolmen etnisen ryhmän kotoutumisprosessi Suomessa. - The integration process of three ethnic groups in Finland. 142 p. Summary 5 p. 2010.
- 404 KETONEN, RITVA, Dysleksiäriski oppimisen haasteena. Fonologisen tietoisuuden interventio ja lukemaan oppiminen. - Risk for dyslexia as a challenge of learning. Phonological intervention and learning to read. 139 p. Summary 3 p. 2010.

JYVÄSKYLÄ STUDIES IN EDUCATION, PSYCHOLOGY AND SOCIAL RESEARCH

- 405 LAHTERO, TAPIO, Yhtenäiskoulun johtamiskulttuuri. Symbolis-tulkinnallinen näkökulma. - Leadership culture in unified comprehensive school, symbolic-interpretative approach. 238 p. Summary 2 p. 2011.
- 406 NÖTKÖ, MARIANNE, Väkiältä, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhesuhteissa. - Violence, power using and being hurt in women's family relations. 254 p. Summary 5 p. 2011.
- 407 PULKKINEN, SEPPÖ, Valmentajataustan merkitys rehtorin työssä. - The significance of coaching background in principal's work. 211 p. Summary 7 p. 2011.
- 408 SÖDÖR, UUVÉ, Community resilience and wellbeing in northwest Russian forestry settlements. 195 p. Summary 2 p. 2011.
- 409 HYVÖNEN, KATRIINA, Personal work goals put into context: Associations with work environment and occupational well-being. - Henkilökohtaisten työtavoitteiden puitteet: yhteydet työoloihin ja työhyvinvointiin 82 p. (133 p.) Yhteenvedo 3 p. 2011.
- 410 RUOHOTIE-LYHTY, MARIA, Opettajuuden alkutaival. Vastavalmistuneen vieraan kielen opettajan toimijuus ja ammatillinen kehittyminen. - First steps on the path of teacherhood. Newly qualified foreign language teachers' agency and professional development. 98 p. (190 p.) Summary 2 p. 2011.
- 411 HALONEN, KATRI, Kulttuurituottajat taiteen ja talouden risteyskohdassa. - Cultural intermediaries at the junction between art and business. 101 p. (175 p.) Summary 6 p. 2011.
- 412 MIKOLA, MARJATTA, Pedagogista rajankäyntiä koulussa. Inklusioreitit ja yhdessä oppimisen edellytykset. - Defining pedagogical boundaries at school - the routes to inclusion and conditions for collaborative learning. 304 p. Summary 8 p. 2011.
- 413 SOANJÄRVI, KATARINA, Mitä on ammatillinen nuorisotyö? Nuorisotyön villiä kenttää kesyttämässä. - What is professional youth work? Taming of wild youth work sector. 152 p. Summary 3 p. 2011.
- 414 LEHTO-SALO, PIRKKO, Koulukotisijoitus - nuoren toinen mahdollisuus? Mielenterveyden häiriöiden, oppimisvaikeuksien ja perheongelmien kirjo kehittämishaasteena. - The placement on a reform school - The second change for an adolescent? Psychiatric disorders, learning disabilities and problems in the family as a challenge of treatment. 74 p. (125 p.) 2011.